Strategia Rozwoju Miasta Hrubieszów na lata 2015-2020

(z perspektywą do 2030 roku)

Hrubieszów 2015

Strategia Rozwoju Miasta Hrubieszów na lata 2015-2020 została opracowana przez firmę EuroCompass Sp. z o.o. na podstawie umowy z Miastem Hrubieszów z dnia 14 kwietnia 2015 r.

Eksperci zewnętrzni:

Ryszard Boguszewski
Beata Filipowicz
Karolina Szeląg

SPIS TREŚCI:

1. Wstęp ... 3
1.1. Metodologia prac nad strategią ... 3
1.2. Kontekst dokumentów planistycznych i strategicznych ... 4
1.3. Przesłanki aktualizacji dotychczasowej strategii ... 10
2. Wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwoju Hrubieszowa ... 11
2.1. Położenie administracyjne i fizycznogeograficzne ... 11
2.2. Walory środowiska przyrodniczego i kulturowego ... 12
2.3. Społeczeństwo i jakość życia ... 24
2.4. Potencjał gospodarczy ... 36
2.5. Infrastruktura ... 50
2.6. Jakość rządzenia ... 61
3 Analiza SWOT ... 70
4. Analiza potencjału społeczno-gospodarczego Hrubieszowa na tle innych miast województwa lubelskiego ... 72
5. Wizja, misja i cele rozwoju Miasta ... 75
5.1. Misja ... 75
5.2. Wizja ... 75
5.3. Priorytety strategiczne ... 76
5.3.1. Priorytet strategiczny I. Lepiej rozwinięta lokalna gospodarka miasta ... 79
5.3.2. Priorytet strategiczny II. Zorganizowana społeczność lokalna i lepsza jakość życia ... 80
5.3.3. Priorytet strategiczny III. Lepiej funkcjonująca administracja publiczna ... 82
5.4. Plan działań operacyjnych ... 83
6. System wdrażania i finansowania strategii ... 92
6.1. Wdrażanie i monitoring strategii ... 92
6.2. Finansowanie strategii ... 97
7. Opis procesu konsultacji społecznych ... 109
7.1. Spotkania konsultacyjne ... 109
7.2. Ankiety ... 109
8. Spis rycin, wykresów, tabel, fotografii ... 118

1. WSTĘP

Strategia Rozwoju Miasta Hrubieszów jest wynikiem procesu aktualizacji wcześniej obowiązującego dokumentu i dostosowania go do zmieniających się uwarunkowań. Horyzont czasowy niniejszej strategii to lata 2015-2020 i jest on zgodny z obecnym okresem programowania Unii Europejskiej.

1.1. Metodologia prac nad strategią

Podczas aktualizacji strategii wykorzystano model ekspercko-partycypacyjny, pozwalający na szeroki udział władz i społeczności lokalnej w pracach nad strategią przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych.

Strategia Rozwoju Miasta Hrubieszów składa się z trzech zasadniczych części: diagnostycznej (Rozdział 2. Wewnętrzny i zewnętrzny potencjał rozwoju Hrubieszowa), strategicznej (Rozdział 5. Wizja, misja i cele rozwoju Miasta) i wdrożeniowej (Rozdział 6. System wdrażania i finansowania strategii).

W części diagnostycznej scharakteryzowane zostały najważniejsze zalety i mocne strony obszaru miasta, a także problemy, na które należało zwrócić uwagę podczas formułowania kierunków rozwoju. Analiza skupiła się na sześciu następujących aspektach:

- uwarunkowania wynikające z administracyjnego i fizycznogeograficznego położenia miasta,
- środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe oraz zagospodarowanie przestrzenne miasta,
- potencjał społeczny (obecne trendy demograficzne oraz dostępność infrastruktury społecznej),
- uwarunkowania gospodarcze, w tym przedsiębiorczość i potencjał do rozwoju turystyki,
- infrastruktura komunikacyjna i techniczna (wodno-kanalizacyjna, gazowa, elektroenergetyczna, internetowa),
- jakość rządzenia w mieście.

Diagnoza potencjału Miasta Hrubieszów i jego sytuacji społeczno-gospodarczej opracowana została w oparciu o dostępne dane Głównego Urzędu Statystycznego, dane z Urzędu Miasta oraz informacje dostępne na stronie internetowej Hrubieszowa. Pozyskano również szereg informacji z opracowań Biura Planowania Przestrzennego w Lublinie oraz innych publikacji branżowych, a także dzięki ankietyzacji mieszkańców miasta. Analizę przedstawiono zarówno w ujęciu statycznym, polegającym na zestawieniu wartości wskaźników w roku 2013, jak i dynamicznym polegającym na ukazaniu zmiany danego wskaźnika w stosunku do roku bazowego (2008).

Część diagnostyczna została podsumowana w formie analizy SWOT, czyli zestawieniu mocnych i słabych stron obszaru miasta oraz szans i zagrożeń dla jego rozwoju. Dodatkowo, w celu wskazania obecnej pozycji Miasta Hrubieszów na tle miast i gmin miejsko-wiejskich w województwie lubelskim, przeprowadzona została analiza sytuacji społeczno-gospodarczej tych jednostek. Dzięki takiemu zestawieniu wyraźne stało się w jakich aspektach Miasto Hrubieszów pozytywnie się wyróżnia, a w jakich powinno dążyć do poprawy swojej sytuacji.

Kolejnym etapem budowania niniejszej strategii było wyznaczenie wizji i misji rozwoju Miasta Hrubieszów do roku 2020 oraz celów strategicznych i operacyjnych, poprzez realizację których wyznaczona wizja miasta w 2020 roku zostanie urzeczywistniona. W tej części znalazł się Plan działań operacyjnych, zawierający kierunki działań planowane do realizacji w horyzoncie czasowym obowiązywania strategii.

Niezwykle ważną kwestią było również opracowanie systemu wdrażania strategii oraz jej monitoringu i ewaluacji. Wyznaczone zostały jednostki odpowiedzialne za proces wdrożenia dokumentu do realizacji.

W ostatnim rozdziale opisano proces partycypacji społecznej, czyli udziału społeczności lokalnej w pracach nad strategią. Zostały tu przedstawione wnioski ze spotkań konsultacyjnych oraz z przeprowadzonej ankietyzacji mieszkańców.

1.2. Kontekst dokumentów planistycznych i strategicznych

W niniejszym podrozdziale przedstawiono powiązania Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów na lata 2015-2020 z dokumentami strategicznymi i planistycznymi na poziomie wspólnotowym, krajowym oraz regionalnym. Szczególnie istotnym wymiarem polityki wspólnotowej jest wspieranie trwałego wzrostu społecznego i gospodarczego, co zostało uwzględnione w poniższej analizie spójności.

Poziom wspólnotowy

Pakiet legislacyjny polityki spójności na lata 2014-2020

W ramach pakietu legislacyjnego Komisja Europejska zaproponowała 11 strategicznych celów tematycznych, które są ściśle związane ze strategią „Europa 2020". Odnoszą się one również do wszystkich Funduszy Wspólnych Ram Strategicznych, w tym Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Zgodnie z przyjętą zasadą programowania, Strategia Rozwoju Miasta Hrubieszów została oparta na celach, wynikających z dokumentów programowych, dlatego cele strategiczne niniejszej strategii znajdują odzwierciedlenie w priorytetowych celach Unii Europejskiej.

Strategia Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Cele wskazane w Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów przyczyniają się do zwiększenia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej miasta, tym samym wykazują pełną zgodność z priorytetami Strategii Europa 2020, tj.:

- rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną,

Należy również podkreślić, że wizja określona dla Miasta Hrubieszów wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju, przyczyniając się do aktywizacji ekonomicznej i społecznej obszaru przy jednoczesnym racjonalnym korzystaniu z zasobów przyrodniczych.

Poziom krajowy

Polityka rozwoju w Polsce prowadzona jest w oparciu o następujące dokumenty strategiczne, składające się na system zarządzania rozwojem kraju:

- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności – określa główne trendy, wyzwania oraz koncepcję rozwoju kraju w perspektywie długookresowej,
- Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 – najważniejszy dokument określający cele strategiczne rozwoju kraju do 2020r., kluczowy dla określenia działań rozwojowych, w tym możliwych do sfinansowania w ramach obecnej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020,
- 9 zintegrowanych, ponadsektorowych strategii, służących realizacji założonych celów rozwojowych: Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020", Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku), Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko (BEiŚ), Strategia Sprawne Państwo, Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego, Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa.

Wyznaczona w Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów wizja: *„Hrubieszów w 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku) to ośrodek miejski o rozwiniętych funkcjach subregionalnych; atrakcyjny i konkurencyjny pod względem gospodarczym i turystycznym; generujący wysokiej jakości miejsca pracy; zapewniający mieszkańcom dobre warunki do życia i pracy; rozwijający się w sposób zrównoważony z poszanowaniem tradycji, kultury i środowiska przyrodniczego"* wraz z celami strategicznymi opiera się na wykorzystaniu endogenicznego potencjału do rozwoju gospodarczego i wzrostu spójności społecznej oraz przestrzennej. Jest to spójne z celami głównymi następujących dokumentów krajowych:

1.Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 (ŚSRK):*Wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów, zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności*;

2.Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie: *Efektywne wykorzystanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.* Jednocześnie Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego postuluje trzy cele polityki regionalnej do 2020 roku. Są one następujące:

- wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność"),
- budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność"),

- tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych, ukierunkowanych terytorialnie („sprawność").

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów wpisują się we wszystkie trzy wyżej przytoczone cele. Prowadzą one do zwiększenia konkurencyjności obszaru poprzez określenie jego funkcji gospodarczej, przy wykorzystaniu występujących lokalnych zasobów. Ponadto poprzez integrację działań, cele wpływają na zwiększenie spójności terytorialnej w układzie regionalnym i krajowym, w szczególności zapewniając możliwość trwałego rozwoju ekonomicznego na terenach marginalizowanych. Powyższe kompleksowe podejście do sprawy planowania rozwoju miasta oraz współpraca samorządów pozwoli na uzyskanie efektu synergii, polegającego na realizacji działań spójnych i służących osiągnięciu zamierzonych celów, określonych w strategii.

3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: *Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie*.

Strategia Rozwoju Miasta Hrubieszów wpisuje się w powyższy cel, uwzględniając zróżnicowane potencjały rozwojowe obszaru w zakresie turystyki i rozwoju funkcji subregionalnych. Jednocześnie w określonej wizji rozwoju miasta uwzględniono zrównoważone zarządzanie prowadzące do lepszych warunków życia.

Ponadto określone w strategii cele strategiczne są spójne z celami polityki przestrzennego zagospodarowania kraju określonymi w KPZK 2030, zwłaszcza z:

a) Celem 2. *Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów*,
b) Celem 3. *Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej*,
c) Celem 6. *Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego*.

4. Założenia Krajowej Polityki Miejskiej: *Wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców*.

Poziom regionalny

Zgodnie z Ramowym Systemem Organizacji Programowania Strategicznego w Województwie Lubelskim funkcjonuje trzyszczeblowy system dokumentów strategicznych[1]. Na najwyższym szczeblu znajduje się Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego oraz Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego. Drugim szczeblem programowania strategicznego jest Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego, natomiast trzecim są programy rozwoju i Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

[1] Ramowy System Organizacji Programowania Strategicznego w Województwie Lubelskim, UMWL, Zał. Do Uchwały Nr CII/1911/2012 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 20 marca 2012r.

(RPO WL 2014 – 2020), będące zasadniczym narzędziem realizacji strategii, ocenianym pod kątem zgodności z celami strategicznymi.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Strategia Rozwoju Miasta Hrubieszów jest spójna pod względem przewidzianych działań z wyznaczonym w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 Obszarem Strategicznej Interwencji – Obszary Przygraniczne. Działania wpisują się wprost w przewidziany dla tego obszaru rodzaj interwencji służący: wykorzystaniu potencjału obszaru przygranicznego i budowaniu funkcji obsługujących UE dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego (rozwój infrastruktury logistycznej, granicznej i obsługi granicy, infrastruktury społecznej, poprawa bezpieczeństwa), przywróceniu miastom funkcji społecznych i gospodarczych z jednoczesnym wsparciem zasobów ludzkich i przedsiębiorczości, uruchomieniu nowych i rozbudowy istniejących przejść granicznych, w szczególności tam, gdzie nastąpiłoby odtworzenie istniejących niegdyś powiązań komunikacyjnych oraz utworzeniu przejść sezonowych (turystycznych) położonych po obu stronach granicy z dopuszczeniem ruchu pieszego. Hrubieszów wpisuje się również w OSI Obszary Ochrony i kształtowania zasobów wodnych (rzeka Huczwa, Bug) oraz OSI Nowoczesna wieś (rolniczy charakter powiatu hrubieszowskiego i obsługa rolnictwa przez Miasto Hrubieszów).

Ryc. 1. Miasto Hrubieszów na tle Obszarów Strategicznej Interwencji

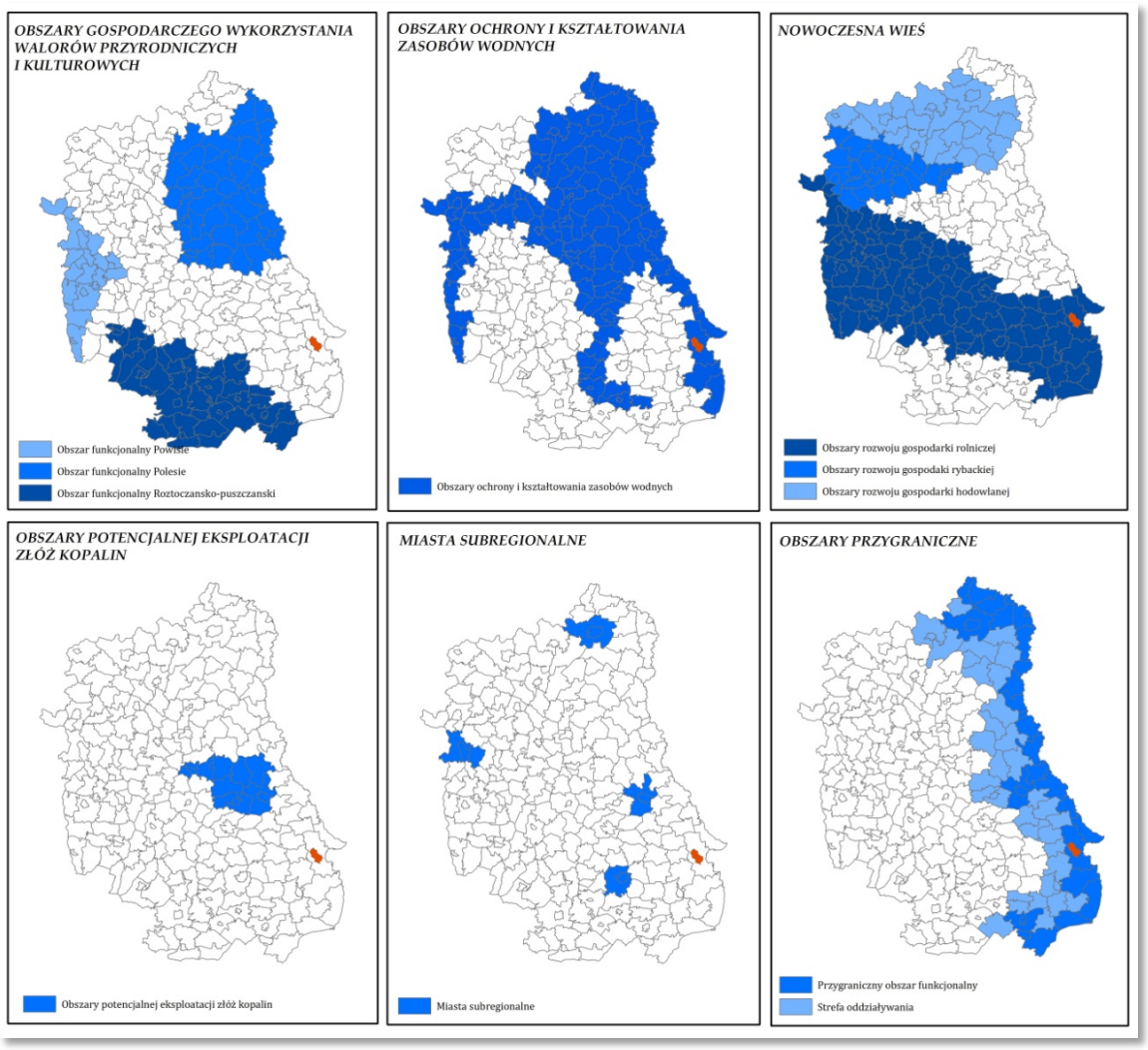

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

W horyzoncie 2020r. strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego, których realizacji będą służyły działania samorządu województwa, są określone następująco:

1. Wzmacnianie urbanizacji regionu,
2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich,
3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu.

Strategia Rozwoju Miasta Hrubieszów wyznacza do realizacji działania, przyczyniające się do:

1. Rozwoju lokalnej gospodarki, w tym turystyki, poprzez:

- rozwój przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby,
- poprawę warunków do rozwoju działalności przedsiębiorstw, m.in. przez tworzenie terenów inwestycyjnych i zwiększenie dostępności komunikacyjnej,
- rozwój infrastruktury turystycznej i usług turystycznych,
- promowanie przedsiębiorczości oraz rozwój infrastruktury, poprawiającej konkurencyjność gospodarczą miasta;

2. Poprawy jakości życia poprzez:

- wykorzystanie wewnętrznego potencjału obszaru w zakresie produkcji energii z odnawialnych źródeł,
- wzrost inwestycji na rzecz polepszenia efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej,
- lepszy dostęp do opieki zdrowotnej oraz programów profilaktycznych,
- lepszy dostęp do usług edukacyjnych oraz sportu i rekreacji mieszkańców,
- rozwój różnych form integracji społecznej;

3. Lepszego funkcjonowania administracji publicznej, poprzez:

- wzrost jakości rządzenia, poprzez zwiększenie kompetencji kadr,
- rozwój e-administracji.

Poprzez powyższe interwencje strategia przyczynia się do osiągnięcia zamierzeń w poszczególnych celach strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030r.). Powiązania pomiędzy poszczególnymi priorytetami strategii przedstawione zostały w tabeli nr 1.

Tabela 1. Zestawienie powiązań pomiędzy priorytetami Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów a Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego	Priorytet strategiczny 1.Lepiej rozwinięta lokalna gospodarka miasta	Priorytet strategiczny 2.Zintegrowana społeczność lokalna i lepsza jakość życia mieszkańców miasta	Priorytet strategiczny 3. Lepiej funkcjonująca administracja publiczna
Cel strategiczny 1:Wzmacnianie urbanizacji regionu	X	X	
Cel strategiczny 2: Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich	X		
Cel strategiczny 3: Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu	X		X
Cel strategiczny 4: Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu	X	X	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (RPO WL) jest trzecim szczeblem planowania strategicznego. RPO WL jest zasadniczym narzędziem realizacji strategii, ocenianym pod kątem zgodności z celami strategicznymi. System wdrażania ukierunkowany jest na realizację projektów spełniających następujące aspekty:

- projekty partnerskie, w tym partnerstwa publiczno-prywatnego i w obszarach funkcjonalnych,
- inwestycje i działania, zapewniające efekt prorozwojowy.

W ramach RPO WL określone zostały cele szczegółowe, które będą realizowane poprzez 14 Osi Priorytetowych, odpowiadających celom tematycznym pakietu legislacyjnego Unii Europejskiej.

Szczegółowe powiązania pomiędzy Strategią Rozwoju Miasta Hrubieszów i Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego zostały przedstawione w tabeli nr 2, wskazując jedynie te priorytety, które będą realizowane przez strategię.

Tabela 2. Powiązania pomiędzy celami strategicznymi Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów i Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Oś priorytetowa RPO WL	Priorytet strategiczny 1. Lepiej rozwinięta lokalna gospodarka miasta	Priorytet strategiczny 2. Zintegrowana społeczność lokalna i lepsza jakość życia mieszkańców miasta	Priorytet strategiczny 3. Lepiej funkcjonująca administracja publiczna
1. Badania i innowacje	X		
2. Cyfrowe Lubelskie			X
3. Konkurencyjność przedsiębiorstw	X		
4. Energia przyjazna środowisku		X	
5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna		X	
6. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	X	X	
7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego		X	

8. Mobilność regionalna i ekologiczny transport	X		
9. Rynek pracy	X	X	
10. Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	X		
11. Włączenie społeczne		X	
12. Edukacja, umiejętności i kompetencje		X	
13. Infrastruktura społeczna		X	
14. Pomoc techniczna			

Źródło: opracowanie własne na podstawie RPO WL na lata 2014-2020

Dokumentem, który reguluje politykę przestrzenną w województwie lubelskim jest Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, który jest obecnie w trakcie zmian (aktualny projekt z sierpnia 2015 roku), gdyż dokument z 2002 roku był sporządzony w oparciu o nieobowiązującą już ustawę o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r. w innych niż obecnie uwarunkowaniach geopolitycznych, rozwojowych i instytucjonalnych planowania. PZP WL określa zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz działania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych stanowiąc formalną i merytoryczną płaszczyznę odniesienia dla podejmowanych decyzji przestrzennych. Według Planu Miasto Hrubieszów jest ośrodkiem lokalnym, pełniącym ważną rolę w zakresie funkcji sektora publicznego.

Według Planu Miasto Hrubieszów wchodzi w skład Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego – strefa nadgraniczna. Celem zagospodarowania przestrzennego tego obszaru jest zwiększenie dostępności w relacjach krajowych i regionalnych (poprawa dostępu do usług, sieci transportowych i telekomunikacyjnych), wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich, rozwój sieci przejść granicznych i infrastruktury granicznej, rozbudowa infrastruktury logistycznej. Rozwój społeczno-gospodarczy obszaru w dużym stopniu uzależniony jest od zahamowania stale pogłębiających się negatywnych procesów demograficznych i strukturalnych.

1.3. Przesłanki aktualizacji dotychczasowej strategii

Główną przesłanką aktualizacji Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów była konieczność dostosowania zapisów obowiązującej strategii do nowego paradygmatu polityki regionalnej w Polsce, zakładającego m.in. specjalizację regionalnej i lokalnej gospodarki oraz wieloszczeblowy model zarządzania i współdziałania w zakresie realizacji wspólnych zadań i przedsięwzięć inwestycyjnych.

Ważną kwestią było zapewnienie spójności pomiędzy strategią rozwoju miasta i aktualnie obowiązującymi dokumentami strategicznymi na poziomie wspólnotowym, krajowym i regionalnym, w tym w szczególności z celami zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.).

Zasadniczym argumentem przemawiającym za aktualizacją Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów była również konieczność dostosowania jej celów i działań do nowej polityki spójności Unii Europejskiej oraz wynikających z tej polityki celów tematycznych, wdrażanych za pomocą krajowych i regionalnych programów operacyjnych, finansowanych w ramach nowej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.

2. WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU HRUBIESZOWA

2.1. Położenie administracyjne i fizycznogeograficzne

Miasto Hrubieszów jest położone na południowo-wschodnim krańcu Polski i województwa lubelskiego, w sąsiedztwie granicy z Ukrainą (odległość od granic miasta do granicy polsko-ukraińskiej wynosi ok. 4 km). Hrubieszów jest położony w pobliżu najbardziej wysuniętego na wschód punktu w Polsce (zakole Bugu w miejscowości Zosin, 24°08' E) i jest miastem najbardziej wysuniętym na wschód w Polsce. Miasto zajmuje 33 km² powierzchni.

Hrubieszów jest stolicą powiatu hrubieszowskiego, w skład którego oprócz miasta wchodzi 7 gmin wiejskich: Dołhobyczów, Horodło, Hrubieszów, Mircze, Trzeszczany, Uchanie, Werbkowice.

Ryc. 2. Lokalizacja Miasta Hrubieszów na tle podziału administracyjnego województwa lubelskiego i Polski

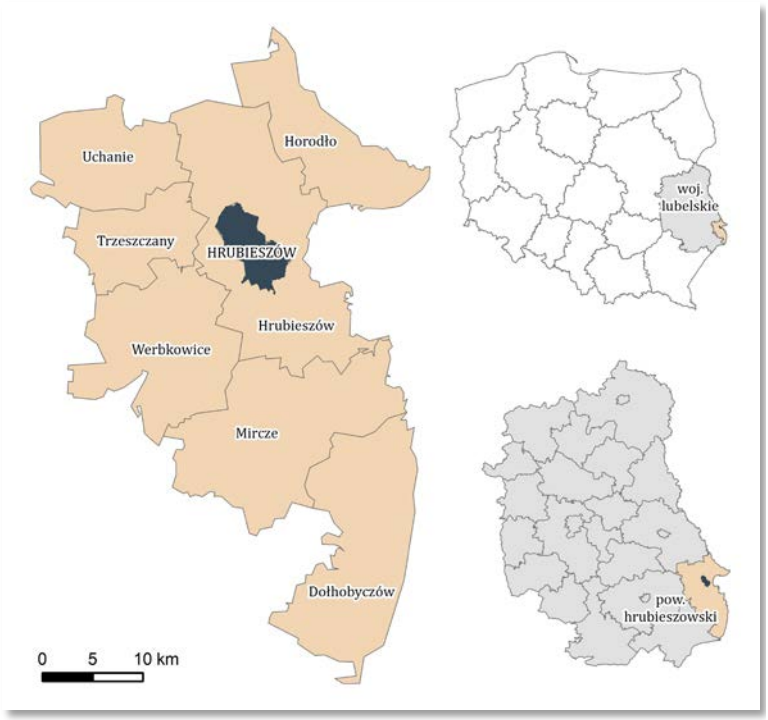

Źródło: opracowanie własne

Przygraniczne położenie miasta z jednej strony generuje wiele korzyści, jednak z drugiej może powodować problemy. Najistotniejsza pozytywna strona to możliwość współpracy transgranicznej z jednostkami po drugiej stronie granicy, a także transakcje handlowe. Problemem wynikającym z przygranicznego położenia jest m.in. nasilony ruch pojazdów przejeżdżających ze wschodu na zachód i z zachodu na wschód.

Miasto Hrubieszów jest podzielone pod względem geodezyjnym na trzy obręby ewidencyjne[2]: Śródmieście, Podgórze i Sławęcin.

Pod względem fizycznogeograficznym Hrubieszów jest położony w obrębie makroregionu Wyżyna Wołyńska. Na poziomie mezoregionów północna część miasta wchodzi w skład Grzędy Horodelskiej, zaś centralna i południowa jest położona w Kotlinie Hrubieszowskiej.

[2]**Obręb ewidencyjny** – jednostka podziału kraju wyodrębniona dla celów ewidencji gruntów i budynków

Ryc. 3. Położenie Hrubieszowa na tle jednostek fizycznogeograficznych

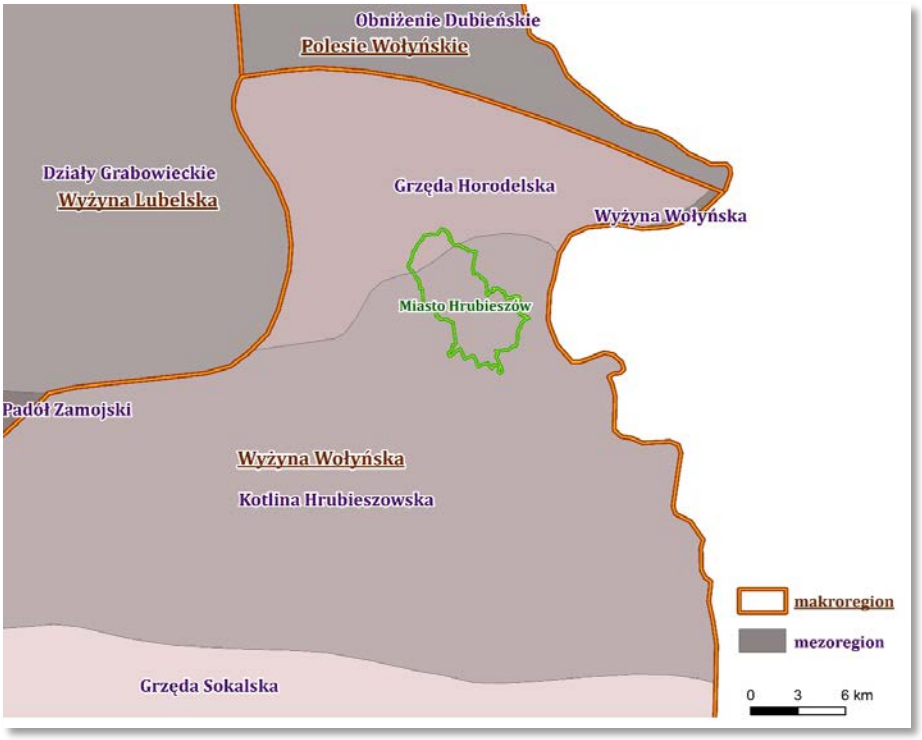

Źródło: opracowanie własne na podstawie Kondracki, 2010

2.2. Walory środowiska przyrodniczego i kulturowego

Budowa geologiczna i rzeźba terenu

Hrubieszów jest położony w południowej części Prekambryjskiej Platformy Wschodnioeuropejskiej, Synklinorium Brzeżnego i Synklinorium Lubelskiego (Niecki Lubelskiej). Obszar zbudowany jest z osadów karbońskich (piaskowce i skały węglanowe), na których zalegają utwory górnokredowe (opoki, margle, gezy, kreda i wapienie margliste). Na osadach kredowych wytworzyły się skały czwartorzędowe (gliny ze zlodowacenia południowopolskiego oraz osady piaszczysto-żwirowe). Na powierzchni terenu dominują osady lessowe o miąższości od kilku cm do 20 m. Są to lessy należące do lessów suchych, akumulowanych podczas zlodowacenia północnopolskiego. Występują w północnej i południowej części Miasta. Wśród osadów holoceńskich na powierzchni w dolinie Huczwy odsłaniają się osady piaszczyste, żwiry, mady rzeczne, torfy i namuły.

W obrębie Miasta udokumentowano złoża surowców mineralnych:

- surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego – złoże lessów „Hrubieszów" – zasoby określa się na 1 519 tys. m^3, jego powierzchnia wynosi 8,80 ha, nie jest ono obecnie eksploatowane,
- złoża torfu – o powierzchni 400 ha, zalegają na łąkach na średniej głębokości 3 m.

Ukształtowanie powierzchni Hrubieszowa związane jest z pokrywą lessową, występującą na obszarze miasta. W północnej części, w obrębie Grzędy Horodelskiej, wysokość terenu dochodzi do 220 m n.p.m. Wierzchowina jest pofałdowana i rozcięta formą dolinną o przebiegu południkowym. W południowej części miasta występują formy krasowe tzw. wymoki –

nieckowate obniżenia o owalnym zarysie, powstałe w procesie wyługowania węglanu wapnia przez wodę. Kolejną wyróżniającą się formą terenu na obszarze Miasta jest dolina rzeki Huczwy o przebiegu równoleżnikowym. Dolina została wycięta w osadach lessowych i częściowo piaszczystych.

Sieć hydrograficzna

Obszar Miasta Hrubieszów jest położony na dwóch poziomach wodonośnych: w utworach czwartorzędowych i kredy górnej. Miasto leży na Głównym Zbiorniku Wód Podziemnych Niecka Lubelska (Chełm-Zamość) nr 407[3]. Poziom wód czwartorzędowych występuje w obrębie plejstoceńskich i holoceńskich utworów piaszczystych. Ze względu na występowanie przypowierzchniowe wody piętra czwartorzędowego bezpośrednio reagują na zmieniające się warunki hydrologiczne (opady, wahania wody w rzekach, zanieczyszczenie powierzchni ziemi). Wody piętra kredowego stanowią główny użytkowy poziom wodonośny. Charakteryzują się one dobrą jakością, jest to woda czysta i bardzo czysta, posiadająca naturalny chemizm i wskaźniki bakteriologiczne, spełniające wskaźniki wody pitnej. Woda może być stosowana do celów pitnych bez potrzeby uzdatniania.

Fot. 1. Rzeka Huczwa i Kanał Ulga w Hrubieszowie

Źródło:
http://www.kgorski.pl/fun3view.php?kateg=sob&Fid=010183&lok=Hrubiesz%F3w&NF=56&page=1&w=56&_woj=-&typ_filt=x&typ_sort=Fdatc, czerwiec 2015
http://matiaschelm.bikestats.pl/1110378,Chelm-Wojslawice-Hrubieszow-Chelm.html, czerwiec 2015

Hrubieszów należy do dorzecza Wisły, obszar miasta odwadniany jest przede wszystkim przez III-rzędową rzekę Huczwę – drugi co do wielkości dopływ Bugu. Huczwa ma źródła w Justynówce (powiat tomaszowski), uchodzi do Bugu w miejscowości Gródek (powiat hrubieszowski). Rzeka liczy 79 km. Dno jej doliny ma zmienną szerokość (od 100 m do 1 km), na wielu odcinkach jest podmokłe z licznymi starorzeczami i rowami melioracyjnymi. Huczwa rozwidla się w Hrubieszowie na dwa ramiona, obejmujące Śródmieście (południowe ramię stanowi Kanał Ulga). Dolny odcinek Huczwy stanowi granicę pomiędzy Kotliną Hrubieszowską a Działami Grabowieckimi i Grzędą Horodelską. Rzeka w dolnym biegu nie jest uregulowana, meandruje i wcina się głęboko w dno doliny.

Wyniesienie śródmieścia od strony południowej opływa Kanał Ulga. Przepływa pod ul. Działkową, dalej płynie równolegle do niej, po czym biegnie pod ul. St. Staszica

[3] http://www.psh.gov.pl/bazy_danych_mapy_i_aplikacje/bazy_danych_mapy/gzwp.html, czerwiec 2015

i ul. Ludną. Koryto kanału jest wąskie, a jego rolą jest odprowadzenie nadmiaru wód z rzeki Huczwy podczas wysokich stanów związanych z opadami lub roztopami.

Na terenie miasta występuje jeden zbiornik małej retencji zlokalizowany na kanale Ulga o powierzchni 0,89 ha i pojemności ok. 10 000 m^3. Obecnie planowana jest budowa kolejnego zbiornika retencyjnego na rzece Huczwa o powierzchni 80 ha i pojemności 1200 tys. m^3 [4].

Warunki klimatyczne

Klimat Hrubieszowa należy do typu umiarkowanego przejściowego, ze znacznymi wpływami kontynentalizmu. Charakteryzuje się długim ciepłym latem i długą mroźną zimą, dużym nasłonecznieniem i znacznym udziałem wiatrów wschodnich.

Średnia roczna temperatura z wielolecia 1971-2000 wyniosła 8°C, natomiast średnia roczna suma opadów jest stosunkowo niska i wynosi od 500 do 600 mm. W Hrubieszowie występują jedne z najwyższych wartości usłonecznienia – powyżej 1660 godzin w roku[5].

Ochrona przyrody

W obrębie granic administracyjnych Hrubieszowa nie znajdują się obszary prawnie chronione. Występują one jednak w najbliższym sąsiedztwie Miasta. Na wschód od granic Hrubieszowa rozciąga się Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu, a także Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Dolina Środkowego Bugu" i Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Zachodniowo-łyńska Dolina Bugu".

Ryc. 4. Obszary chronione w okolicach Hrubieszowa

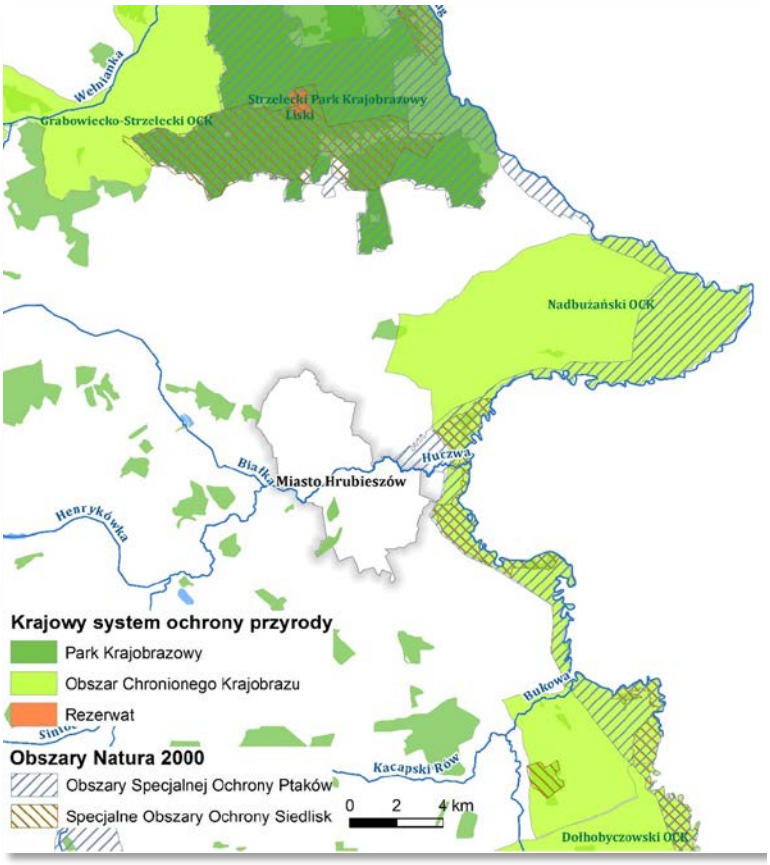

Źródło: opracowanie własne

Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje fragment doliny Bugu – rzeki, która jako jedna z nielicznych w Europie ma niezmieniony charakter – jest dzika, meandrująca, nieujarzmiona. Na obszarze Nadbużańskiego OCK występuje ponad 100 gatunków roślin, z których wiele jest objętych ochroną, a 3 wpisano do

[4] Program Ochrony Środowiska dla Miasta Hrubieszowa, 2004
[5] http://www.imgw.pl/klimat/#, czerwiec 2015

Polskiej Czerwonej Księgi Roślin: kosaciec bezlistny, wisienka karłowata i żmijowiec czerwony. Na terenie Parku znajdują się dwa użytki ekologiczne: krasowe „Jezioro Kacapka" i „Błonia Nadbużańskie" – stanowisko susła perełkowanego i bobra europejskiego. Tereny Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu wchodzą w skład Transgranicznego Obszaru Chronionego „Przełom Bugu"[6].

Na terenie samego miasta znajduje się 28 pomników przyrody, w tym 20 drzew, 1 krzew, 3 aleje i 4 skupiska[7].

Hrubieszów nie jest położony w obrębie większego kompleksu leśnego, lesistość wynosi 2,4%. 97% powierzchni lasów ogółem stanowi powierzchnia lasów publicznych, zaś 3% to lasy prywatne.

Zarys historii miasta

W miejscu obecnego położenia Hrubieszowa istniał ruski gród obronny – jeden z Grodów Czerwieńskich. W połowie XIII wieku rozwinęła się wokół niego osada, otoczona wodami Huczwy, przy skrzyżowaniu ważnych w średniowieczu szlaków handlowych z Włodzimierza Wołyńskiego do Chełma i dalej w kierunku Zawichostu. Osada o nazwie Rubieszów należała do Księstwa Halicko-Włodzimierskiego. Po 1366 roku wraz z całą Rusią Czerwoną znalazła się w granicach Polski. W 1400 roku Rubieszów otrzymał prawa miejskie od Króla Władysława Jagiełły. Miasto miało charakter wieloetnicznego i wielowyznaniowego ośrodka, zamieszkiwanego przez wyznających katolicyzm Polaków, prawosławnych Rusinów oraz Żydów. Dynamiczny rozwój miasta zahamowały wojny z przełomu XVII i XVIII wieku. Po pierwszym rozbiorze Rubieszów stał się częścią zaboru austriackiego, a po 1809 roku został włączony do Księstwa Warszawskiego, a później do Królestwa Polskiego już jako Hrubieszów. Około połowy XIX stulecia Hrubieszów stał się drugim co do wielkości (po Lublinie) miastem guberni lubelskiej. Działały tu liczne młyny parowe i wodne, olejarnie i octownie, a także browar i warzelnia miodu. W mieście rozwijało się rzemiosło, przemysł oraz handel, pozostający głównie w rękach kupców żydowskich. Po wybuchu II wojny światowej Hrubieszów został zajęty najpierw przez wojska niemieckie, a następnie przez sowieckie. W latach PRL Hrubieszów był ważnym ośrodkiem administracyjnym dla rolniczego regionu posiadającego czarnoziemy – najlepsze w Polsce gleby pszenno-buraczane. Rozwijało się tu także przetwórstwo rolno-spożywcze. Zmiany polityczno-gospodarcze po 1989 roku, przyniosły znaczące pogorszenie rolnictwa i przemysłu w regionie. Sytuację poprawiło przyłączenie Polski do Unii Europejskiej, dzięki któremu Hrubieszów stał się jednym z najdalej na wschód wysuniętych ośrodków Wspólnoty, zajmującym się m.in. obsługą ruchu granicznego.

[6] https://sites.google.com/site/parkizamosc/nadbuzanski-obszar-chronionego-krajobrazu, czerwiec 2015
[7] http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf, czerwiec 2015

Fot. 2. Fragment mapy Cesarstwa Niemieckiego z 1794 roku(Hrubieszów należy do zaboru austriackiego)

Źródło:http://www.davidrumsey.com/luna/servlet/detail/RUMSEY~8~1~31544~1150023:Map-of-the-Empire-of-Germany,-inclu?sort=Pub_List_No_InitialSort,Pub_Date,Pub_List_No,Series_No, czerwiec 2015

Pochodzenie nazwy miasta nie jest do końca znane. Większość badaczy uważa, ze wywodzi się ona od słowa, pochodzącego z języka ruskiego – Hrubiesz (polski Grubiesz, Grabiesz lub Grębosz) lub przymiotnika „hruby" mogącego oznaczać kogoś otyłego lub bogatego.

Herb Hrubieszowa został nadany przez króla Zygmunta Augusta w 1550 roku. Na tarczy herbowej przedstawiona jest głowa jelenia, z dwoma krzyżami umieszczonymi między jego rogami. Pierwotnie na tarczy znajdował się jeden krzyż, drugi został dodany w późniejszym okresie. Herb nawiązuje do przeszłości Hrubieszowa, który w czasach jagiellońskich pełnił rolę stanicy myśliwskiej**.** Krzyże znajdujące się na tarczy są uznawane przez mieszkańców Hrubieszowa za symbole uznania za ofiary poniesione przez miasto podczas pięciu najazdów tatarskich.

Dziedzictwo kulturowe

Hrubieszów jest miastem o charakterystycznych w Polsce walorach kulturowych. Unikalne jest Śródmieście Hrubieszowa, którego układ urbanistyczny jest wpisany do Lubelskiego Wojewódzkiego Rejestru Zabytków. Centrum Hrubieszowa powstało na wzgórzu okolonym przez wody rzeki Huczwy, dzięki czemu pierwotnie pełniło rolę grodu obronnego. Znajduje się tutaj wiele zabytków świadczących o wielokulturowości Hrubieszowa: świątynie katolickie i prawosławne. W mieście znajdziemy również liczne zabytkowe dwory, domy i kamienice.

Zabytki Hrubieszowa w dużej mierze wymagają renowacji oraz rewitalizacji czyli przystosowania istniejących obiektów do pełnienia nowych funkcji. Dotyczy to w szczególności kamienic i murowanych podziemi w Śródmieściu Hrubieszowa (85 ha). Celem rewitalizacji tego obszaru jest poprawa zagospodarowania przestrzennego, infrastruktury technicznej, aktywności społecznej i gospodarczej. W ramach działań rewitalizacyjnych planowane są działania w następujących obszarach tematycznych:

- Kształtowanie przestrzeni publicznej – remont dróg oraz budynków użyteczności publicznej,
- Ochrona środowiska – plan odnowy terenów zielonych oraz modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, elektroenergetycznej, ciepłowniczej,
- Polityka społeczna – monitoring i program przeciwdziałania przestępczości,
- Partycypacja społeczna – platforma współpracy i komunikacji miasta z mieszkańcami, budżet obywatelski, rada ds. rewitalizacji łącząca trzy sektory,
- Finansowanie działań – plan pozyskiwania źródeł finansowania, WPF z udziałem społeczeństwa,
- Ożywienie gospodarcze – plan oferty inwestycyjnej i restrukturyzacji podmiotów gospodarczych.

Tabela 3. Obiekty zabytkowe w Hrubieszowie

Nazwa	Nr rejestru	Zdjęcie
Układ urbanistyczny obejmujący zabudowę wyspy okolonej przez rzekę Huczwę wraz z przedmieściem w rejonie ulic Podzamcze, z historyczną siecią ulic i placów oraz skalą zabudowy, także sylweta miasta i konfiguracja terenu	A/659	
Cmentarz grzebalny, kaplica cmentarna, drzewostan	A/1458	
Dawny dworek podmiejski, ul. Czerwonego Krzyża 18a	A/339	

Kościół parafialny rzymskokatolicki pw. MB Nieustającej Pomocy (dawna cerkiew prawosławna garnizonowa), cmentarz kościelny	A/1556	
Dom, ul. Kościelna 2b	A/334	
Dworek, ul. Krucza 12 (d.6)	A/190	
Cerkiew prawosławna parafialna pw. Zaśnięcia NMP, cmentarz przycerkiewny, drzewostan otaczający cerkiew, ogrodzenie w granicach cmentarza cerkiewnego	A/1296	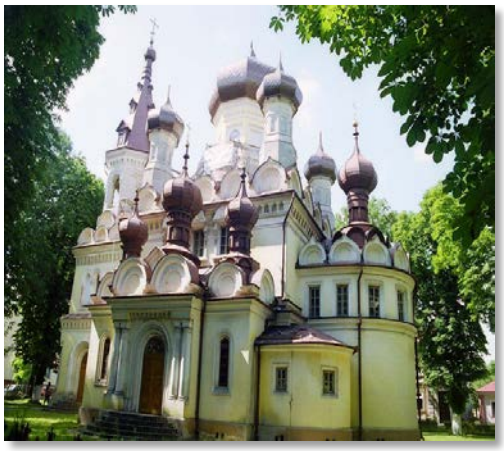

Dom, w którym urodził się Bolesław Prus, obecnie plebania, ul. 3 Maja 6	A/330	
Dawny Syndykat Rolniczy	A/1297	
Dwór zwany DuChateau, wraz z oficynami, ogrodzeniem, założeniem dziedzińca	A/338	
Zespół klasztorny podominikański: kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Mikołaja, wraz z wyposażeniem w zabytki ruchome, dawny klasztor, dzwonnica, drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego	A/328	
Dwór Golakowskich z XIX wieku (dawny Wydział Powiatowy Sejmiku Hrubieszowskiego, następnie apteka, obecnie własność prywatna), wraz z posesją, ul. 3 Maja 17	A/1298	

Dom Kiesewetterów	A/340	
Dom wraz z otoczeniem, ul. Partyzantów 11	A/1302	
Dom tzw. Dom Lekarzy Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego wraz z pięcioma jesionami i jednym klonem, ul. Józefa Piłsudskiego 9	A/1301	
Budynek dawnego Szpitala Powiatowego im. św. Jadwigi, wraz z kaplicą i jej wyposażeniem wnętrza, drzewostan, ul. Józefa Piłsudskiego 11, ul. Sokalska, ul. Leśmiana 30	A/1312	

Dom z końca XIX w., ul. St. Staszica 9	A/1299	
Dworek, ul. St. Staszica 12b	A/333	
Zespół pocerkiewny: dawna cerkiew parafialna greckokatolicka pw. św. Mikołaja, obecnie kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Stanisława Kostki, wraz z wyposażeniem w zabytki ruchome, dawna dzwonnica, obecna dzwonnica, drzewostan w granicach cmentarza kościelnego oraz wzgórze, na którym usytuowany jest kościół	A/327	
Kamienica, ul. Targowa 7 (d.23)	A/337	
Kamienica, Plac Wolności 1 (d. Rynek)	A/336	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wojewódzkiego Rejestru Zabytków Województwa Lubelskiego

Niezwykłym walorem Hrubieszowa, który może stać się jego symbolem i elementem rozpoznawalnym w województwie lubelskim i kraju są murowane podziemia pod wzgórzem śródmiejskim. Legendy mówią, że Hrubieszów jako XIII-wieczne miasto położone na ważnym szlaku handlowym ze wschodu na zachód był narażony na liczne grabieże, przed którymi miejscowa ludność musiała zabezpieczyć swoje towary. W tym celu budowano podziemne korytarze, połączone z kamienicami, ratuszem, zamkiem oraz placem targowym. Obecne badania wskazują, iż podziemia są dużo młodsze, powstały na początku XIX wieku i pełniły funkcję komunikacyjno-gospodarczo-magazynową. Mury z czerwonej cegły stawiane były bezpośrednio na lessie. Korytarze mają różną długość oraz niejednokrotnie rozciągają się na wielu kondygnacjach. Było to miejsce składowania i przechowywania towarów, prawdopodobnie funkcjonował tam również targ. Wskutek najazdów i pożarów część korytarzy zasypano, inne same się zawaliły. Po wojnie podziemia zostały zapomniane przez społeczność, zaczęły niszczeć i zawalać się. Obecnie powstało Stowarzyszenie „Podziemny Hrubieszów", które stara się przywrócić świetność hrubieszowskim podziemiom. Stowarzyszenie wykonało badania georadarem, które ujawniły wiele korytarzy. Potrzebne są fundusze aby je odbudować i udostępnić dla turystów.

Fot. 3. Hrubieszowskie murowane podziemia

Źródło: http://archeowiesci.pl/2012/03/30/podziemny-hrubieszow-odslania-swe-sekrety/, czerwiec 2015

Zagospodarowanie przestrzenne i układ urbanistyczny

Miasto Hrubieszów posiada opracowane Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, które zostało zatwierdzone Uchwałą Rady Miejskiej w Hrubieszowie nr LIV/352/2014 z dnia 23.05.2014 r. Studium opracowane jest w skali 1:10 000.

Na dzień 26.06.2015 r. w Hrubieszowie opracowanych było 30 Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego, natomiast 1 był w trakcie opracowania. W 2013 roku miejscowymi planami objęte było prawie 40% powierzchni miasta. W 2014 roku wydano w mieście 98 pozwoleń na budowę.

Ryc. 5. Stopień pokrycia gmin miejskich i miejsko-wiejskich województwa lubelskiego Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego

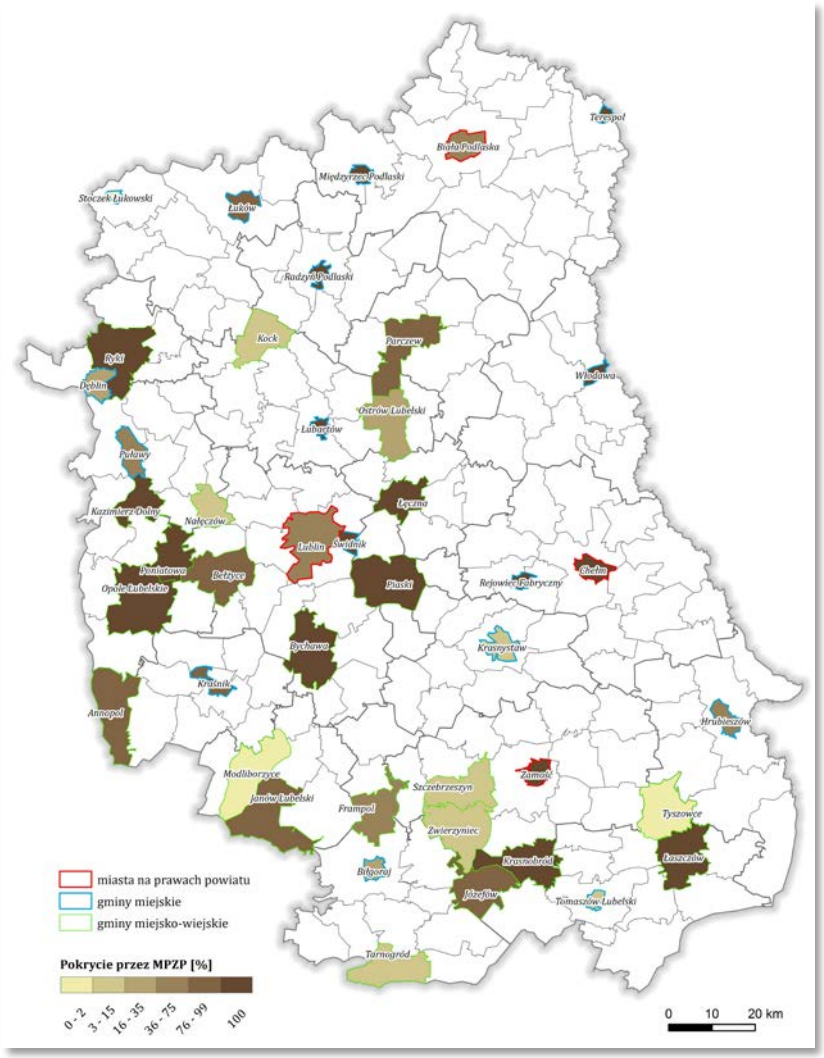

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Układ przestrzenny Hrubieszowa, dzięki swojej wyjątkowości i specyfice, został wpisany do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków. Początkowo w miejscu dzisiejszego Hrubieszowa na owalnej wyspie oblanej wodami rzeki Huczwy istniał ruski gród obronny. Do rzeki przylegały bagniste łąki, stanowiące dodatkowy element w systemie obrony ośrodka. Droga, przez którą prowadził szlak handlowy z Włodzimierza Wołyńskiego do Zawichostu przebiegała wzdłuż Huczwy, na południe od wyspy, przecinając ją i przechodząc przez dwa mosty nazwane później „chełmskim" i „sokalskim".

Pod koniec XIV wieku w zachodniej części miasta, nad brzegiem Huczwy, wzniesiono drewniany zamek obronny lub obszerny dwór, będący siedzibą starosty. Zamek lub dwór został zniszczony w 1661 roku zaś w 1791 roku w jego miejscu postawiono nowy dwór rozbudowany w okresie międzywojennym. W XV wieku miasto było już ufortyfikowane wałami i bramami. Stary rynek na planie zbliżonym do kwadratu o bokach około 110 x 130 m, od którego odchodziło 7 ulic, został założony w południowo-wschodniej części miasta. Dokoła rynku ukształtowała się sieć nieregularnych ulic. W południowo-zachodnim narożu rynku był usytuowany kościół parafialny, naprzeciw którego pobudowano przeniesiony z przedmieścia kościół i klasztor dominikanów. Na północ od rynku, nad stromym brzegiem północnego ramienia Huczwy, wzniesiono pierwszą cerkiew drewnianą. Druga cerkiew została wybudowana na zachód od niej, za wąwozem

będącym w przeszłości zjazdem do brodu. Za północno-zachodnim narożem rynku, niemal w środku wyspy, została wzniesiona pierwsza bożnica.

Początkowo zabudowa Hrubieszowa była niemal całkowicie drewniana, dopiero w latach 30. XVIII wieku, po odbudowie miasta po licznych najazdach i pożarach, obok tradycyjnej drewnianej zabudowy, pojawiły się tu pierwsze domy murowane, w tym tzw. domy zajezdne, działające jako karczmy i hotele. Na początku XIX wieku w centrum Hrubieszowa wymurowane zostały tzw. sutki, czyli ostatnie w Polsce kramy wzorowane na wschodnich bazarach, z charakterystyczną wąską uliczką wewnętrzną. Obecnie sutki wymagają generalnego remontu. Pod koniec XIX wieku w Hrubieszowie znajdowały się dwa rynki, stary i nowy, oraz 24 niebrukowane ulice. Centrum było zabudowane głównie murowanymi parterowymi lub jednopiętrowymi domami.

W układzie przestrzennym miasta wyraźnie odzwierciedlały się podziały etniczno-wyznaniowe. Południowo-zachodnią część Hrubieszowa zajmowała ludność polska – katolicka, północną – prawosławna ludność ruska, zaś przy rynku mieszkała ludność żydowska. Poza wyspą rozbudowywały się zamieszkiwane przez polską i ruską ludność przedmieścia: na południe od miasta – Pobereżany i Podgórze, na zachód – Sławęcin, od północy – od strony „ruskiej cerkwi", rozwijało się przedmieście zwane Chrust. Na początku XX wieku przestrzenno-urbanistyczna struktura Hrubieszowa uległa zmianie. Na północ od miasta, za łąkami, władze carskie wybudowały rozległe koszary. W latach I wojny światowej, w 1917 roku, po przeprowadzeniu przez Hrubieszów linii kolejowej, powstały dwie stacje – stacja kolejki wąskotorowej, znajdująca się naprzeciw koszar, obok drogi do Grabowca, oraz stacja kolei normalnotorowej, mieszcząca się niedaleko cmentarza.

Układ przestrzenny Hrubieszowa zachował się w zasadzie bez większych zmian do dnia dzisiejszego. Obecnie miasto jest podzielone na następujące osiedla: Śródmieście, Sławęcin (w skład którego wchodzą również Nowe Osiedle i Osiedle Lipice), Pobereżany (w skład którego wchodzą Michałówka, Teresówka i Antonówka, dawne wsie), Podgórze (z Osiedlem Krasickiego) i Koszary (z Osiedlem Jagiellońskim)[8].

2.3. Społeczeństwo i jakość życia

Społeczeństwo

Potencjał demograficzny jest jednym z najważniejszych czynników determinujących rozwój miast, warunkujących szeroko pojęty rozwój społeczno-gospodarczy.

Wykres 1. Sytuacja demograficzna Miasta Hrubieszów w latach 2008-2013

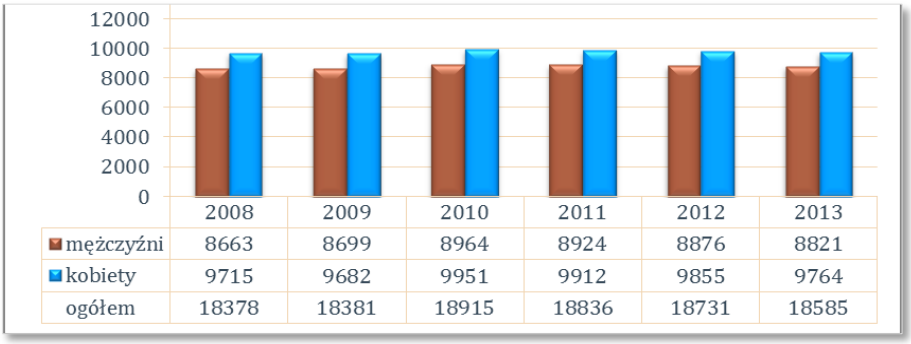

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
mężczyźni	8663	8699	8964	8924	8876	8821
kobiety	9715	9682	9951	9912	9855	9764
ogółem	18378	18381	18915	18836	18731	18585

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

[8] http://teatrnn.pl/leksykon/node/3101/hrubiesz%C3%B3w_%E2%80%93_historia_miasta, czerwiec 2015

Zmiana liczby ludności wpływa na zmianę liczby podatników, determinuje popyt na usługi komunalne i komercyjne a także na zjawiska przestrzenne. Zmiany populacji wywierają również duży wpływ na rynek pracy, szkolnictwo, ochronę zdrowia oraz kondycję finansową samorządowej jednostki terytorialnej.

W 2013 roku w Hrubieszowie mieszkało 18 450 osób, w tym 52,5% populacji stanowiły kobiety. Hrubieszów od 2010 roku odnotowuje stały spadek liczby osób zamieszkujących miasto. W okresie od 2010 do 2013 roku liczba osób zmniejszyła się o 330 osób. Ludność Hrubieszowa w 2013 roku stanowiła 27,7% społeczności powiatu hrubieszowskiego i 0,86% populacji województwa lubelskiego.

Liczba zgonów i urodzeń jest jednym z głównych czynników determinujących liczbę mieszkańców danego obszaru. Na terenie Hrubieszowa, począwszy od 2011 roku, można zaobserwować ujemny przyrost naturalny.

W analizowanym okresie (lata 2008-2013) wartości dodatnie przyrostu naturalnego występują w 2009 (18) i 2010 rok (0). W 2013 roku wartość tego wskaźnika wynosiła -18 i wpisywała się w ogólnopolski trend malejącego przyrostu naturalnego i zmniejszania się liczby ludności poszczególnych regionów, a w rezultacie całego kraju.

Drugim istotnym czynnikiem mającym kluczowy wpływ na liczbę mieszkańców są migracje. Saldo migracji informuje o stosunku osób nowo zameldowanych na obszarze miasta do osób wymeldowanych.

Wykres 2. Saldo migracji i przyrost naturalny w latach 2008-2013

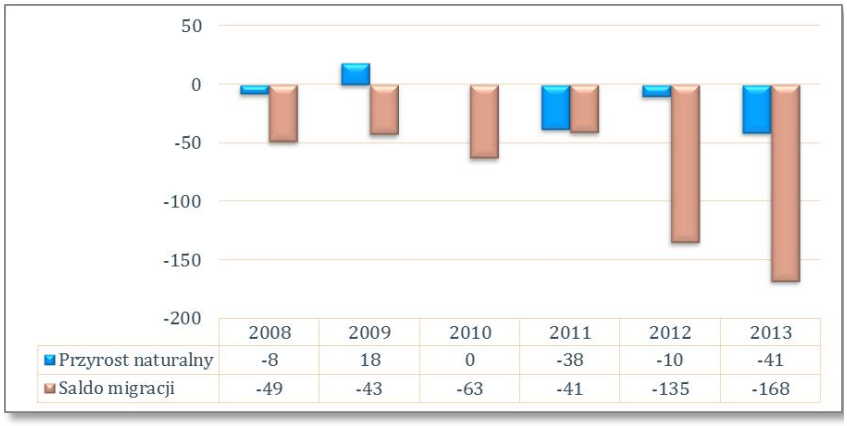

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Przyrost naturalny	-8	18	0	-38	-10	-41
Saldo migracji	-49	-43	-63	-41	-135	-168

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Od roku 2008 saldo migracji ma wartość ujemną. W 2013 roku z Hrubieszowa wymeldowało się aż o 168 osób więcej niż się zameldowało.

Wraz ze spadkiem liczby mieszkańców nastąpiły poważne zmiany w strukturze demograficznej Hrubieszowa. Najbardziej liczną grupą ludności są osoby w wieku produkcyjnym stanowiące 64,3% w ogólnej liczbie ludności. Niepokojące jest zjawisko wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym, przy zmniejszającej się liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym.

Wykres 3. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ogółu ludności

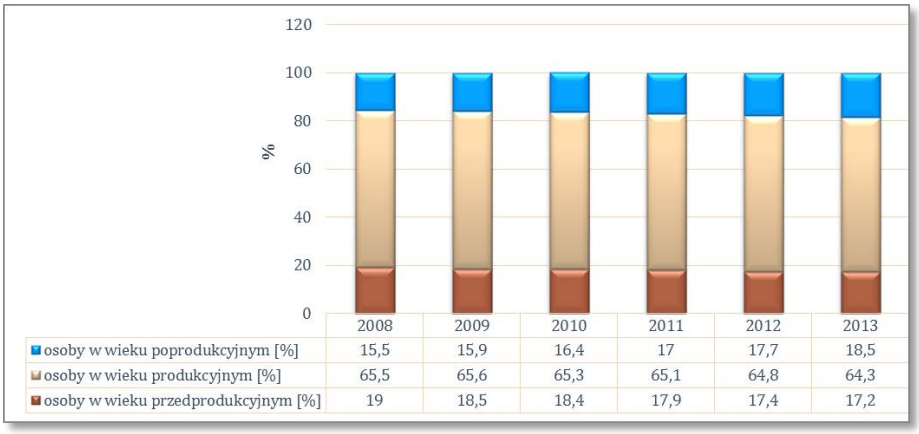

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
osoby w wieku poprodukcyjnym [%]	15,5	15,9	16,4	17	17,7	18,5
osoby w wieku produkcyjnym [%]	65,5	65,6	65,3	65,1	64,8	64,3
osoby w wieku przedprodukcyjnym [%]	19	18,5	18,4	17,9	17,4	17,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Najprawdopodobniejszy scenariusz najbliższych lat to kontynuacja zjawiska starzenia się społeczeństwa (zwiększanie się udziału osób w wieku poprodukcyjnym) przy jednoczesnym zmniejszeniu się liczby osób w wieku produkcyjnym. Istotne jest przy tym, że nawet przy zatrzymaniu negatywnego trendu, np. przez dalszy wzrost dzietności, przynajmniej okresowy spadek liczby osób w wieku produkcyjnym nie może zostać zatrzymany.

Przy wskaźniku obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) bardzo widoczny jest systematyczny wzrost liczby osób w wieku nieprodukcyjnym. Od 2008 roku wartość wskaźnika wzrosła o 2,8 i aktualnie wynosi 55,5. W porównaniu do średnich dla województwa i powiatu Miasto Hrubieszów charakteryzuje się niższym wskaźnikiem obciążenia demograficznego.

Wykres 4. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w latach 2008-2013

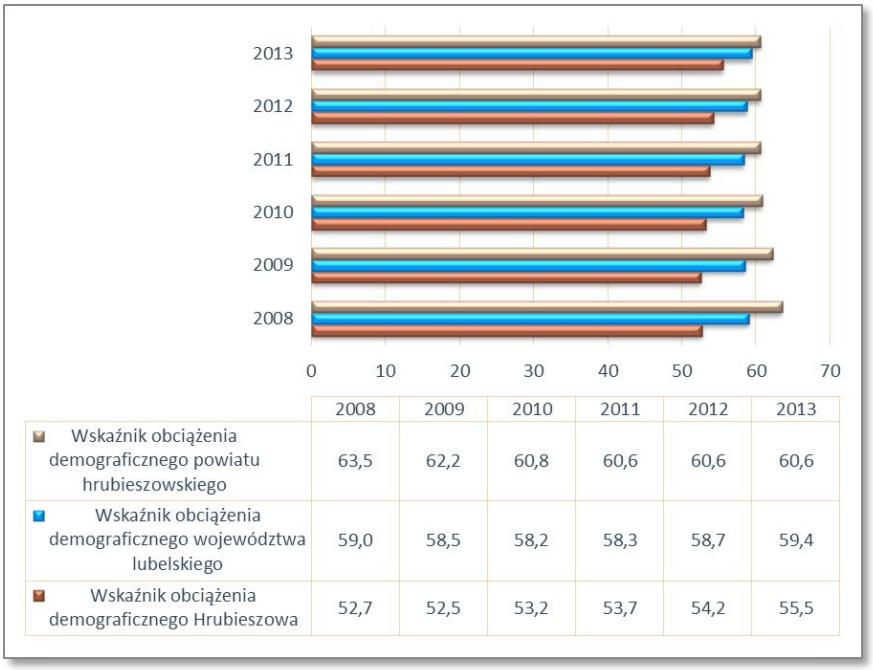

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Wskaźnik obciążenia demograficznego powiatu hrubieszowskiego	63,5	62,2	60,8	60,6	60,6	60,6
Wskaźnik obciążenia demograficznego województwa lubelskiego	59,0	58,5	58,2	58,3	58,7	59,4
Wskaźnik obciążenia demograficznego Hrubieszowa	52,7	52,5	53,2	53,7	54,2	55,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Prognoza liczby ludności

Według prognozy demograficznej dla powiatu hrubieszowskiego, która zakłada kontynuację obecnych tendencji ruchu naturalnego, liczba ludności w powiecie w 2020 r. osiągnie 62 651 osób, tj. nastąpi spadek liczby mieszkańców o 6,7% (w stosunku do 2013 r.), natomiast w 2050 liczba ludności spadnie o 38% (w stosunku do 2013 r.). Powyższa tendencja malejąca dla powiatu odpowiada również prognozowanej liczbie ludności dla miasta Hrubieszów jednak spadek liczby ludności będzie mniejszy. Dla porównania, w 2020 roku Miasto Hrubieszów

Wykres 5. Prognoza liczby ludności powiatu hrubieszowskiego ogółem oraz w wieku produkcyjnym do 2050 roku

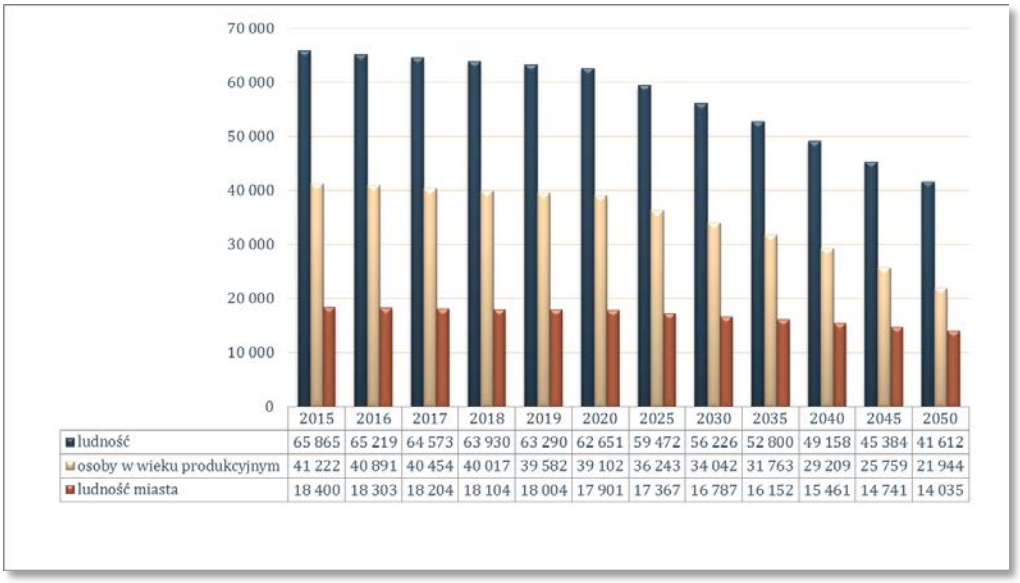

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
ludność	65 865	65 219	64 573	63 930	63 290	62 651	59 472	56 226	52 800	49 158	45 384	41 612
osoby w wieku produkcyjnym	41 222	40 891	40 454	40 017	39 582	39 102	36 243	34 042	31 763	29 209	25 759	21 944
ludność miasta	18 400	18 303	18 204	18 104	18 004	17 901	17 367	16 787	16 152	15 461	14 741	14 035

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

zamieszkiwać będzie 17 901 osób, to o 3,7% mniej niż w roku 2013 oraz 14 035 osób w 2050 roku (to 24% mniej niż w 2013 roku). Niepokojący jest również spadek liczby osób w wieku produkcyjnym, o ile w 2013 roku stosunek tych osób do ogółu ludności wynosił 63% to w 2050 r. ich udział będzie na poziomie 52,7%.

Jednym z priorytetowych wyzwań samorządu miejskiego jest poprawa wskaźników demograficznych, ze szczególnym uwzględnieniem migracji. Pozytywnym działaniom w tym zakresie sprzyjać może np. rozwój przemysłu i otwierający się rynek pracy, który przyciągnie potencjalnych mieszkańców. Zachętą do osiedlania się na terenie miasta może stać się również atrakcyjność turystyczna Hrubieszowa.

Rynek pracy

Jednym z najistotniejszych czynników warunkujących sytuację na lokalnym rynku pracy są zasoby pracy. Warunki te, determinowane zarówno uwarunkowaniami ilościowymi (czynniki demograficzne), jak i jakościowymi (kapitał ludzki), są siłą napędową rozwoju gospodarczego.

Wykres 6. Liczba osób bezrobotnych

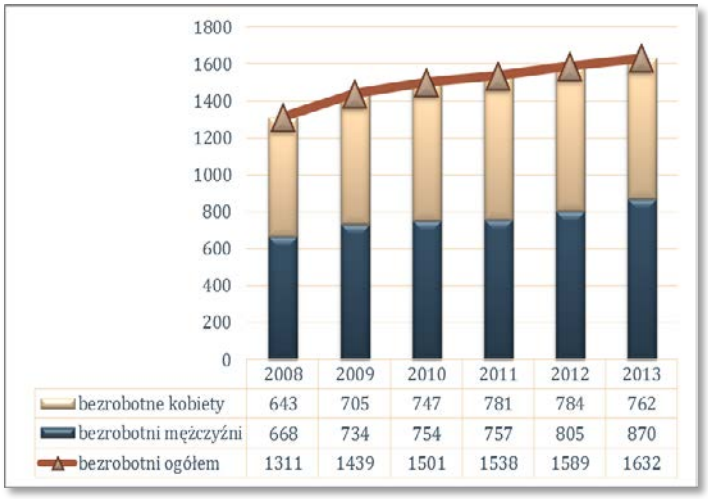

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
bezrobotne kobiety	643	705	747	781	784	762
bezrobotni mężczyźni	668	734	754	757	805	870
bezrobotni ogółem	1311	1439	1501	1538	1589	1632

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Do głównych problemów rynku pracy w Mieście Hrubieszów zaliczyć należy niewystarczającą liczbę ofert pracy. Zgodnie z danymi GUS w powiecie hrubieszowskim w 2013 roku urząd pracy do dyspozycji miał 12 ofert pracy i było to o 20 ofert mniej niż w roku 2012.

W 2013 roku liczba osób bezrobotnych w Hrubieszowie wynosiła 1632 osoby i stanowi to 27% bezrobotnych w powiecie hrubieszowskim. Z roku na rok wzrasta liczba osób bezrobotnych w porównaniu do roku 2008 ich liczba wzrosła o 19,6% (321 osób). Aktualnie udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym stanowi 13,7% i jest wyższy o 2,8 punktu procentowego niż w 2008 roku.

Stopa bezrobocia w powiecie hrubieszowskim wynosi 18,4% i jest jedną z wyższych w województwie lubelskim. Wskaźnik ten na koniec marca 2015 roku w powiecie hrubieszowskim jest wyższy od średniej dla województwa o 5,4 punkty procentowe i wyższy od średniej dla kraju o 6,7 punktów procentowych.

Ryc. 6. Stopa bezrobocia w województwie lubelskim

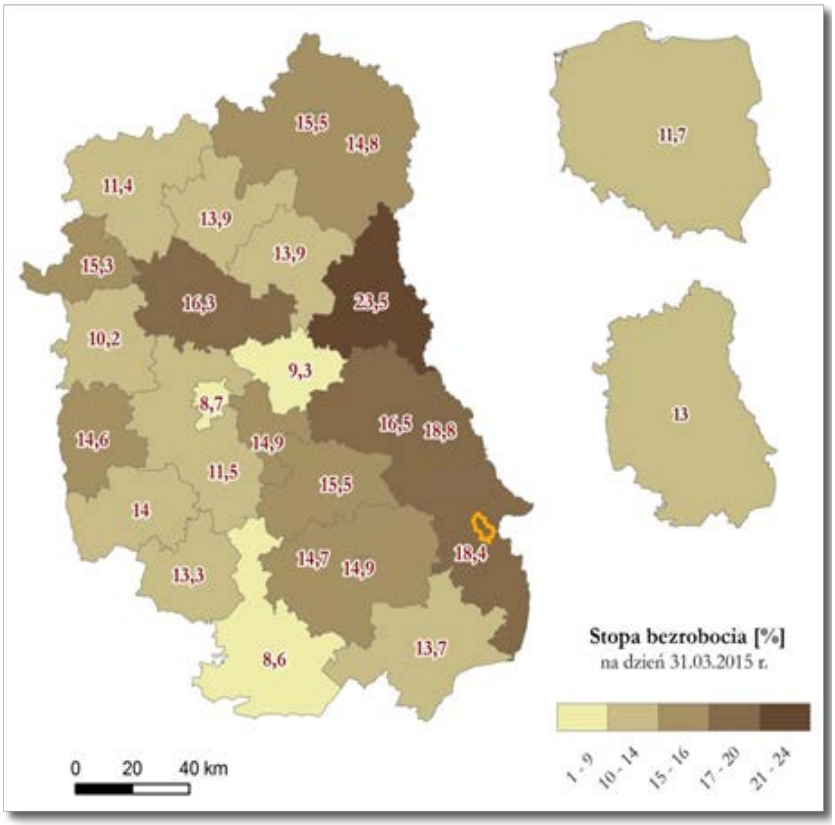

Źródło: opracowanie własne na podstawie WUP w Lublinie

Wykres 7. Liczba osób zatrudnionych w Mieście Hrubieszów

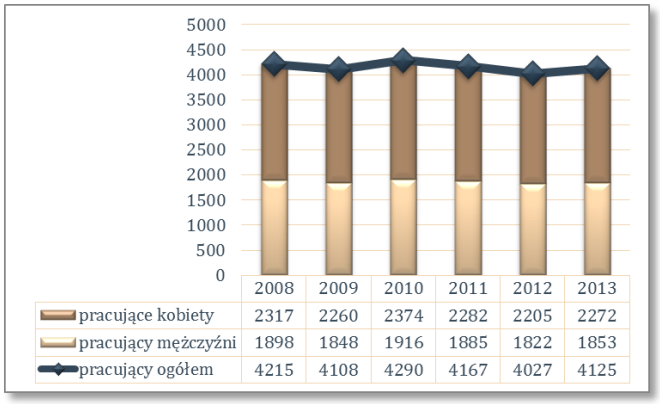

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Znaczący wpływ na sytuację na rynku pracy na terenie Miasta Hrubieszów wywarła lokalizacja bezpośrednio przy wschodniej granicy państwa.

Na koniec 2013 roku według danych BDL GUS liczba pracujących na terenie Miasta wynosiła 4125 osób, z czego niecałe 45% stanowili mężczyźni. Od roku 2010 do 2012 obserwowany był spadek liczby osób pracujących. Niewielki wzrost osób pracujących odnotowano w 2013 roku, w porównaniu z 2012 rokiem w mieście pracowało 98 osób więcej.

Przedstawiona na wykresie statystyka nie obejmuje jednak osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach oraz podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Według danych z 2003 roku w Mieście Hrubieszów w sektorze publicznym pracowało 76,2% osób, przy czym w sektorze prywatnym zatrudnionych było jedynie 920 osób. Największy udział wśród osób pracujących według sektorów ekonomicznych ma sektor usługowy zatrudniający aż 81,6% osób pracujących. Kolejne miejsce zajmuje sektor przemysłowy – 17,8%. Sektor rolniczy charakteryzuje się najniższą liczbą zatrudnianych osób, zatrudnia niecałe 0,5% pracujących według poszczególnych sektorów ekonomicznych.

W Hrubieszowie, na 2008 firm, najwięcej jest podmiotów mikro zatrudniających do 9 osób (1937 podmiotów gospodarczych). 52 firmy to podmioty za zatrudniające do 49 pracowników włącznie (małe). 17 przedsiębiorstw to przedsiębiorstwa średnie, a jedynie 2 firmy zatrudniają powyżej 250 pracowników (duże). Poniżej wykaz największych pracodawców, wśród których są głównie przedstawiciele sektora publicznego.

Tabela 4. Najważniejsi pracodawcy w Hrubieszowie

Lp.	Nazwa firmy/instytucji	Adres	Liczba zatrudnionych osób
1.	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Spółka z o. o. w Hrubieszowie	ul. Krucza 20	100
2.	Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Hrubieszowie	ul. Józefa Piłsudskiego 11	596
3.	2 Hrubieszowski Pułk Rozpoznawczy im. mjr Henryka Dobrzańskiego Hubala Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych	ul. Dwernickiego 4	500
4.	Placówka Straży Granicznej w Hrubieszowie	ul. Wyzwolenia 56	200
5.	Komenda Powiatowa Policji w Hrubieszowie	ul. Narutowicza 20	144
6.	Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Hrubieszowie	ul. Gródecka 36	52
7.	Zakład Karny	ul. Nowa 64	170
8.	PKS Wschód	ul. Nowa 14	98
9.	Przedsiębiorstwo Robót Drogowo - Mostowych Sp. z o.o.	ul. Grabowiecka 18b	75

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, czerwiec 2015

Oświata i edukacja

Zagadnienie dostępu do szeroko rozumianej edukacji można rozpatrywać na poziomie systemu oświaty (przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne, policealne, artystyczne), a także szkolnictwa wyższego oraz kształcenia ustawicznego. Ogromne znaczenie dostępu do edukacji i jakości kształcenia wynika z bezpośredniego powiązania tych zagadnień z podstawowymi problemami społeczno-gospodarczymi, tj. ubóstwem, wykluczeniem społecznym, bezrobociem oraz problemem niedostosowania kwalifikacji mieszkańców do potrzeb lokalnej gospodarki.

Miasto Hrubieszów posiada bogatą ofertę w dziedzinie szkolnictwa i ma korzystną strukturę szkół o różnych poziomach kształcenia. Funkcjonuje tu 5 przedszkoli (w tym jedno specjalne) oraz 3 oddziały przedszkolne, które łącznie dysponują 670 miejscami.

W 2013 roku opieką przedszkolną w tych placówkach objętych było 726 dzieci w wieku od 3 do 6 lat i jest to wartość najwyższa od 2008 roku. W ciągu 6 lat liczba dzieci wzrosła o 10,3% - tj. 75 osób.

Wykres 8. Wskaźnik: dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat

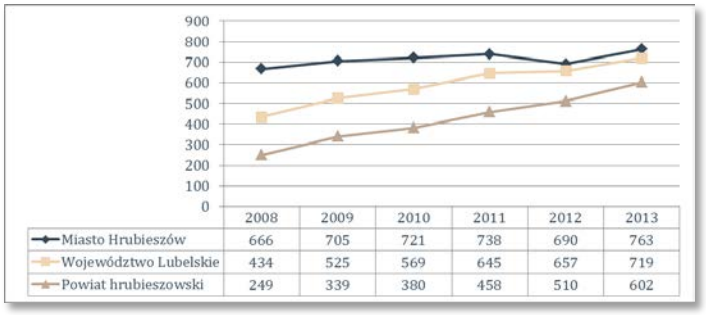

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Miasto Hrubieszów	666	705	721	738	690	763
Województwo Lubelskie	434	525	569	645	657	719
Powiat hrubieszowski	249	339	380	458	510	602

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Przekłada się to na wskaźniki liczby dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat, który w 2013 roku wynosił 763 dzieci i był wyższy niż wartość dla powiatu hrubieszowskiego (602 osoby) i województwa lubelskiego (719 osób). Porównując liczbę dzieci w wieku od 3 do 6 lat do liczby miejsc w przedszkolu należy stwierdzić, że niezbędne są dalsze inwestycje w infrastrukturę przedszkolną aktualnie na jedno miejsce przypada ok. 1,5 osoby.

Biorąc pod uwagę powyższe, planując działania ukierunkowane na upowszechnianie edukacji przedszkolnej, należy w szerszym zakresie uwzględniać politykę skierowaną na przełamywanie barier finansowych oraz społecznych związanych z posyłaniem dzieci do przedszkoli – akcentując przy tym korzyści dla rozwoju dziecka wynikające z objęcia go wychowaniem przedszkolnym.

W roku szkolnym 2013/2014 w Mieście Hrubieszów funkcjonowały 4 szkoły podstawowe, w tym jedna specjalna. Do szkoły podstawowej uczęszczało 1105 uczniów i jest to wartość niższa od roku poprzedniego o 45 osób. Wskaźnikiem pozwalającym porównać liczbę uczniów do aktualnej infrastruktury jest wskaźnik uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach podstawowych, który w okresie ostatnich 4 lat dla Miasta Hrubieszów wynosi niezmiennie 22. Jest to wartość wyższa od średniej dla województwa (16) i powiatu hrubieszowskiego (13).

Infrastruktura gimnazjalna na obszarze miasta pod względem liczby szkół utrzymuje się na stałym poziomie. Funkcjonuje tu 6 placówek gimnazjalnych, w tym 3 prowadzone przez samorząd miejski. Na terenie miasta działa gimnazjum dla dzieci i młodzieży specjalnej prowadzone przez samorząd powiatowy. Podobnie jak wśród szkół podstawowych zauważalna jest tendencja spadkowa liczby uczniów gimnazjów, w latach 2005-2013 liczba gimnazjalistów obniżyła się o 28%. W 2013 roku liczba uczniów wyniosła 865 osób.

Szkolnictwo ponadgimnazjalne na obszarze Hrubieszowa tworzy 7 zespołów szkół. Rodzaj szkół oraz nazwy poszczególnych obiektów oświatowych przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 5. Infrastruktura edukacyjna na terenie miasta Hrubieszów

Nazwa	Adres i rodzaj
Miejskie Przedszkole nr 1	Ul. Józefa Piłsudskiego59
Miejskie Przedszkole nr 1 - filia	Ul. Gródecka 48
Miejskie Przedszkole nr 2	Ul. Mjr. H. Dobrzańskiego „Hubala" 11
Miejskie Przedszkole nr 3	Ul. Grotthusów 1
Miejskie Przedszkole nr 3 - filia	Ul. Dwernickiego 4
Miejskie Przedszkole nr 5	Ul. Listopadowa 4
Zespół Szkół Miejskich nr 1	Ul. Listopadowa 16; Szkoła Podstawowa nr 1, Gimnazjum nr 1
Zespół Szkół Miejskich nr 2	Ul. Żeromskiego 29; Szkoła Podstawowa nr 2, Gimnazjum nr 2
Zespół Szkół Miejskich nr 3	Ul. Zamojska 16; Szkoła Podstawowa nr 3, Gimnazjum nr 3
Zespół Szkół nr 1	Ul. Zamojska 18A; zasadnicza szkoła zawodowa, technikum, szkoły policealne, liceum dla dorosłych
Zespół Szkół nr 2	Ul. 3 Maja 1; gimnazjum, liceum ogólnokształcące
Zespół Szkół nr 3	Ul. Żeromskiego 11; liceum ogólnokształcące, technikum
Zespół Szkół nr 4	Ul. Dwernickiego 10; zasadnicza szkoła zawodowa, technikum, szkoły policealne, kursy kwalifikacyjne
Zakład Doskonalenia Zawodowego	Ul. Partyzantów 6; liceum ogólnokształcące, technikum
Powiatowy Zespół Placówek Szkolno-Wychowawczych	Ul. Zamojska 16A; szkoły specjalne: podstawówka, gimnazjum, zasadnicza szkoła zawodowa, szkoła przysposobienia do pracy
Niepubliczne Przedszkole Specjalne	Ul. Zamojska 16A;
Szkoły Edukacji Innowacyjnej	Ul. Zamojska 16; szkoły na dorosłych: gimnazjum, liceum ogólnokształcące, szkoły policealne
Centrum Kształcenia Edukator	Ul. Listopadowa 16; szkoły na dorosłych: liceum ogólnokształcące, szkoły policealne, możliwość studiowania na dwóch uczelniach wyższych

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, czerwiec 2015

Ryc. 7. Infrastruktura edukacyjno-sportowa oraz ochrony zdrowia i pomocy społecznej

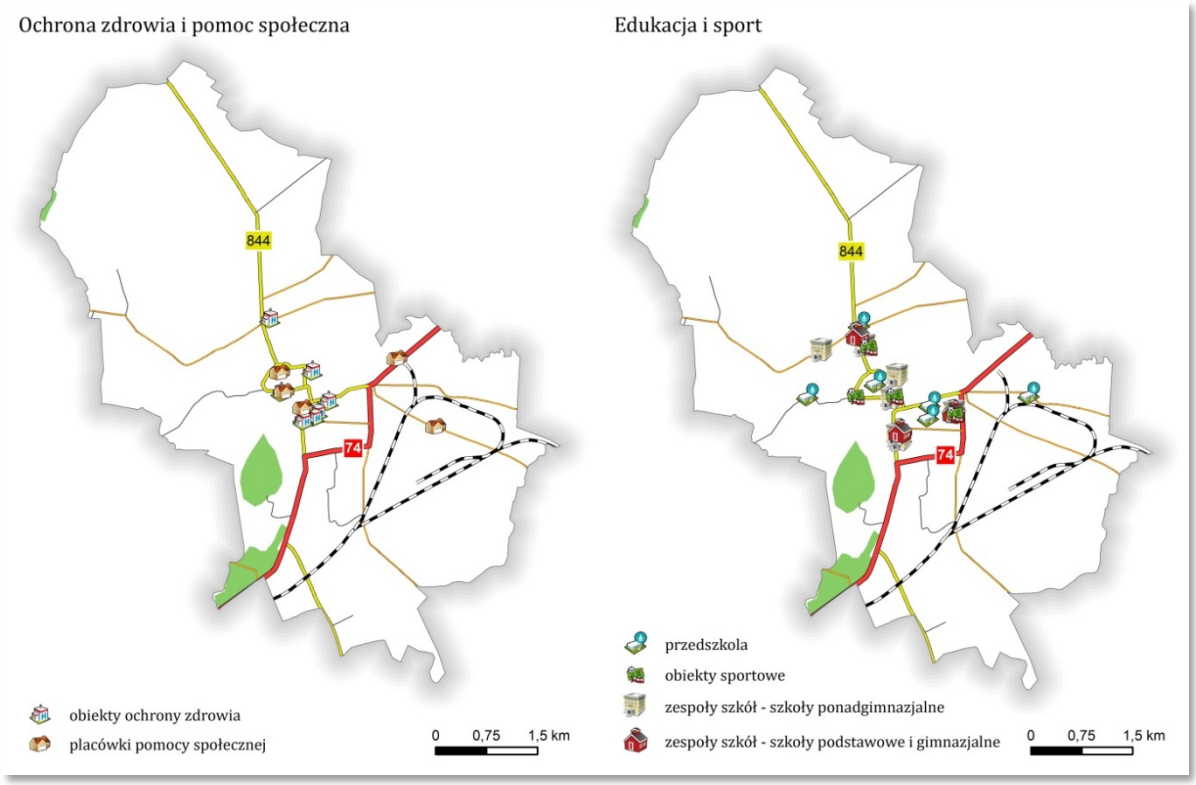

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, czerwiec 2015

Ofertę edukacyjną Miasta Hrubieszów na poziomie ponadgimnazjalnym należy uznać za zadowalającą. Istotne jest, aby w perspektywie wieloletniej była ona atrakcyjna i odpowiadała nie tylko lokalnym uwarunkowaniom i specyfice obszaru, ale także aby była konkurencyjna na regionalnym rynku edukacyjnym.

Ważną rolę z punktu widzenia zapewnienia kadr lokalnej gospodarce odgrywa szkolnictwo zawodowe na poziomie ponadgimnazjalnym – tj. przede wszystkim technika oraz zasadnicze szkoły zawodowe. Trafność i jakość oferty szkolnictwa zawodowego na badanym obszarze jest szczególnie istotna. Oferta szkolnictwa zawodowego musi być ściśle powiązana z lokalnym rynkiem pracy i jednocześnie musi uwzględniać lokalne możliwości pozyskania wykwalifikowanych nauczycieli praktycznej nauki zawodu, a także dostępność miejsc do realizacji praktyk i zajęć praktycznych w nauczanych zawodach. Ze względu na specyfikę gospodarczą Hrubieszowa szkolnictwo zawodowe powinno bazować na zawodach związanych z transportem i logistyką oraz przetwórstwem rolniczym.

Jednym z wymiernych wskaźników, jakości kształcenia jest stopień zdawalności egzaminu maturalnego.

Miasto Hrubieszów charakteryzuje się wyższym procentem zdawalności niż średnia dla województwa w przypadku szkolnictwa ogólnokształcącego.

Zdawalność egzaminu maturalnego w szkołach ponadgimnazjalnych zawodowych w Mieście Hrubieszów w 2013 roku wynosiła 58,5% i była niższa o 13,3 punktu procentowego od wartości dla województwa.

Wykres 9. Zdawalność egzaminu maturalnego

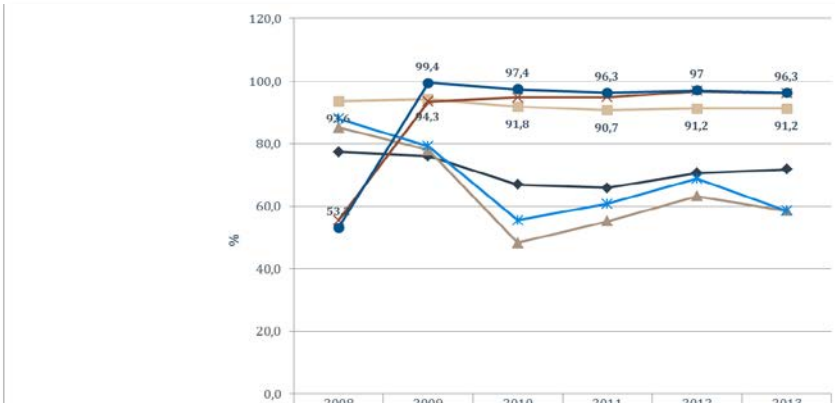

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
szkoły ponadgimnazjalne zawodowe w województwie lubelskim	77,4	76,0	66,9	65,8	70,6	71,8
licea ogólnokształcące w województwie lubelskim	93,6	94,3	91,8	90,7	91,2	91,2
szkoły ponadgimnazjalne zawodowe w powiecie hrubieszowskim	85,2	78,0	48,3	55,2	63,2	58,5
licea ogólnokształcące w powiecie hrubieszowskim	55,5	93,5	94,7	94,8	96,8	96,1
szkoły ponadgimnazjalne zawodowe w Miescie Hrubieszów	88,0	79,2	55,5	60,8	68,8	58,5
licea ogólnokształcące w Miescie Hrubieszów	53,2	99,4	97,4	96,3	97	96,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Fot. 4. Obiekty sportowe Hrubieszowskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji

Źródło: http://www.hosir.hrubieszow.info/, lipiec 2015

Uogólniając, można stwierdzić, że reforma systemu edukacji i egzaminu maturalnego bezpośrednio wpłynęła na obniżenie wyników matur w skali całego województwa i kraju. W 2010 roku wprowadzenie do egzaminu maturalnego dodatkowego obowiązkowego przedmiotu tj. matematyki, spowodowało spadek zdawalności w liceach ogólnokształcących o 3,1 punkty procentowe.

Uzupełnieniem infrastruktury szkolnej są obiekty sportowe, na terenie Miasta funkcjonują 3 hale sportowe (przy Hrubieszowskim Ośrodku Sportu i Rekreacji oraz w Zespole Szkół nr 2 i 3). Ponadto występuje tu Orlik przy Zespole Szkół Miejskich Nr 3. Stan istniejącej infrastruktury jest dobry, jednak potrzeby inwestycyjne są duże, również ze względu na brak krytej pływalni.

Ochrona zdrowia

Opieka zdrowotna w Mieście Hrubieszów świadczona jest przez publiczną i niepubliczną służbę zdrowia w ramach kontraktów z NFZ oraz przez świadczeniodawców prywatnych, którzy nie podpisali umowy z NFZ. Ambulatoryjna opieka zdrowotna oparta jest o 15 niepublicznych przychodni.

Jednym ze wskaźników wyznaczających jakość życia mieszkańców jest dostępność i jakość oferowanych usług medycznych. Wskaźnikiem określającym dostępność usług medycznych jest liczba placówek ambulatoryjnych opieki zdrowotnej na 10 000 mieszkańców. Hrubieszów w porównaniu do średniej wartości dla województwa wypada zadowalająco. W 2014 roku powyższy wskaźnik wynosił 8 placówek na 10 000 mieszkańców przy wartości 5 dla województwa lubelskiego.

Wykres 10. Wskaźnik: placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
województwo lubelskie	4	4	4	5	5	5	5
Hrubieszów	5	5	5	6	7	7	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Opieka zdrowotna o charakterze stacjonarnym na terenie Hrubieszowa opiera się przede wszystkim na opiece szpitalnej i ambulatoryjnej. Funkcjonuje na tym obszarze Szpital Powiatowy w Hrubieszowie, który jest jedyną tego typu placówką na terenie powiatu hrubieszowskiego.

Niniejsza placówka udziela świadczeń zdrowotnych w zakresie leczenia szpitalnego:

- Oddział Anestezjologii IT,
- Oddział Chirurgiczny,
- Oddział Gruźliczy,
- Oddział Neurologiczny,
- Oddział Noworodkowy,
- Oddział Położniczo-ginekologiczny,
- Oddziały Wewnętrzne I i II,
- Oddział Uzależnień,
- Oddział Dziecięcy,
- Oddział Rehabilitacyjny,
- Pogotowie ratunkowe,
- Pracownia RTG i USG.

Fot. 5. Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Hrubieszowie – szpital

Źródło: http://lubiehrubie.pl/, lipiec 2015

Szpital w swoich strukturach posiada również laboratorium.

Uzupełnieniem infrastruktury Samodzielnego Publicznego Zespołu Opieki Zdrowotnej jest działająca przy ul. Adama Mickiewicza Przychodnia Rejonowa.

Poniżej największe niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Rodzinna „Zdrowie" Sp. z o.o. (ul. Leśmiana 28 a),

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Medycyny Rodzinnej (ul. Dwernickiego 92),
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia „Medyk" (ul. Plac Staszica 10),
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Centrum Zdrowia" (ul. Zamojska 12),
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Poradnia Kardiologiczna" (ul. Zamojska 12),
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Eskulap" (ul. 3-go Maja 17).

Na badanym obszarze funkcjonuje 14 aptek ogólnodostępnych, które zapewniają mieszkańcom dostępność do środków farmaceutycznych.

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna jest obszarem działania leżącym zarówno w kompetencjach gmin jak i powiatu. Na terenie Hrubieszowa znajdują się jednostki realizujące zadania z zakresu szeroko rozumianej pomocy społecznej:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (ul. 3-go Maja 15),
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (ul. Ceglana 58/1),
- Środowiskowy Dom Samopomocy (ul. Józefa Piłsudskiego 1),
- Warsztat Terapii Zajęciowej (ul. Górna 17),
- Stowarzyszenie Przeciwdziałania Patologiom Społecznym „Kres"(ul. Nowa 69).

Wykres 11. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej

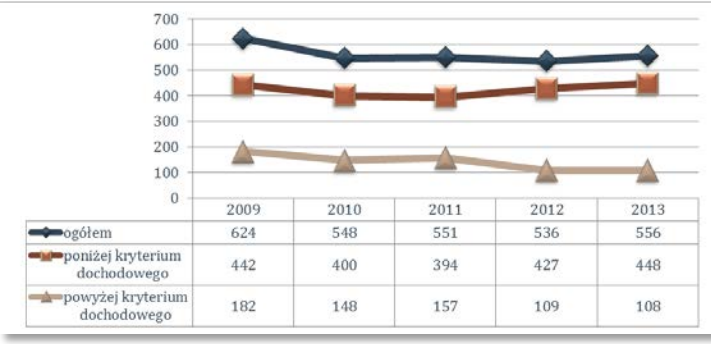

	2009	2010	2011	2012	2013
ogółem	624	548	551	536	556
poniżej kryterium dochodowego	442	400	394	427	448
powyżej kryterium dochodowego	182	148	157	109	108

Wykres 12. Osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej

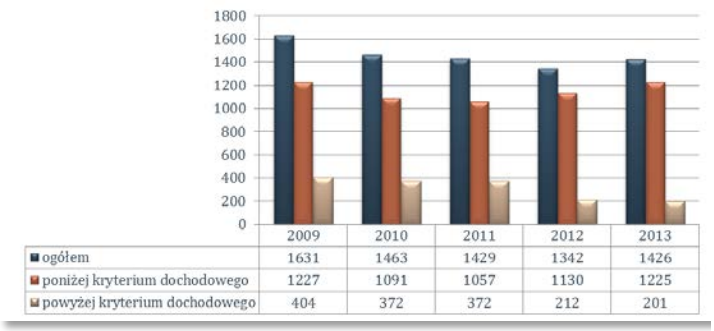

	2009	2010	2011	2012	2013
ogółem	1631	1463	1429	1342	1426
poniżej kryterium dochodowego	1227	1091	1057	1130	1225
powyżej kryterium dochodowego	404	372	372	212	201

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Ze środowiskowej pomocy społecznej, tj. z zasiłków celowych, stałych i okresowych oraz ze świadczeń niepieniężnych w Hrubieszowie korzysta 1 426 osób (co stanowi 7,7% ogółu mieszkańców). Są to osoby pochodzące z 556 gospodarstw domowych. Niepokojące jest zjawisko zwiększenia liczby gospodarstw i osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego co świadczy o ciągłym ubożeniu społeczeństwa.

Z zasiłku rodzinnego mającego na celu częściowe pokrycie wydatków związanych z utrzymaniem dziecka korzysta 1 120 dzieci (632 rodziny).

Obecnie udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku wynosi 31,8% i od 2009 roku stale spada (41,3 % wartość dla roku 2009). Spadek tej wartości jest związany ze stale malejącą liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym.

2.4. Potencjał gospodarczy

Przedsiębiorczość jest jednym z najważniejszych czynników rozwoju gospodarczego. Najczęściej definiowana jest w dwóch wymiarach: jako cecha związana z osobą przedsiębiorcy lub jako funkcja, która przejawia się w pobudzaniu rozwoju społeczno-gospodarczego opartego na wykorzystywaniu szans płynących z otoczenia rynkowego i instytucjonalnego.

Stworzenie konkurencyjnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości Miasta Hrubieszów w stosunku do innych obszarów poprzez zapewnienie odpowiednich warunków do stabilnego i dynamicznego rozwoju gospodarczego jest zadaniem Gminy Miejskiej Hrubieszów. Do przykładowych działań sprzyjających aktywności gospodarczej, które można by wdrożyć w celu rozwoju przedsiębiorczości należy zaliczyć:

- wydzielanie atrakcyjnie położonych działek pod inwestycje,
- dbałość o rozwój dróg, telekomunikacji,
- dbałość o podnoszenie kwalifikacji lokalnych kadr,
- wprowadzanie ułatwień w procedurze urzędowej,
- inicjowanie ośrodków wspierania przedsiębiorczości,
- działania promujące miasto,
- kreowanie klimatu społecznego sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorczości,
- rozwój instytucji poręczeń i gwarancji,
- polityka niskich cen za usługi komunalne,
- polityka niskich opłat za dzierżawę mienia komunalnego,
- sprzedaż mienia komunalnego po atrakcyjnych cenach,
- współdziałanie w zakresie udzielania przedsiębiorcom dotacji lub pożyczek,
- organizacja banku danych i łatwego dostępu do informacji,
- udzielanie inwestorom ulg podatkowych.

Najważniejsze wśród nich są inwestycje infrastrukturalne, które znacząco wpływają na rozwój gospodarczy obszaru. Brak tego rodzaju inwestycji jest czynnikiem wpływającym na pogorszenie sytuacji podmiotów gospodarczych a tym samym na zmniejszenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru.

Miasto Hrubieszów jest największym ośrodkiem gospodarczym powiatu hrubieszowskiego i to tu koncentruje się największa liczba przedsiębiorstw.

Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że na koniec 2013 roku w Hrubieszowie funkcjonowało 1996 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, z czego 95,4% stanowiły podmioty należące do sektora prywatnego gospodarki. Sektor publiczny liczył jedynie 92 podmioty, na które składały się między innymi państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego (62 podmioty) oraz spółki handlowe (2 podmioty). W sektorze prywatnym dominującą grupą podmiotów gospodarczych są osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (1532 podmioty), które stanowią 80,5% wszystkich podmiotów tego sektora oraz

76,8% ogólnej liczby podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON. Dodatkowo na podmioty sektora prywatnego składają się również: spółki handlowe (56 podmioty), spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego (7), spółdzielnie (13), fundacje (2) oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne (47).

Zgodnie z rejestrem REGON na terenie miasta Hrubieszów w 2013 roku funkcjonowało 312 podmiotów z sektorów przemysł i budownictwo i 21 podmiotów w sektorach rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. Aż 83% podmiotów prowadzi działalność w pozostałych sekcjach rejestru REGON, łącznie w 2013 roku działalność gospodarczą prowadziło 1996 firmy.

Wykres 14. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON

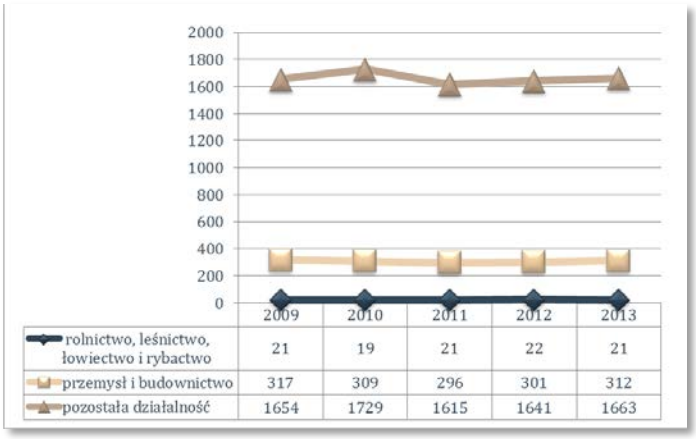

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Ze względu na wielkość podmiotów gospodarczych najwięcej jest przedsiębiorstw zatrudniających do 9 osób – 1923 podmioty, mikroprzedsiębiorstwa stanowią ponad 96%. Kolejną pozycję zajmują podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób (małe przedsiębiorstwa) – 54 podmioty co stanowi 2,7% wszystkich podmiotów gospodarczych. Przedsiębiorstw średnich zatrudniających od 50 do 249 osób w 2013 roku było jedynie 17, natomiast liczba firm zatrudniających od 250 do 999 osób w granicach administracyjnych Hrubieszowa wynosiła 2. Przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 1000 pracowników nie zlokalizowano na terenie miasta. Tendencję wzrostową wśród podmiotów gospodarczych w zależności od klas wielkości od 2011 do 2013 roku wykazują głównie przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób, gdzie liczba ich w tych latach wzrosła o 82 podmioty.

Wykres 13. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według wielkości

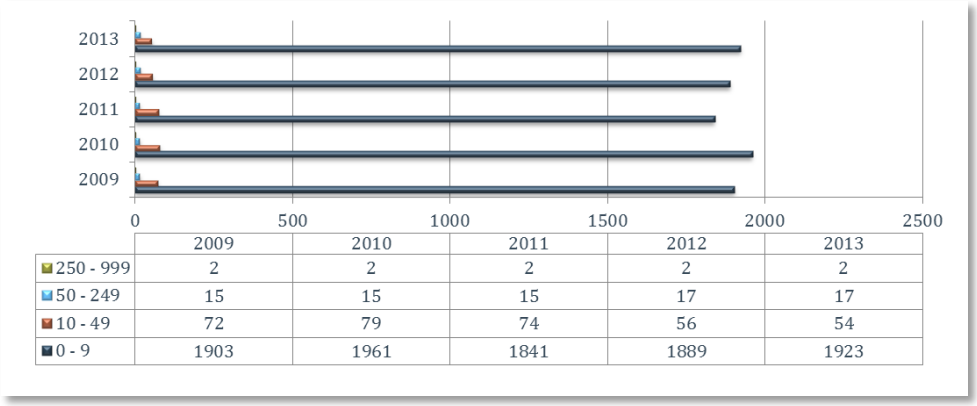

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Poniższa tabela przedstawia istotne przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą w Hrubieszowie (dane pozyskano w wyniku ankietyzacji)

Tabela 6. Przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą w Hrubieszowie

Wielkość przedsiębiorstwa	Nazwa	Rodzaj wykonywanej działalności
Średnie	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Spółka z o.o. w Hrubieszowie	Pobór, uzdatnianie wody i dostarczanie wody, odprowadzanie i oczyszczanie ścieków
	PKS WSCHÓD	Pozostały transport lądowy pasażerski, gdzie indziej niesklasyfikowany
	Przedsiębiorstwo Robót Drogowo - Mostowych Sp. z o.o.	Roboty związane z budową dróg i autostrad
	Handlowo - Przemysłowa Spółdzielnia Inwalidów	Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych
Duże	Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Hrubieszowie	Praktyka lekarska ogólna i specjalistyczna
	Hrubieszowski Pułk Rozpoznawczy im. Mjr Henryka Dobrzańskiego Hubala Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych	Obronność

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, czerwiec 2015

Najwięcej podmiotów gospodarczych w Mieście Hrubieszów w 2013 roku zarejestrowanych było w sekcji G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) – 759 podmiotów, co stanowi ponad 38% całkowitej liczby podmiotów gospodarczych. Kolejne pozycje zajmują odpowiednio: budownictwo (sekcja F) – 192 podmioty, transport i gospodarka magazynowa (sekcja H) – 127 firm oraz przetwórstwo przemysłowe (sekcja C) i działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M) po 113 podmiotów.

Wykres 15. Podmioty gospodarcze według sekcji PKD 2007

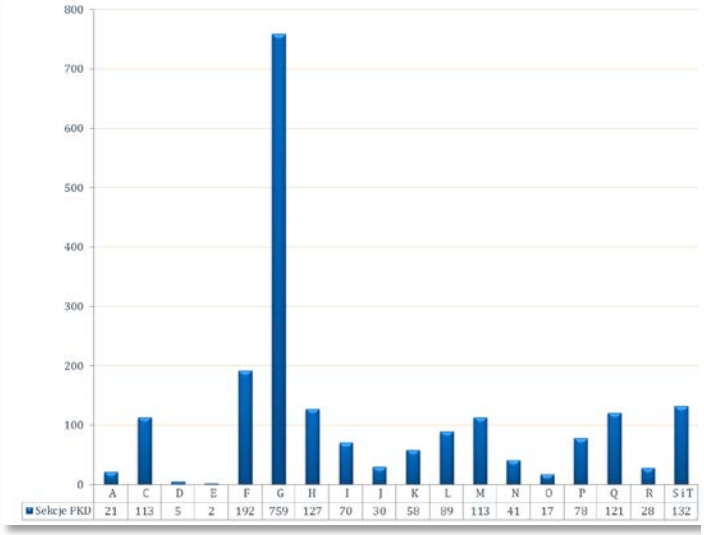

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Hrubieszów jest dość dynamicznie rozwijającym się miastem w zakresie nowopowstałych podmiotów gospodarczych. Zgodnie ze wskaźnikiem nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 000 ludności Miasto Hrubieszów, którego wskaźnik wynosi 86 jednostek, wypada korzystnie w porównaniu do średniej dla województwa lubelskiego (72 podmioty) i niektórych miast powiatowych województwa lubelskiego (niższe wskaźniki posiadają takie miasta jak Międzyrzec Podlaski, Radzyń Podlaski, Krasnystaw, Tomaszów Lubelski). Dość wysokim wskaźnikiem charakteryzuje się miasto Biłgoraj i Lubartów.

Wykres 16. Wskaźnik przedsiębiorczości i podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności

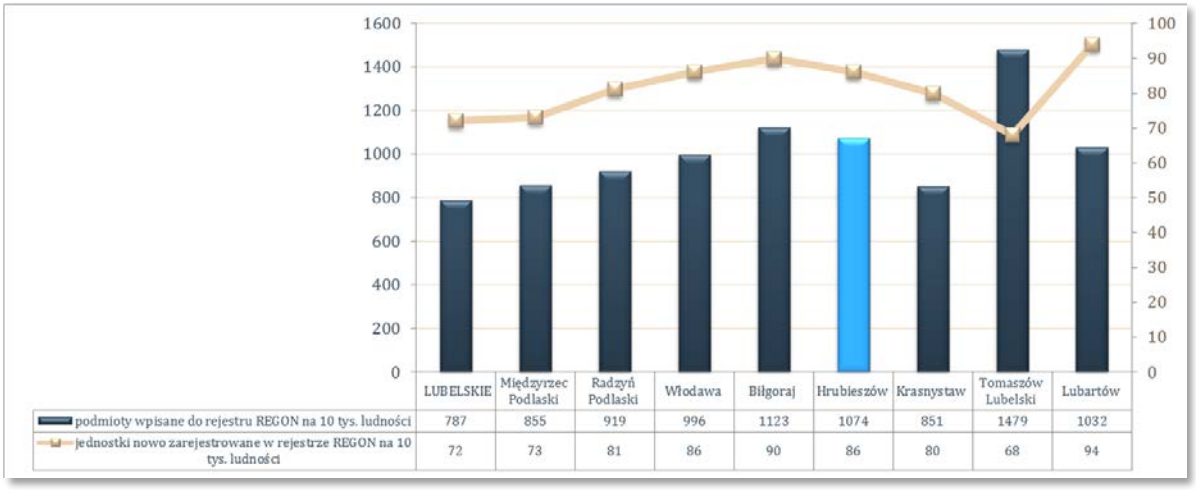

	LUBELSKIE	Międzyrzec Podlaski	Radzyń Podlaski	Włodawa	Biłgoraj	Hrubieszów	Krasnystaw	Tomaszów Lubelski	Lubartów
podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	787	855	919	996	1123	1074	851	1479	1032
jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	72	73	81	86	90	86	80	68	94

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Poziom przedsiębiorczości Miasta Hrubieszów określono na podstawie wskaźnika przedsiębiorczości, liczonego jako liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców.

Wskaźnik przedsiębiorczości w 2013 roku w Hrubieszowie wynosił 1074 podmioty, jest on wyższy od średniej dla województwa lubelskiego (787 przedsiębiorstw) oraz od wskaźników innych miast powiatowych: Międzyrzec Podlaski, Radzyń Podlaski, Krasnystaw, Włodawa. Wśród miast o wyższej wartości wskaźnika przedsiębiorczości wymienić należy: Biłgoraj, Tomaszów Lubelski, Lubartów.

Miasto Hrubieszów posiada liczne obiekty zajmujące się sprzedażą detaliczną na szeroką skalę. Wśród domów handlowych i supermarketów wymienić należy:

- KAUFLAND POLSKA MARKETY SP. Z O.O. SP. K. (powierzchnia zajmowana: **4375 m²**),
- BRICOMARCHE MGI POLSKA SP. Z O. O. (powierzchnia zajmowana: **3412 m²**),
- LIDL (powierzchnia zajmowana: **1408 m²**),
- BIEDRONKA JERONIMO MARTINS SGPS, S.A. (powierzchnia zajmowana: **1098 m²**),
- HIPERMARKET TESCO (powierzchnia zajmowana: **2992 m²**),
- CARREFOUR EXPRESS (powierzchnia zajmowana: **5162 m²**),
- HIPERMARKET STOKROTKA (powierzchnia zajmowana: **5784m²** i **860 m²**),
- MARKET BUDOWLANY PSB MRÓWKA (powierzchnia zajmowana: **21774 m²**),
- HEBAN MEBLE (powierzchnia zajmowana: **4004 m²**),
- MEDIA EXPERT INWEST MEDIA SP. Z O. O. (powierzchnia zajmowana: **1091 m²**).

Łącznie podmioty te oferują miejsca pracy dla 400 osób. Asortyment sklepów zaspokaja potrzeby nie tylko mieszkańców Hrubieszowa, ale również mieszkańców całego powiatu hrubieszowskiego.

Sprzedaż bezpośrednia produktów rolnych prowadzona jest przede wszystkich na terenie trzech targowisk: „Mój Rynek" – targowisko zlokalizowane przy ul. Kruczej 20, liczące

44 stanowiska (o powierzchni 2921 m^2), targowisko przy ul. Kolejowej liczące 40 stanowisk (powierzchnia 1200 m^2) oraz targowisko przy ul. Ludnej.

W lutym 2015 roku na podstawie zarządzenia Burmistrza Miasta Hrubieszów powołano **Hrubieszowską Radę Gospodarczą**. Rada stanowi organ opiniodawczo-doradczy Burmistrza w zakresie spraw związanych z rozwojem gospodarczym Miasta Hrubieszów. W skład rady wchodzą przedsiębiorcy mieszkający lub prowadzący działalność gospodarczą w Hrubieszowie oraz eksperci. Do zadań Rady należy między innymi konsultowanie zapisów najważniejszych dokumentów strategicznych miasta, spraw dotyczących partnerstwa publiczno-prywatnego oraz promocji miasta.

Tereny inwestycyjne

Ważnym elementem lokalnej polityki Miasta Hrubieszów jest pozyskanie strategicznych inwestorów, którzy wpłyną na aktywizację gospodarki i poprawią warunki życia mieszkańców. Tworzenie na terenie miasta dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości zapewni stabilność na rynku pracy i zwiększy zamożność mieszkańców. Do czynników, które wpływają na atrakcyjność inwestycyjną obszaru należą:

- **dostępność komunikacyjna** – rozwój przedsiębiorczości uzależniony jest od infrastruktury drogowej i kolejowej, duże znaczenie mają tu koszty dostawy towarów, koszty dojazdu pracowników, itp.;
- **zasoby pracy** – decydujące znaczenie w rozwoju gospodarczym mają zasoby ludzkie, na które składają się osoby w wieku produkcyjnym, absolwenci szkół i uczelni wyższych, itp.;
- **chłonność rynku** – wzrost sprzedaży produktów i usług uzależniony jest od zamożności mieszkańców oraz popytu na lokalne produkty;
- **infrastruktura gospodarcza** – duży wpływ na rozwój firm mają podmioty świadczące usługi na rzecz przedsiębiorców (IOB) oraz obecność obszarów preferencyjnych do prowadzenia działalności gospodarczej (targowiska, tereny inwestycyjne);
- **infrastruktura społeczna** – infrastruktura społeczna ma pośredni wpływ na rozwój gospodarczy, wpływa na rynek pracy, poprawia warunki życia mieszkańców (przede wszystkim: infrastruktura szkolna, kultury, ochrony zdrowia);
- **poziom rozwoju gospodarczego –** wpływ na atrakcyjność inwestycyjną obszaru ma zdolność firm do tworzenia powiązań sieciowych oraz grup producentów rolnych;
- **stan środowiska** – występowanie obszarów chronionych ogranicza rozwój działalności gospodarczej;
- **poziom bezpieczeństwa publicznego** – obszary o wysokim poziomie przestępczości powodują powstanie kosztów związanych z ochroną mienia.

W celu stworzenia warunków sprzyjających zakładaniu nowych firm Miasto Hrubieszów realizuje i będzie realizowało projekty z zakresu poprawy infrastruktury technicznej, w tym głównie budowa i modernizacja dróg, rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, sieci gazowej itp.

Ważne jest również wypracowanie wspólnego mechanizmu współpracy między władzami samorządowymi a przedsiębiorcami. Istotne jest również prowadzenie działań, które ułatwią nowopowstałym firmom prowadzenie działalności na przedmiotowym obszarze, na przykład możliwość skorzystania ze zwolnienia z podatku od nieruchomości.

Oferta inwestycyjna Miasta Hrubieszów skierowana jest przede wszystkim do przedsiębiorstw z sektora usług i przetwórstwa, jednak pozostaje ona również otwarta na potencjalnych inwestorów z innych branż. Najmilej widziani są inwestorzy, których przedsięwzięcia generują dużą liczbę nowych miejsc pracy.

Na obszarze Hrubieszowa wyznaczono 16,8 ha terenów inwestycyjnych w tym 3,75 ha to tereny uzbrojone. Tereny uzbrojone w media są niezagospodarowane. Poniżej przedstawiono szczegółową analizę dostępnych terenów z podaniem ich przeznaczenia w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego oraz Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego.

Na wyznaczonych terenach inwestycyjnych działalność gospodarczą prowadzi F.H. STAL-BUD Skład Materiałów Budowlanych Maja Zamojtel (ul. Żeromskiego 108, 22-500 Hrubieszów), firma utworzyła 9 miejsc pracy.

W Hrubieszowie występują również działki, które potencjalnie mogą być wykorzystane jako tereny inwestycyjne, ich powierzchnia to 26 ha. Tereny te zlokalizowane są w pobliżu ul. Nowej (obręb ewidencyjny Podgórze) i są wykorzystywane do upraw polowych.

Ryc. 8. Lokalizacja terenów inwestycyjnych na terenie Miasta Hrubieszów

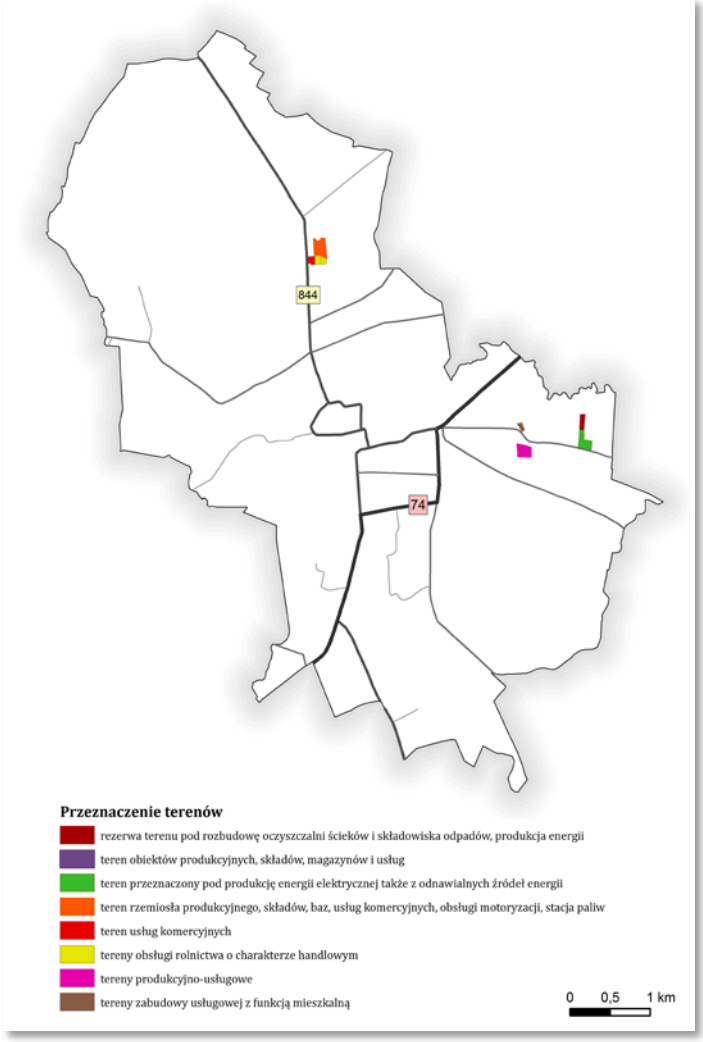

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, czerwiec 2015

Tabela 7. Tereny inwestycyjne istniejące

Lokalizacja	Powierzchnia	Obecny stan zagospodarowania	Przeznaczenie w MPZP lub Studium UiKZP	Potrzeby inwestycyjne
HRUBIESZÓW, UL. ŻEROMSKIEGO DZIAŁKA NR 762/6 OBRĘB SŁAWĘCIN	1,4294 ha	Nieruchomość niezabudowana, niezainwestowana, dojazd do nieruchomości z drogi wojewódzkiej nr 844 (ul. Żeromskiego) poprzez projektowaną ulicę klasy „L" (lokalna), w ciągu drogi gminnej, oznaczoną symbolem KD-G(L), możliwość uzbrojenia w media: energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja sanitarna, sieć telefoniczna, gazociąg	**33P, UH, KS** – teren rzemiosła produkcyjnego, składów, baz, usług komercyjnych, obsługi motoryzacji, stacja paliw	Budowa drogi łączącej teren z ul. Żeromskiego. Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, wodociągowego, kanalizacji sanitarnej, gazowego
HRUBIESZÓW, UL. ŻEROMSKIEGO DZIAŁKA NR 762/7 OBRĘB SŁAWĘCIN	1,6263 ha	Nieruchomość niezabudowana, niezainwestowana, dojazd do nieruchomości z drogi wojewódzkiej nr 844 (ul. Żeromskiego) poprzez projektowaną ulicę klasy „L" (lokalna), w ciągu drogi gminnej, oznaczoną symbolem KD-G(L), możliwość uzbrojenia w media: energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja sanitarna, sieć telefoniczna, gazociąg	**33P, UH, KS** – teren rzemiosła produkcyjnego, składów, baz, usług komercyjnych, obsługi motoryzacji, stacja paliw	Budowa drogi łączącej teren z ul. Żeromskiego. Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, wodociągowego, kanalizacji sanitarnej, gazowego
HRUBIESZÓW, UL. ŻEROMSKIEGO DZIAŁKA NR 762/9 OBRĘB SŁAWĘCIN	0,9243 ha	Grunt niezabudowany. Na działce znajduje się komin będący pozostałością po piecu do wypału cegły, dojazd do nieruchomości z drogi wojewódzkiej nr 844 (ul. Żeromskiego) poprzez projektowaną ulicę klasy „L" (lokalna), w ciągu drogi gminnej, oznaczoną symbolem KD-G(L), możliwość uzbrojenia w media: energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja sanitarna, sieć telefoniczna, gazociąg	**34UH,UG,KS** - teren usług komercyjnych. Możliwość budowy obiektów handlowych, handlowo-usługowych, gastronomicznych, obsługi ruchu drogowego	Budowa drogi łączącej teren z ul. Żeromskiego. Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, wodociągowego, kanalizacji sanitarnej, gazowego
HRUBIESZÓW, UL. ŻEROMSKIEGO DZIAŁKA NR 762/10 OBRĘB SŁAWĘCIN	0,6697 ha	Nieruchomość niezabudowana, niezainwestowana, dojazd do nieruchomości z drogi wojewódzkiej nr 844 (ul. Żeromskiego) poprzez projektowaną ulicę klasy „L" (lokalna), w ciągu drogi gminnej, oznaczoną symbolem KD-G(L), możliwość uzbrojenia w media: energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja sanitarna, sieć telefoniczna, gazociąg	**35RPU** – tereny obsługi rolnictwa o charakterze handlowym – giełda rolno-spożywcza, targowisko bazy składy	Budowa drogi łączącej teren z ul. Żeromskiego. Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, wodociągowego, kanalizacji sanitarnej, gazowego

HRUBIESZÓW, UL. ŻEROMSKIEGO DZIAŁKA NR 762/11 OBRĘB SŁAWĘCIN	0,5148 ha	Nieruchomość niezabudowana, niezainwestowana, dojazd do nieruchomości z drogi wojewódzkiej nr 844 (ul. Żeromskiego) poprzez projektowaną ulicę klasy „L" (lokalna), w ciągu drogi gminnej, oznaczoną symbolem KD-G(L), możliwość uzbrojenia w media: energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja sanitarna, sieć telefoniczna, gazociąg	**35RPU –** tereny obsługi rolnictwa o charakterze handlowym – giełda rolno-spożywcza, targowisko, bazy, składy	Budowa drogi łączącej teren z ul. Żeromskiego. Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, wodociągowego, kanalizacji sanitarnej, gazowego
HRUBIESZÓW, UL. GRÓDECKA, DZIAŁKA NR 2293/1 OBRĘB PODGÓRZE	2,5752 ha	Grunt niezabudowany, na działce znajduje się nieczynny zbiornik ppoż., dojazd do nieruchomości z drogi powiatowej (ul. Gródecka) poprzez drogę gminną klasy „L" (lokalna), możliwość uzbrojenia w media: energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja sanitarna, sieć telefoniczna, gazociąg	**58P/U** – teren obiektów produkcyjnych, składów, magazynów i usług	Modernizacja drogi łączącej teren z ul. Gródecką. Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, wodociągowego, kanalizacji sanitarnej, gazowego
HRUBIESZÓW, UL. GRÓDECKA, DZIAŁKI NR 2293/2, 2293/5, 2293/6 OBRĘB PODGÓRZE	0,9272 ha	Grunt niezabudowany, dojazd do nieruchomości z drogi powiatowej (ul. Gródecka) poprzez drogę gminną klasy „L" (lokalna), możliwość uzbrojenia w media: energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja sanitarna, sieć telefoniczna, gazociąg	**30U/MN** – tereny zabudowy usługowej z funkcją mieszkalną	Modernizacja drogi łączącej teren z ul. Gródecką. Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, wodociągowego, kanalizacji sanitarnej, gazowego
HRUBIESZÓW, UL. GRÓDECKA, DZIAŁKI NR 2293/4, 2293/7, OBRĘB PODGÓRZE	0,8193 ha	Grunt niezabudowany, dojazd do nieruchomości z drogi powiatowej (ul. Gródecka) poprzez drogę gminną klasy „L" (lokalna), możliwość uzbrojenia w media: energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja sanitarna, sieć telefoniczna, gazociąg	**31U/MN** – tereny zabudowy usługowej z funkcją mieszkalną	Modernizacja drogi łączącej teren z ul. Gródecką. Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, wodociągowego, kanalizacji sanitarnej, gazowego
HRUBIESZÓW, UL. GRÓDECKA, DZIAŁKI NR 2293/11, 2293/12, 2293/13 OBRĘB PODGÓRZE	0,7926 ha	Grunt niezabudowany, dojazd do nieruchomości z drogi powiatowej (ul. Gródecka) poprzez drogę gminną klasy „L" (lokalna), możliwość uzbrojenia w media: energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja sanitarna, sieć telefoniczna, gazociąg	**29U/MN** – tereny zabudowy usługowej z funkcją mieszkalną	Modernizacja drogi łączącej teren z ul. Gródecką. Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, wodociągowego, kanalizacji sanitarnej, gazowego

HRUBIESZÓW, UL. NOWA, DZIAŁKI NR 1972/15, 1972/16 OBRĘB PODGÓRZE	0,3808 ha	Działka nr 1972/15 jest niezabudowana, działka oznaczona numerem 1972/16 jest zabudowana murowanym budynkiem magazynowym o powierzchni użytkowej 510 m², dojazd do nieruchomości z drogi powiatowej (ul. Nowej) poprzez drogę wewnętrzną, możliwość uzbrojenia w media: energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja sanitarna, sieć telefoniczna, gazociąg	**18U** - teren zabudowy usługowej. Zachowanie istniejącego zainwestowania z możliwością przebudowy, rozbudowy, wymiany	Modernizacja drogi łączącej teren z ul. Nową. Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, wodociągowego, kanalizacji sanitarnej, gazowego
HRUBIESZÓW, UL. NOWA, DZIAŁKA NR 1986/3 OBRĘB PODGÓRZE	2,4267 ha	Nieruchomość niezabudowana, niezainwestowana, dojazd do nieruchomości z drogi powiatowej (ul. Nowej lub ul. Gródeckiej) poprzez drogę gminną klasy „L" (lokalna), możliwość uzbrojenia w media: energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja sanitarna, sieć telefoniczna, gazociąg	**22P/U –** tereny z planowaną funkcją podstawową techniczno-produkcyjną i składową obejmującą różnego rodzaju działalność produkcyjno-wytwórczą, między innymi taką jak: produkcja przemysłowa i techniczno-usługowa, średnia wytwórczość, zaplecza techniczne budownictwa, bazy sprzętu i transportu, urządzenia obsługi rolnictwa, obiekty produkcyjne wysokich technologii, inkubatory przedsiębiorczości, centra technologiczne i logistyczne wraz z obiektami biurowymi i administracyjnymi. Ponadto przewiduje się inne formy działalności gospodarczej obejmujące usługi dystrybucyjne (handel, transport, łączność, finanse), usługi renowacyjne o wyspecjalizowanym charakterze (serwisy techniczne)	Modernizacja drogi łączącej teren z ul. Nową i Gródecką. Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, wodociągowego, kanalizacji sanitarnej, gazowego

HRUBIESZÓW, UL. GRÓDECKA, DZIAŁKA NR 2255/3 OBRĘB PODGÓRZE	2,6849 ha	Działka niezainwestowana. W pobliżu nieruchomości zlokalizowana jest miejska oczyszczalnia ścieków oraz składowisko odpadów stałych. Na działce zlokalizowany jest rów melioracyjny oraz wymagająca przebudowy droga do składowiska odpadów. Dojazd do nieruchomości z drogi powiatowej (ul. Gródeckiej). Dostępne media: kanalizacja sanitarna, sieć energetyczna, wodociąg, dostęp do drogi powiatowej (ul. Gródecka)	**72P (EE/EC) –** teren przeznaczony pod produkcję energii elektrycznej także z odnawialnych źródeł energii wraz z przesyłaniem do sieci miejskiej	Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, gazowego
HRUBIESZÓW, UL. GRÓDECKA, DZIAŁKA NR 2255/1 OBRĘB PODGÓRZE	powierzchnia całkowita 2,2663 ha w tym teren przeznaczony pod inwestycję o pow. 1,07 ha	Działka niezainwestowana. W pobliżu nieruchomości zlokalizowana jest miejska oczyszczalnia ścieków oraz składowisko odpadów stałych. Dojazd do nieruchomości z drogi powiatowej (ul. Gródeckiej). Działka nie posiada bezpośredniego dostępu do drogi publicznej i powinna być zagospodarowana łącznie z działką nr 2255/3. Dostępne media: kanalizacja sanitarna, sieć energetyczna, wodociąg	**71NO/R –** rezerwa terenu pod rozbudowę miejskiej oczyszczalni ścieków, składowania i utylizacji odpadów, produkcja energii elektrycznej i energii cieplnej, segregacje, utylizacje odpadów i osadów komunalnych z odnawialnych źródeł energii	Uzbrojenie terenu poprzez budowę przyłączy: energetycznego, gazowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, czerwiec 2015

Turystyka

Turystyka zgodnie z definicją Instytutu Turystyki Szkoły Głównej Turystyki i Rekreacji „obejmuje ogół działań ludzi, którzy podróżują i przebywają dla wypoczynku, w interesach i w innych celach przez nie dłużej niż jeden rok bez przerwy w miejscach znajdujących się poza ich zwykłym otoczeniem".

Turystyka jest jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się dziedzin gospodarki. Stanowi kluczowy czynnik rozwoju gospodarczego państw, regionów i miejscowości. Szczególne znaczenie turystyki jako sektora lokalnej gospodarki wynika z faktu, że oprócz jednostek rynku turystycznego aktywizuje ona wiele innych sektorów gospodarki takich jak: transport, łączność, przemysł, budownictwo, rolnictwo, działalność finansową i ubezpieczeniową. Turystyka generuje dodatkowy strumień pieniądza, który zasila lokalną gospodarkę poprzez ponoszone wydatki przez turystów w danej miejscowości. Rozwój turystyki i związane z nim wzbogacanie się ludności w szczególności w miejscowościach tzw. turystycznych wpływa dodatkowo na zwiększającą się liczbę miejsc pracy na danym obszarze oraz na zadowolenie społeczeństwa.

Hrubieszów to miasto o zdecydowanie dużym potencjale turystycznym, posiada korzystne warunki dla rozwoju turystyki i rekreacji w szczególności ze względu na położenie geograficzne, walory krajobrazowe, czyste środowisko naturalne, dużą lesistość obszaru, bogatą tradycję kulturową, ciekawe zabytki i bogatą sieć ścieżek turystycznych. Hrubieszów jest najdalej na wschód wysuniętym miastem w Polsce, a jego przygraniczna lokalizacja ma duży wpływ na jego charakter i rozwój. Jako stolica powiatu hrubieszowskiego spełnia funkcję ponadlokalnego centrum kultury, oświaty i turystyki.

Obsługą ruchu turystycznego w Hrubieszowie zajmuje się Transgraniczne Centrum Informacji Turystycznej, które udziela informacji na temat produktów turystycznych.

Ponadto celem TCIT jest kreowanie wizerunku Hrubieszowa oraz podregionu Gotania jako miejsca atrakcyjnego turystycznie, poprawa infrastruktury turystycznej oraz tworzenie i rozwój oferty turystycznej.

Dla możliwości pełnego wykorzystania do celów turystycznych elementów przyrodniczych i antropogenicznych Miasta Hrubieszów niezbędne jest stworzenie odpowiedniej liczby obiektów zagospodarowania turystycznego. Dlatego też, poznanie rodzaju i liczby obiektów turystycznych jest bardzo ważne dla określenia atrakcyjności turystycznej całego obszaru.

Zgodnie z danymi pozyskanymi w trakcie ankietyzacji w Hrubieszowie zlokalizowane są 2 obiekty hotelowe:

- Hotel "JAGIEŁŁO",
- Hotel "SULEWSKI".

Ponadto, miejsca noclegowe oferowane są w pensjonatach („Magistrat"), hostelach (Hostel 74), zajazdach (Zajazd Handlowo-Przemysłowej Spółdzielni Inwalidów "ELF", „KASIEŃKA"), pokojach noclegowych („SZAŁAS"), bursie, domach weselnych („U Chłopa") i kwaterach prywatnych. Łącznie wszystkie te obiekty oferują ponad 400 całorocznych miejsc noclegowych o różnych standardach. Cześć z wymienionych obiektów noclegowych posiada zaplecze

gastronomiczne, uzupełnieniem tego zaplecza są liczne restauracje, pizzerie, puby, kawiarnie i piwiarnie. Wszystkie obiekty gastronomiczne prowadzą działalność przez cały rok.

Zgodnie z danymi BDL GUS w 2014 roku z noclegów w Hrubieszowie korzystało 4 894 turystów, w tym 3,7% to turyści zagraniczni. Udzielono im łącznie 6289 noclegów.

W okresie ostatnich siedmiu lat wzrosła liczba noclegów i turystów korzystających z obiektów hotelowych w Hrubieszowie o prawie 60%.

Wykres 17. Korzystający z noclegów i udzielone noclegi w Mieście Hrubieszów

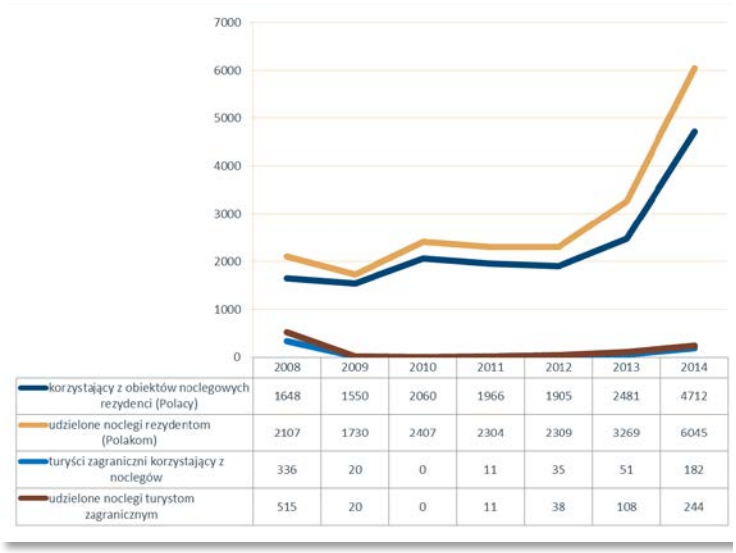

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
korzystający z obiektów noclegowych rezydenci (Polacy)	1648	1550	2060	1966	1905	2481	4712
udzielone noclegi rezydentom (Polakom)	2107	1730	2407	2304	2309	3269	6045
turyści zagraniczni korzystający z noclegów	336	20	0	11	35	51	182
udzielone noclegi turystom zagranicznym	515	20	0	11	38	108	244

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Ryc. 9. Rowerowe trasy turystyczne

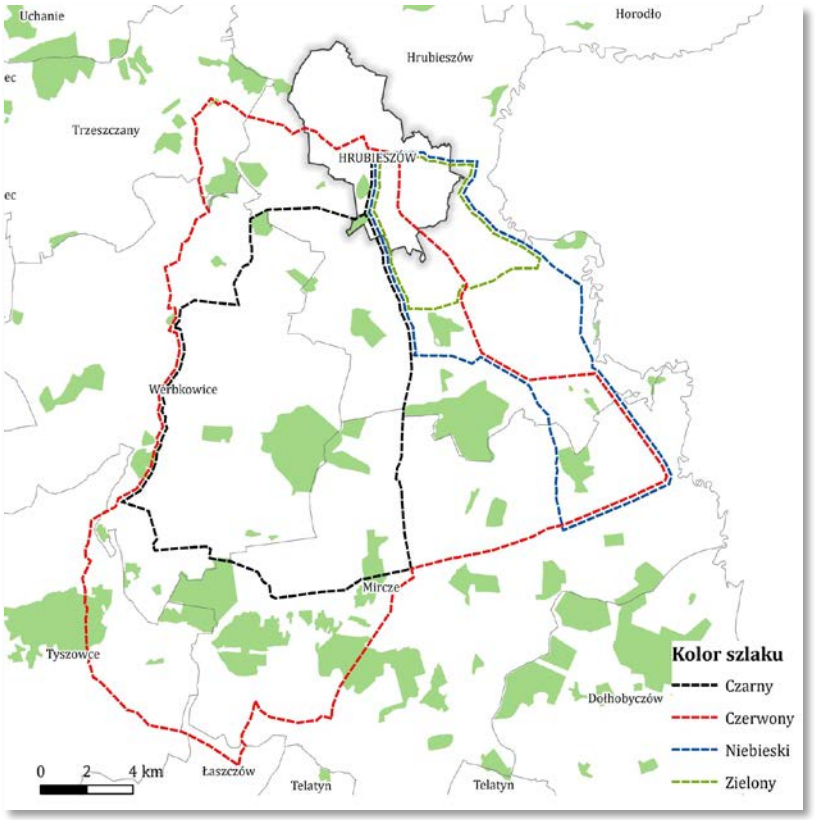

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, czerwiec 2015

Szlaki turystyczne stanowią niezwykle istotną część infrastruktury turystycznej, umożliwiają one turyście lepsze poznanie regionu. Szlaki tworzą zwartą sieć punktów atrakcyjnych turystycznie. Na terenie Miasta Hrubieszów występują szlaki turystyczne rowerowe o znaczeniu ponadlokalnym.

Ryc. 10. Rowerowe szlaki turystyczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, czerwiec 2015

Ofertę turystyczną Hrubieszowa budują liczne zabytki sakralne i świeckie. Do najważniejszych atrakcji zaliczyć należy:

- Muzeum im. St. Staszica,
- Sanktuarium Matki Bożej Sokalskiej,
- Cerkiew Prawosławna pw. Zaśnięcia NPM;
- Kościół pw. MB Nieustającej Pomocy,
- Zespół Klasztorny Dominikanów,
- Pomnik Bolesława Prusa,
- Żydowski Cmentarz (Kirkut),
- Dom Rodzinny prof. Wiktora Zina,
- Zespół Dworski Golakowskich,
- Zespół Pałacowy Kiesewetterów,
- Kramy „Sutki".

Potencjalnym produktem turystycznym są murowane podziemia Hrubieszowskie zlokalizowane pod wzgórzem śródmiejskim. Po przeprowadzeniu szczegółowych badań i prac modernizacyjnych podziemia staną się atrakcją o znaczeniu ponadregionalnym.

Na bogatą ofertę turystyczną i kulturową Hrubieszowa składa się również kalendarz imprez kulturowych oraz twórczość ludowa mieszkańców. Hrubieszowski Dom Kultury promuje i wspiera środowiska twórcze np. Klub Literacki Ziemi Hrubieszowskiej i Teatr, Hrubieszowskie Stowarzyszenie Folklorystyczne (Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Hrubieszowskiej). Na terenie miasta organizowane są corocznie imprezy o zasięgu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym, do najważniejszych zaliczamy:

- NADBUŻAŃSKIE SPOTKANIA ARTYSTYCZNE – międzynarodowa impreza prezentująca dorobek przygranicznych obszarów Polski i Ukrainy, targi sztuki ludowej i rękodzieła artystycznego;
- EUROPA NA LUDOWO – międzynarodowy koncert zespołów folklorystycznych;
- DNI MIASTA – dwudniowy festyn rodzinny z koncertami muzycznymi, blokiem gier i zabaw dla dzieci;
- JESIEŃ PLASTYCZNA – impreza podsumowująca roczną działalność plastyczną, ciesząca się ogromną popularnością wśród plastyków i miłośników sztuki. Na organizowanej wystawie znajdują się prace, powstałe podczas tegorocznego pleneru malarskiego;
- FESTIWAL PIEŚNI PATRIOTYCZNEJ I RELIGIJNEJ WOJSKA POLSKIEGO – festiwal o charakterze konkursowym połączony z koncertem galowym i koncertem zaproszonej gwiazdy;
- ROCZNICOWE UROCZYSTOŚCI Z OKAZJI ŚWIĄT PAŃSTWOWYCH – 3 maja, 1 września, 17 września, 27 września, 11 listopada; uroczystości z udziałem wojska, młodzieży szkolnej i mieszkańców miasta.

Elementem niezwykle ważnym w określeniu potencjału turystycznego Miasta Hrubieszów jest markowy produkt turystyczny **GOTANIA** tworzony przez 7 gmin powiatu hrubieszowskiego (Miasto Hrubieszów – Lider Projektu), 2 powiatu tomaszowskiego i 1 gminę powiatu zamojskiego (Dołhobyczów, Hrubieszów, Mircze, Trzeszczany, Uchanie, Werbkowice, Tyszowce, Tomaszów Lubelski i Komarów-Osada). Ponadto jednostką wspierającą jest również Miasto Włodzimierz Wołyński na Ukrainie. Kreowanie produktu turystycznego związane jest z historią i badaniami archeologicznymi wskazanego obszaru. Goci według podań ludowych ze swoim bogatym dorobkiem zamieszkiwali ten obszar. Gotania nie ma wymiaru jedynie turystycznego, zadaniem produktu jest podniesienie atrakcyjności i konkurencyjności regionu, co przełoży się na bardziej racjonalną i efektywną gospodarkę gmin.

Z Gotanią związana jest jedna z największych imprez starożytnych organizowanych w Polsce – **Międzynarodowy Festiwal Kultury Antycznej Gotania**. Jest to biesiada organizowana w Masłomęczu pod Hrubieszowem.

Fot. 6. Wioska Gotów w Masłomęczu

Źródło: http://lubelskie.pl, sierpień 2015

Dużą szansą dla rozwoju turystyki aktywnej i wodnej na terenie Miasta Hrubieszów jest budowa zbiornika małej retencji Brodzica zwanego również zalewem „Delfin". Zgodnie z planami zbiornik "Delfin" ma powstać w dolinie Huczwy między osiedlem Jagiellońskim a Sanktuarium Matki Boskiej Sokalskiej przy placu Staszica. Planowana powierzchnia lustra wody to 15,5 ha, pozostała infrastruktura sportowo-rekreacyjna zajmie powierzchnię 40 ha. Przy zalewie

powstanie m.in. przystań kajakowa, ścieżka rowerowa, plac zabaw, plaża, pochylnia dla łodzi molo z pomostem widokowym. Inwestycja zostanie zrealizowana przy wsparciu unijnym lub krajowym.

2.5. Infrastruktura

Infrastruktura transportowa

Pod względem komunikacyjnym Hrubieszów jest położony peryferyjnie w województwie lubelskim i w Polsce. Pomimo tego posiada dogodne połączenie drogowe i kolejowe ze wszystkimi częściami województwa ze względu na węzeł komunikacyjny drogi krajowej nr 74 i drogi wojewódzkiej nr 844:

- **Droga krajowa nr 74** – biegnie z zachodu na wschód kraju, trasa: Droga 8/WĘZEŁ "WIELUŃ"/ - Wieluń - Bełchatów – Piotrków Trybunalski - Sulejów - Żarnów - Ruda Malenicka - Kielce - Łagów - Opatów - Ożarów - Annopol - Kraśnik - Janów Lubelski - Frampol- Gorajec - Szczebrzeszyn - Zamość - Hrubieszów - Zosin - Granica Państwa [9], jej długość wynosi 514 km,
- **Droga wojewódzka nr 844** – łączy Chełm z Dołhobyczowem, trasa: Chełm - Hrubieszów - Witków - Dołhobyczów - Granica Państwa, jej długość wynosi 90 km,
- **Drogi powiatowe** – 40 odcinków (ulic) o łącznej długości 39,16 km, w tym 8,987 km to drogi nieutwardzone,
- **Drogi gminne** – 43 odcinki (ulice) o łącznej długości około 16 km w tym 1,823 km to drogi nieutwardzone.

[9] https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/s/siec-drog-krajowych-w-polsce_6848/Wykaz%20po%20zarzadzeniu%20nr%2062%20z%2022%20grudnia%202014.pdf, czerwiec 2015

Ryc. 11. Położenie komunikacyjne Miasta Hrubieszów

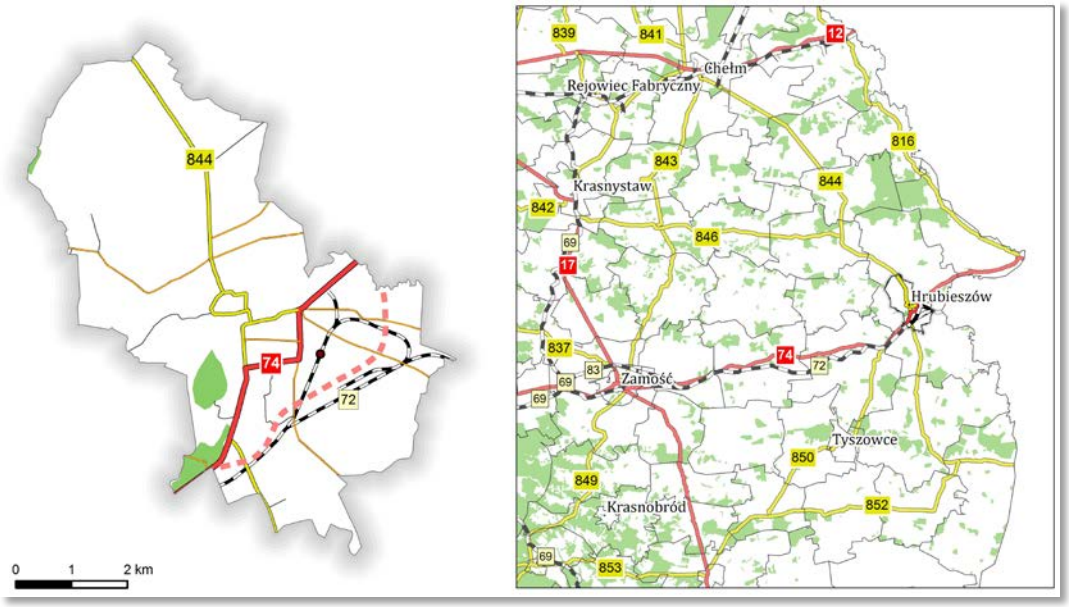

Źródło: opracowanie własne

Część Hrubieszowskich ulic wymaga modernizacji i remontu. Największe potrzeby w tym zakresie występują w centrum miasta (ul. Berka Joselewicza, Łazienna, Jatkowa, Czerwonego Krzyża, Sokalska, Leśmiana, Szeroka, Partyzantów, Plac Wolności) oraz na osiedlu Jagiellońskim (ul. Długosza, Kopernika, Kościuszki, Litewska, Sobieskiego i Unii Horodelskiej). Drogi wymagające modernizacji mają łączną długość 3973 km, a ich remont wyniesie 2 550 000 zł.

W ciągu drogi krajowej nr 74 wybudowano obwodnicę Hrubieszowa. Budowa obwodnicy była dofinansowana z funduszy europejskich – w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013, Oś priorytetowa Infrastruktura transportowa, Działanie IV.1 Infrastruktura drogowa. Wartość projektu to 226 601 600 zł, a kwota dofinansowania stanowi prawie 53% całości. W sierpniu 2011 roku rozpoczęły się roboty budowlane, natomiast w październiku 2015 r. obwodnica została oddana do eksploatacji jako jednojezdniowa droga klasy GP, licząca 9,3 km.

Fot. 7. Przebieg budowanej obwodnicy Hrubieszowa

Źródło: http://www.obwodnica-hrubieszow.pl/zakres-inwestycji/, czerwiec 2015

Hrubieszów posiada słabą dostępność komunikacyjną do stolicy województwa, najkrótsza odległość do Lublina wynosi 119 km – 1h 44 min przez Krasnystaw i Piaski (drogi 844, 846, 17, 17/12), zaś najkrótsza czasowo odległość: 1h 42 min - 122 km przez Chełm (drogi 844, 12, 17/12).

Hrubieszów cechuje się dużo lepszą dostępnością komunikacyjną do miast subregionalnych. Odległość do Chełma wynosi 54 km, zaś do Zamościa 50 km. Obie trasy można przejechać w ok. 50 min.

Przez Miasto w południowej części przebiega linia kolejowa nr 72 Zawada-Hrubieszów Miasto o całkowitej długości 61 km. Linia jest czynna dla transportu towarowego na całej długości, dla transportu pasażerskiego tylko na odcinku Zawada-Zamość. Równolegle biegnie Linia Hutnicza Szerokotorowa na 65 (dawniej Linia Hutniczo-Siarkowa) wybudowana w 1979 roku w osi przeprawy mostowej na rzece Bug z 1944 roku. W Hrubieszowie znajduje się jedna stacja kolejowa – Hrubieszów Miasto oraz dwa punkty eksp. w ruchu towarowym[10]. Linia kolejowa przecina granicę z Ukrainą w pobliżu miejscowości Gródek.

W Hrubieszowie funkcjonuje polsko-ukraińskie kolejowe przejście graniczne Hrubieszów – Włodzimierz Wołyński. Przejście graniczne obsługuje placówka Straży Granicznej w Hrubieszowie.

W kierunku północnym od śródmieścia od 1916 do 1993 roku funkcjonowała w Hrubieszowie kolejka wąskotorowa Linia Werbkowice-Strzyżów Hrubieszowski. Na 12 kilometrze linii znajdowała się, już nieczynna, stacja Hrubieszów Wąskotorowy[11]. Obecnie linia z Werbkowic do Hrubieszowa jest nieprzejezdna, a z Hrubieszowa do Strzyżowa Hrubieszowskiego rozebrana.

Fot. 8. Fragment torów dawnej kolejki wąskotorowej i budynek stacji Hrubieszów Wąskotorowy

Źródło: http://bazakolejowa.pl/index.php?dzial=stacje&id=5162&ed=&okno=galeria, czerwiec 2015

[10] http://mapa.plk-sa.pl/, czerwiec 2015
[11] http://bazakolejowa.pl/index.php?dzial=linie&id=952&od=1&do=17&ed=&okno=historia, czerwiec 2015

Gospodarka wodno-kanalizacyjna

Stan infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na obszarze Miasta Hrubieszów jest na średnim poziomie w porównaniu do innych miast powiatowych województwa lubelskiego. Pozytywną cechą jest fakt, iż od 2008 roku, zarówno długość sieci wodociągowej, jak i kanalizacyjnej wzrasta.

Wykres 18. Zmiany długości sieci wodno-kanalizacyjnej od 2008 do 2013 roku

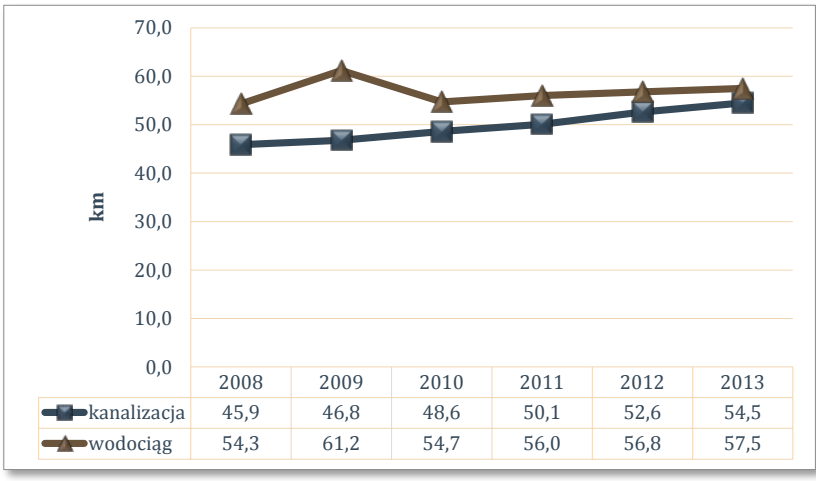

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
kanalizacja	45,9	46,8	48,6	50,1	52,6	54,5
wodociąg	54,3	61,2	54,7	56,0	56,8	57,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wykres 19. Udział ludności korzystającej z infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w Hrubieszowie w latach 2008-2013

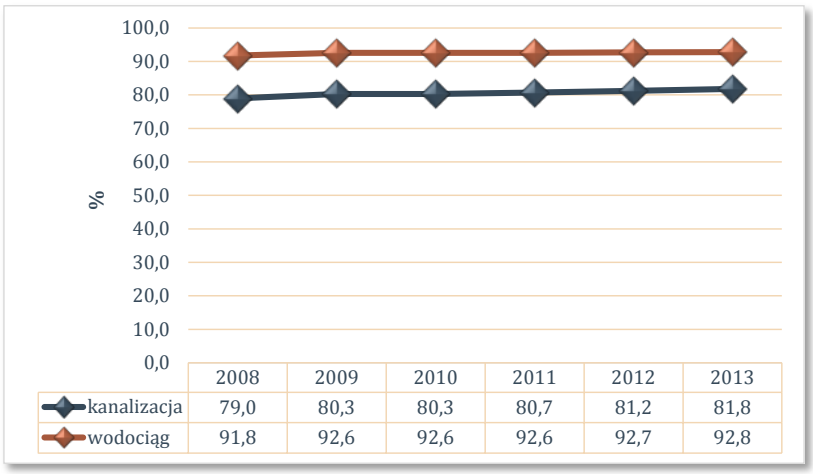

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
kanalizacja	79,0	80,3	80,3	80,7	81,2	81,8
wodociąg	91,8	92,6	92,6	92,6	92,7	92,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W 2010 roku zauważyć można spadek długości sieci wodociągowej co może być związane z likwidacją zdegradowanej infrastruktury i wymianą na nową o krótszej długości.

Udział ludności korzystającej z infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej również wzrósł w stosunku do roku 2008. W 2013 roku z wodociągu korzystało 95% mieszkańców miasta, a z kanalizacji 82%. Nie są to wartości wysokie w porównaniu do innych miast województwa lubelskiego (Włodawa – 97,7% korzystających z wodociągu i 92,8% korzystających z kanalizacji, Biłgoraj – 95,7% korzystających z wodociągu i 85% korzystających z kanalizacji). Stopień zwodociągowania i skanalizowania miasta wpływa na:

- ochronę środowiska – ograniczenie zanieczyszczenia gruntu i wód ściekami z gospodarstw domowych i przedsiębiorstw,
- jakość życia mieszkańców – podniesienie standardów i warunków życia,
- atrakcyjność inwestycyjną – uzbrojone tereny przyciągają inwestorów.

W Hrubieszowie funkcjonuje Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. Działalność przedsiębiorstwa w zakresie gospodarki wodno-kanalizacyjnej obejmuje

m.in. pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody, odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, roboty związane z budową rurociągów przesyłowych i sieci rozdzielczych, wykonywanie instalacji wodno-kanalizacyjnych.

W skład PGKiM wchodzi oczyszczalnia ścieków. Została zbudowana w latach 70 XX wieku i zmodernizowana w latach 2004-2006 oraz 2010-2012. Jest to oczyszczalnia biologiczno-mechaniczna z podwyższonym usuwaniem biogenów. Zlokalizowana jest we wschodniej części Hrubieszowa. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rzeka Huczwa[12]. W 2013 roku wielkość oczyszczalni mierzona wskaźnikiem równoważna liczba mieszkańców (RLM) to 31 633 osoby. Przepustowość oczyszczalni w Hrubieszowie wynosi 3300 m^3 na dobę. Z oczyszczalni ścieków korzystało w 2013 roku 18 513 osób. W ciągu 2013 roku do oczyszczalni odprowadzono 710 dam^3 ścieków komunalnych, które zostały w całości oczyszczone.

Na terenie Hrubieszowa w 2013 roku funkcjonowało 8 przydomowych oczyszczalni ścieków. Jest to zespół urządzeń służących do neutralizowania ścieków wytwarzanych w domu lub niewielkim zgrupowaniu domów. Przydomowa oczyszczalnia ścieków jest ekologicznym i bardziej ekonomicznym rozwiązaniem w stosunku do tradycyjnego szamba, dlatego w obszarach, gdzie nie ma możliwości doprowadzenia infrastruktury kanalizacyjnej ważne jest promowanie takiego rozwiązania. Niestety obecnie bardziej popularne są zbiorniki bezodpływowe, których w 2013 było 162. Takie zbiorniki powinny być regularnie opróżniane, gdyż zaniedbanie tych czynności prowadzi do zanieczyszczenia gruntu i wody.

Podsumowując w obecnej chwili kierunek rozwoju gospodarki wodno-kanalizacyjnej w Hrubieszowie jest prawidłowy, jednak infrastruktura wymaga w dalszym ciągu znacznego doinwestowania. Nadal nie wszyscy mieszkańcy miasta posiadają dostęp do wodociągu, nie wszyscy korzystają również z kanalizacji, w związku z czym można stwierdzić, że stopień zwodociągowania i skanalizowania obszaru miasta nie jest wystarczający. Objęcie siecią wodociągów i kanalizacji całego miasta przyczyni się do poprawy stanu środowiska przyrodniczego oraz poprawy jakości życia mieszkańców.

W Hrubieszowie największe potrzeby rozwojowe występują w zakresie rozbudowy infrastruktury kanalizacyjnej, w szczególności na północy miasta i w centrum. Planowana jest budowa infrastruktury kanalizacyjnej na osiedlu Lipice oraz ul. Michałówka o łącznej wartości 3 370 256,10 zł. W roku 2015 zakończono budowę infrastruktury kanalizacyjnej na ul. Bursztynowej, Diamentowej, Konwaliowej, Tulipanowej, Storczykowej i Uchańskiej o łącznej wartości 1 125 606,89 zł oraz budowę wodociągów na ulicy Bursztynowej, Diamentowej, Konwaliowej, Tulipanowej, Storczykowej i Uchańskiej. Wartość budowy infrastruktury na tym terenie to 549 220,20 zł.

W Hrubieszowie planuje się również budowę zbiornika małej retencji, który ma spełniać funkcje przeciwpowodziowe, przeciwpożarowe, jako magazyn wody w czasie suszy oraz może być wykorzystany dla celów rekreacji i wypoczynku.

[12] http://www.pgkimhrubieszow.pl/nasze-zaklady/12-oczyszczalnia-sciekow.html, czerwiec 2015

Sieć gazowa

Przez teren Miasta Hrubieszów przebiega gazociąg magistralny (od granicy polsko-ukraińskiej do Werbkowic). Na wschód od granic miasta znajduje się jedna z istniejących stacji redukcyjnych gazu[13].

Wykres 20. Sieć gazowa w Hrubieszowie

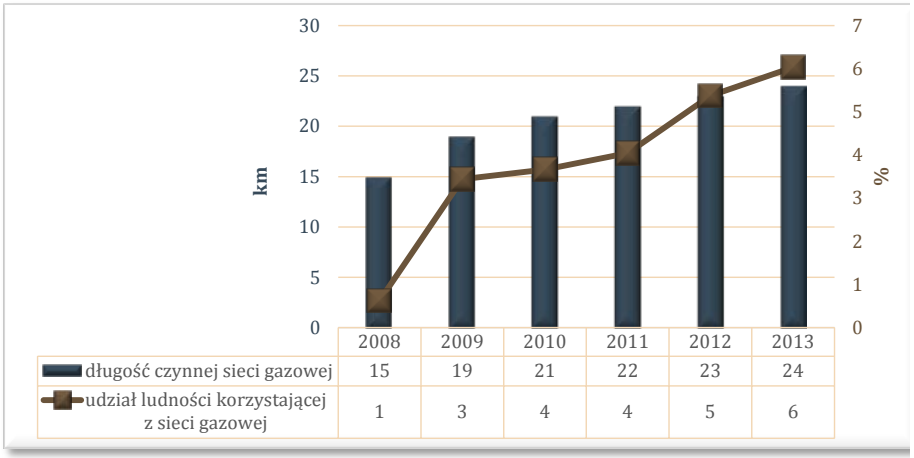

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
długość czynnej sieci gazowej	15	19	21	22	23	24
udział ludności korzystającej z sieci gazowej	1	3	4	4	5	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Długość czynnej sieci gazowej w Hrubieszowie jest niewielka, lecz od 2008 roku systematycznie wzrasta, w 2013 roku osiągnęła wartość 24 km. Wraz ze wzrostem długości sieci wzrasta liczba osób z niej korzystających. W 2013 roku gaz wykorzystywało jedynie 6% mieszkańców miasta.

Na przestrzeni lat 2008-2013 w Hrubieszowie wzrosło zużycie gazu, w tym zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań. Liczba odbiorców gazu w 2009 roku zmniejszyła się w stosunku do roku 2008, a następnie również zaczęła wzrastać. Chwilowy spadek mógł mieć związek ze wzrostem cen gazu, przez co część mieszkańców zrezygnowała z ogrzewania mieszkań przy jego pomocy.

W Hrubieszowie możliwa jest rozbudowa infrastruktury gazowej w miarę zapotrzebowania na nią.

Wykres 21. Odbiorcy gazu i zużycie gazu w tym również na ogrzewanie mieszkań

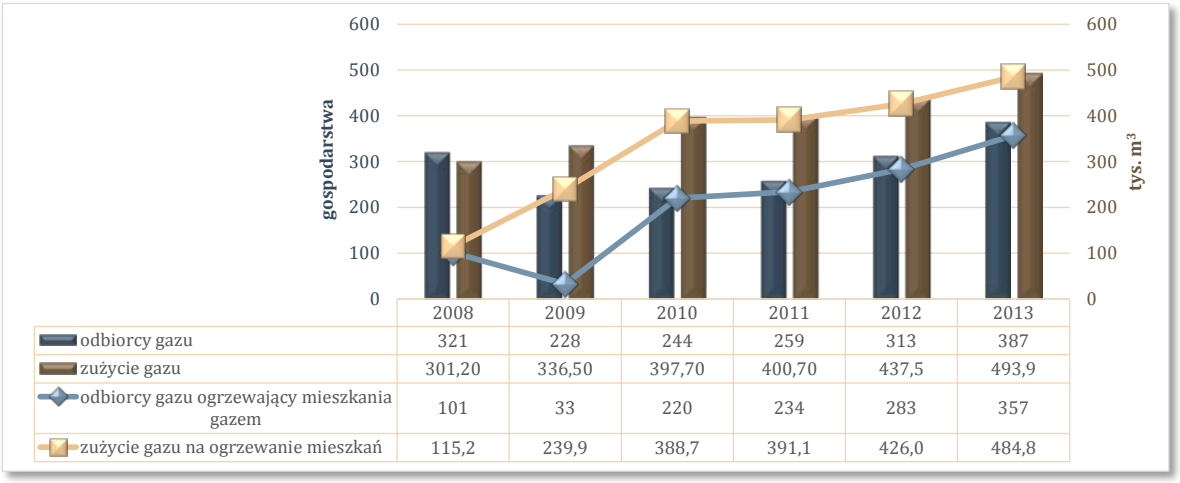

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
odbiorcy gazu	321	228	244	259	313	387
zużycie gazu	301,20	336,50	397,70	400,70	437,5	493,9
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	101	33	220	234	283	357
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań	115,2	239,9	388,7	391,1	426,0	484,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

[13] Program Rozwoju Energetyki dla Województwa Lubelskiego, Biuro Planowania Przestrzennego w Lublinie, 2009

Gospodarka odpadami

Na gospodarowanie odpadami składają się działania związane ze zbieraniem, transportem, odzyskiem, unieszkodliwianiem oraz nadzorem nad miejscami unieszkodliwiania odpadów. Do zasad racjonalnego gospodarowania odpadami należy:

- zapobieganie powstawaniu odpadów,
- ograniczanie ilości odpadów,
- ograniczanie negatywnego oddziaływania odpadów na środowisko,
- zapewnienie odzysku odpadów zgodnego z zasadami ochrony środowiska,
- zapewnienie unieszkodliwiania odpadów, których nie udało się poddać odzyskowi.

W ostatnich latach obserwujemy stały wzrost liczby zebranych odpadów w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Wg danych GUS w Hrubieszowie zebrano ogółem 4439,62 ton zmieszanych odpadów (w tym 88% z gospodarstw domowych); 238,8 kg na 1 mieszkańca.

Wykres 22. Zmiany w ilości zmieszanych odpadów zebranych na1 mieszkańca w latach 2008-2013

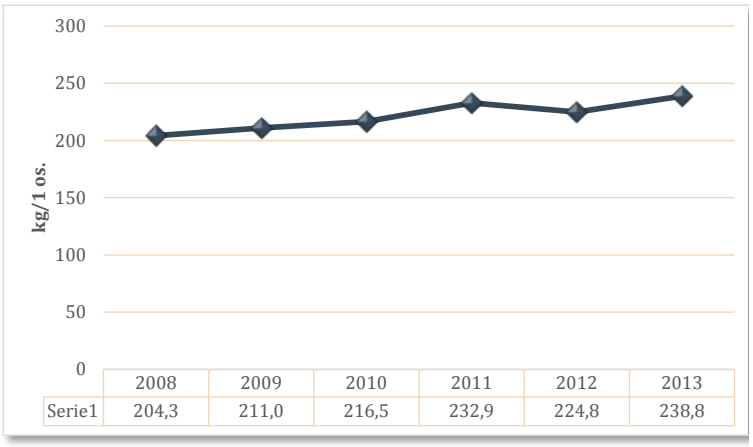

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Serie1	204,3	211,0	216,5	232,9	224,8	238,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Od 01.07.2014 r. odbiorem odpadów z terenu Miasta Hrubieszów zajmuje się Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o. Zbierane są zarówno odpady selektywne, jak i zmieszane. Przedsiębiorstwo zajmuje się również obróbką i usuwaniem odpadów, odzyskiem surowców z odpadów segregowanych.

W Hrubieszowie funkcjonuje składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne przy ulicy Gródeckiej. Według Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2017 hrubieszowskie składowisko ma pojemność całkowitą 95 800 m^3 i może przyjąć 2063,6 Mg odpadów.

W Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2017 województwo lubelskie podzielone zostało na 9 regionów gospodarowania odpadami i wyznaczono Regionalne Instalacje Przetwarzania Odpadów (RIPOK). Hrubieszów został zaliczony do regionu „Południowego". W Hrubieszowie funkcjonuje instalacja termicznego przetwarzania odpadów, która została wyznaczona jako instalacja zastępcza w przypadku awarii RIPOK Korczów w Regionie Południowym.

Zwiększająca się ilość powstających odpadów powoduje konieczność podjęcia przez Miasto działań udoskonalających system zbiórki, segregacji i biodegradacji odpadów. Istotnym elementem gospodarki odpadami są również działania uświadamiające mieszkańców w zakresie segregacji odpadów i właściwego postępowania z odpadami szczególnie niebezpiecznymi dla środowiska.

Infrastruktura elektroenergetyczna

W Hrubieszowie funkcjonuje przedsiębiorstwo energetyki cieplnej – Zakład Energetyki Cieplnej w Hrubieszowie, posiadający 4 km sieci ciepłowniczej o mocy zainstalowanej 17,7 MW i mocy zamówionej 11 MW.

Dystrybucją energii elektrycznej na terenie Miasta Hrubieszów zajmuje się PGE Dystrybucja Zamość S.A. Miasto należy do rejonu energetycznego „Tomaszów Lubelski"[14]. Eksploatacją urządzeń zajmują się posterunki energetyczne, jeden z nich jest zlokalizowany w Hrubieszowie.

W Hrubieszowie funkcjonują dwa główne punkty zasilające (GPZ): Hrubieszów Północny i Hrubieszów Południowy na linii średniego napięcia 110 kV. Sieć niskiego napięcia w Hrubieszowie w większości prowadzona jest siecią napowietrzną. Stan infrastruktury elektroenergetycznej corocznie ulega poprawie, a jej awaryjność ulega zmniejszeniu.

Od 2008 roku liczba odbiorców energii elektrycznej na niskim napięciu systematycznie wzrasta, co świadczy o polepszającym się zelektryfikowaniu obszaru miasta. Jednocześnie spada zużycie energii, co ma związek z postępem technologicznym i wzrastającym poziomem energooszczędności urządzeń.

Wykres 23. Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu i jej odbiorcy w latach 2008-2013

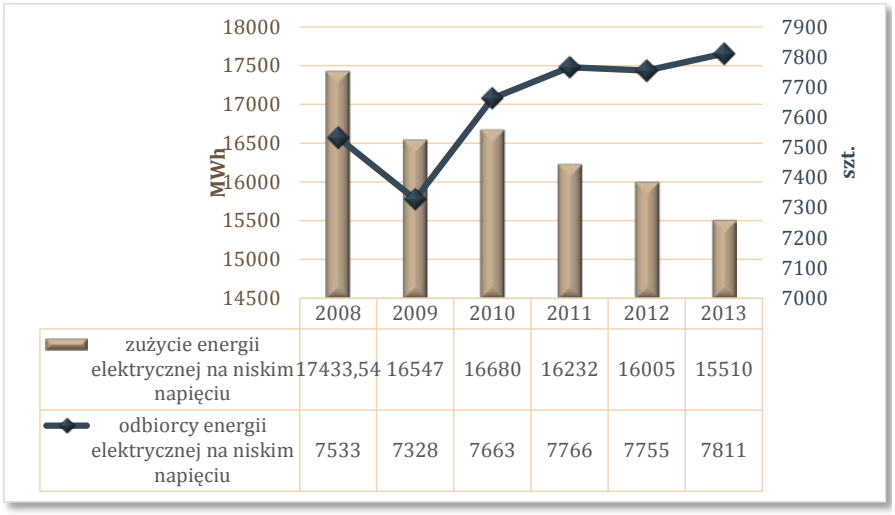

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu	17433,54	16547	16680	16232	16005	15510
odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu	7533	7328	7663	7766	7755	7811

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Energetyka konwencjonalna

Na obszarze Miasta Hrubieszów nie występują złoża surowców nieodnawialnych takich jak węgiel kamienny. Występują tu natomiast udokumentowane złoża gazu łupkowego. Hrubieszów jest położony w obrębie basenu bałtycko-podlasko-lubelskiego, rozciągającego się od Słupska i Wejherowa do Hrubieszowa i Tomaszowa Lubelskiego. W obszarze poszukiwań „Hrubieszów" na poszukiwanie złóż gazu koncesję zdobyło przedsiębiorstwo Orlen Upstream Sp. z o.o.

Oszacowano, iż zasoby wydobywalne gazu ziemnego z formacji łupkowych w basenie bałtycko-podlasko-lubelskim wynoszą maksymalnie 1920 mld m^3 i wystarczą na 35-65 lat pełnego zapotrzebowania polskiego rynku na gaz ziemny[15].

[14] http://zamosc.pgedystrybucja.pl/main.php?akcja=6&ln=, czerwiec 2015

Departament Geologii i Koncesji Geologicznych Ministerstwa Środowiska przyznał w marcu 2011 roku spółce ORLEN Upstream pięcioletnią koncesję na poszukiwanie i rozpoznanie złóż gazu ziemnego na Lubelszczyźnie. Obszar objęty koncesją obejmuje powierzchnię 414,5 km^2 i jest zlokalizowany w obrębie południowo-wschodniej części Lubelskiego Zagłębia Węglowego, w powiatach chełmskim i hrubieszowskim. Spółka ORLEN Upstream planuje realizację w tym rejonie trzech etapów prac geologicznych. Pierwszy obejmie analizę archiwalnych danych geologicznych i zaprojektowanie polowych prac sejsmicznych. Drugi – zaprojektowanie, wykonanie i interpretację zdjęć sejsmicznych 2D o długości 50 km oraz zdjęć sejsmicznych 3D o powierzchni 30 km^2. Trzeci etap obejmie zaprojektowanie i wykonanie odwiertów rozpoznawczych. Na 2012 rok zaplanowano pozyskanie i interpretację danych sejsmicznych[16].

Energetyka ze źródeł odnawialnych

Miasto Hrubieszów posiada potencjał do rozwoju odnawialnych źródeł energii, w szczególności energii ze słońca i wody. W Hrubieszowie na Huczwie znajduje się budowla piętrząca możliwa do wykorzystania energetycznego według Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego. Ponadto miasto jest położone w obszarze o potencjalnej energii użytecznej dla energetyki solarnej powyżej 950 kWh/m^2.

Efektywność energetyczna

Efektywność energetyczna oznacza ilość zaoszczędzonej energii po wdrożeniu środka mającego na celu poprawę efektywności energetycznej. Efektywne wykorzystanie energii ma na celu zmniejszenie ilości energii wykorzystywanej do dostarczania produktów i usług. Przykładem sposobu obniżającego zużycie energii jest izolacja termiczna budynku, która pozwala na użycie mniejszej ilości energii do jego ogrzewania i chłodzenia. Innym sposobem jest instalowanie lamp fluorescencyjnych (świetlówek), które zmniejszają ilość energii potrzebnej do uzyskania takiego samego poziomu oświetlenia jak przy użyciu tradycyjnych żarówek.

Ograniczanie zużycia energii obniża koszty eksploatacji i może przyczynić się do oszczędności w wydatkach konsumentów. Ponadto służy ograniczaniu emisji gazów cieplarnianych i innych zanieczyszczeń, co w efekcie przynosi także inne korzyści – np. w poprawie zdrowia publicznego i w ograniczeniach wydatków zdrowotnych.

Od 2007 roku zostało wykonanych 13 inwestycji w zakresie wymiany oświetlenia ulicznego, oraz termomodernizacji, które obrazuje poniża tabela.

[15] Ocena zasobów wydobywalnych gazu ziemnego i ropy naftowej w formacjach łupkowych dolnego paleozoiku w Polsce (Basen bałtycko-podlasko-lubelski), Raport pierwszy, 2012, Warszawa
[16] http://raportroczny.orlen.pl/raport_pl_wydobycie_2011, czerwiec 2015

Tabela 8. Inwestycje wykonane od 2007 roku związane z efektywnością energetyczną w Mieście Hrubieszów

Lp.	Zakres inwestycji	Lokalizacja	Wartość
1	Przebudowa oświetlenia ulicznego centrum – kontynuacja robót	ul. Rynek, ul. Prosta	26 920 zł
2	Przebudowa oświetlenia ulicznego	ul. Żeromskiego	35 205 zł
3	Budowa oświetlenia ulicznego	ul. 3-go Maja	22 512 zł
4	Budowa oświetlenia ulicznego	ul. Gen. Sikorskiego, ul. Słoneczna, ul. Przemysłowa, ul. Ogrodowa	44 249 zł
5	Przebudowa oświetlenia ulicznego	ul. St. Staszica	20 530 zł
6	Przebudowa oświetlenia ulicznego centrum – kontynuacja robót-montaż 13 szt. słupów wraz z oprawami	ul. Wodna, ul. Górna, ul. Łazienna, ul. Jatkowa	46 800 zł
7	Budowa oświetlenia ulicznego	ul. Kolejowa	96 707 zł
8	Budowa oświetlenia ulicznego	ul. Grabowiecka	39 634 zł
9	Przebudowa oświetlenia ulicznego	ul. Nowa	112 735 zł
10	Przebudowa oświetlenia ulicznego	ul. Podzamcze, ul. Wspólna	84 568 zł
11	Budowa oświetlenia ulicznego	ul. Michałówka	133 978 zł
12	Przebudowa oświetlenia ulicznego	ul. Ceglana, ul. Wyzwolenia, ul. Janka Krasickiego	195 526 zł
13	Budowa oświetlenia ulicznego w ul. Pogodnej	ul. Pogodna	34 497 zł
14	Termomodernizacja budynku Urzędu Miasta	Ul. 3 Maja 15	7 677 429,13 zł
15	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Miejskich nr 1	Ul. Listopadowa 12	
16	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Miejskich nr 2	Ul. Żeromskiego 29	
17	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Miejskich nr 3	Ul. Zamojska 16	
18	Termomodernizacja budynku Przedszkola nr 1	Ul. Piłsudskiego 59	
19	Termomodernizacja budynku Przedszkola nr 1 filia	ul. Gródecka 48	
20	Termomodernizacja budynku Przedszkola nr 2	Ul. Mjr H. Dobrzańskiego „HUBALA" 11	
21	Termomodernizacja budynku Przedszkola nr 3	Ul. Grotthusów 1	
22	Termomodernizacja budynku Przedszkola nr 3 filia	Ul. Dwernickiego 4	
23	Termomodernizacja budynku Przedszkola nr 5	Ul. Listopadowa 4	
Razem			**8 571 290,13 zł**

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, czerwiec 2015

W dalszym ciągu przebudowy wymaga oświetlenie uliczne na ulicy Zamojskiej i Bursztynowej, a na ulicy Łąkowej potrzebna jest budowa oświetlenia.

Infrastruktura informatyczna

W obecnych czasach szczególne znaczenie dla rozwoju miast i regionów ma dostęp do internetu, w tym wolny dostęp w przestrzeni publicznej. Sieć szerokopasmowa składa się z dwóch warstw: szkieletowej i dystrybucyjnej. Warstwę szkieletową tworzą węzły szkieletowe i połączenia między nimi. Warstwa szkieletowa budowana jest w topologii pierścienia lub połączonych pierścieni. W warstwie dystrybucyjnej, zakończenia sieci stanowią punkty dystrybucyjne, na bazie których możliwa jest w dalszej kolejności budowa sieci dostępowych. Warstwa dystrybucyjna budowana jest w topologii drzewa. Sieć jest projektowana w jednolitej technologii optycznej.

Obszar województwa został podzielony na obszary białe, szare i czarne odrębnie dla tradycyjnej infrastruktury szerokopasmowej (obszary tradycyjne) i dla sieci szerokopasmowej nowej generacji (obszary NGA).

Obszary tradycyjne:

- biały – obszar, na którym nie ma odpowiedniej infrastruktury szerokopasmowej i co do którego nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie 3 lat,
- szary – obszar, na którym jest tylko jedna odpowiednia infrastruktura szerokopasmowa lub co do którego istnieje wiarygodny plan inwestycyjny jednej infrastruktury w najbliższych 3 latach,
- czarny – obszar, na którym istnieją dwie lub więcej odpowiednie infrastruktury szerokopasmowe lub ich budowa jest objęta wiarygodnymi planami inwestycyjnymi w okresie najbliższych 3 lat.

Sieci NGA to przewodowe sieci dostępowe, składające się w całości lub częściowo z elementów optycznych, które mogą zapewnić świadczenie usług szerokopasmowych o wyższej przepustowości w porównaniu z usługami świadczonymi przy pomocy przewodów miedzianych. Obszary NGA również możemy podzielić na:

- białe – obszar, na którym nie istnieje sieć NGA i nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie 3 lat,
- szare – obszar, na którym istnieje jedna sieć NGA albo według wiarygodnych planów inwestycyjnych powstanie w okresie najbliższych 3 lat,
- czarne – obszar, na którym według wiarygodnych planów inwestycyjnych obecnie lub w okresie najbliższych 3 lat powstaną co najmniej 2 sieci NGA.

Obszar NGA jest jednocześnie białym, szarym lub czarnym obszarem tradycyjnym.

Miasto Hrubieszów jest szarym nieproblematycznym obszarem tradycyjnym oraz szarym obszarem NGA, co oznacza, że istnieje tu jedna sieć szerokopasmowa tradycyjna i jedna sieć NGA.

Zgodnie ze Studium wykonalności projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo lubelskie" w Hrubieszowie planowane jest utworzenie węzła sieci szkieletowej.

Hrubieszów jest miastem, z którego rozchodzą się promieniście elementy sieci dystrybucyjnej. Na północ sieć dociera do węzłów Dziekanów, Husynne, Kopyłów, Horodło, Hostynne, Werbkowice, Nieledew, Mołodiatycze, Grabowiec, Uchanie, Białopole i Dubienka, a na południe

do węzłów Czerniczyn, Terebin, Turkowice, Tyszowce, Czartowczyk, Mircze, Wiszniów, Telatyn, Poturzyn, Dołhobyczów i Przewodów.

Ryc. 12. Sieć szerokopasmowego Internetu w Hrubieszowie i okolicach

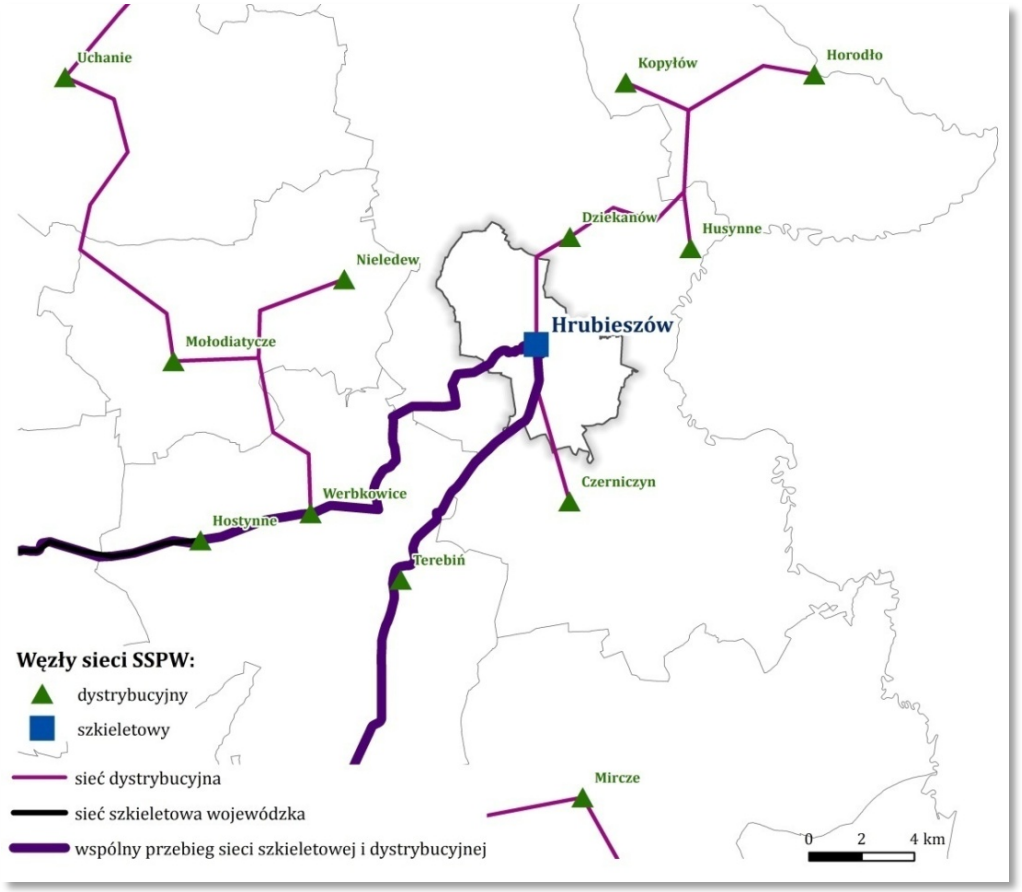

Źródło: opracowanie własne

2.6. Jakość rządzenia

Bezpieczeństwo publiczne

Poprawa bezpieczeństwa publicznego mieszkańców jest jednym z podstawowych zadań własnych jednostek samorządu publicznego. Gmina podejmuje bezpośrednie działania o charakterze interwencyjnym, a także działania ograniczające przyczyny przestępczości i patologii społecznych.

Poszczególne szczeble samorządu terytorialnego w znaczny sposób różnią się od siebie w zakresie zadań i kompetencji w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa. Zadania samorządów gminnych ograniczają się do porządku publicznego, ochrony przeciwpożarowej i ochrony przeciwpowodziowej.

Istotnym elementem oddziaływania gminy na zapewnienie porządku i bezpieczeństwa publicznego jest możliwość wydawania przez radę gminy aktów prawa miejscowego o charakterze porządkowym, które mogą przewidywać za ich naruszenie sankcję w postaci kary grzywny. Przepisy porządkowe są ustanawiane przez radę gminy w drodze uchwały.

W zakresie ochrony bezpieczeństwa publicznego w Hrubieszowie działają następujące instytucje:

- Komenda Powiatowa Policji,
- Straż Miejska,
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej,
- Placówka Straży Granicznej,
- 2 Hrubieszowski Pułk Rozpoznawczy im. mjra Henryka Dobrzańskiego „Hubala”,
- Zakład Karny w Hrubieszowie.

W skład struktur **Komendy Powiatowej Policji** wchodzą następujące wydziały i stanowiska: Wydział Kryminalny, Stanowisko Samodzielne do spraw Prasowo-Informacyjnych, Zespół Kadr i Szkolenia, Zespół Łączności i Informatyki, Stanowisko Samodzielne do spraw Bezpieczeństwa i Higieny Pracy oraz Ochrony Przeciwpożarowej, Zespół Wspomagający, Zespół do spraw Ochrony Informacji Niejawnych, Wydział Prewencji, Wydział Ruchu Drogowego. Komendzie powiatowej podlegają posterunki policji w Dołhobyczowie, Trzeszczanach i Werbkowicach.

Straż Miejska została utworzona do ochrony porządku publicznego na terenie miasta Hrubieszowa. Do zadań straży należy w szczególności:

- ochrona spokoju i porządku w miejscach publicznych,
- czuwanie nad porządkiem i kontrola ruchu drogowego,
- kontrola publicznego transportu zbiorowego,
- współdziałanie z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, pomocy w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń,
- zabezpieczenie miejsca przestępstwa, katastrofy lub innego podobnego zdarzenia albo miejsc zagrożonych takim zdarzeniem przed dostępem osób postronnych lub zniszczeniem śladów i dowodów, do momentu przybycia właściwych służb, a także ustalenie, w miarę możliwości, świadków zdarzenia,
- ochrona obiektów komunalnych i urządzeń użyteczności publicznej,
- współdziałanie z organizatorami i innymi służbami w ochronie porządku podczas zgromadzeń i imprez publicznych,
- informowanie społeczności lokalnej o stanie i rodzajach zagrożeń, a także inicjowanie i uczestnictwo w działaniach mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi,
- konwojowanie dokumentów, przedmiotów wartościowych lub wartości pieniężnych dla potrzeb gminy.

Wykres 24. Rodzaje przestępstw w powiecie hrubieszowskim w 2013 roku

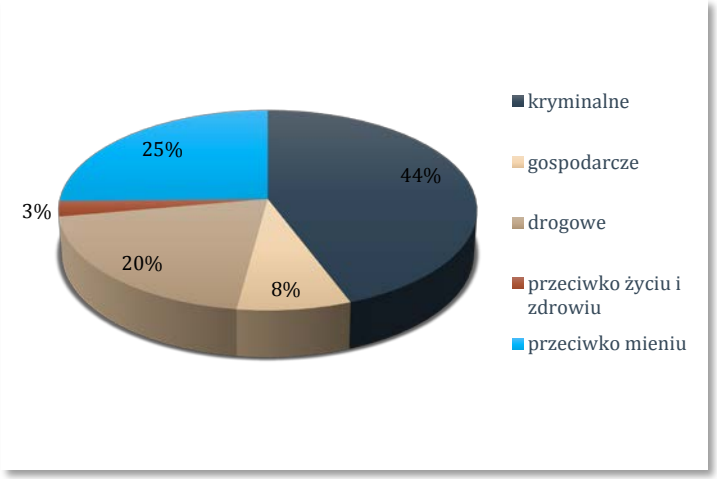

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W związku z wykonywaniem swoich zadań straż współpracuje z Policją oraz z pozostałymi instytucjami powołanymi do ochrony porządku publicznego.

Według danych BDL GUS w 2013 roku na terenie powiatu hrubieszowskiego zakończono postępowania w sprawie 1 355 przestępstw. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców zanotowano 20,16 przestępstw. Wskaźnik wykrywalności przestępstw w 2013 roku był wysoki i wynosił 84%.

Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej składa się z następujących jednostek: Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza, Wydział Operacyjno-Rozpoznawczy, Powiatowe Stanowisko Kierowania, Sekcja Organizacyjno-Kadrowa, Sekcja Kwatermistrzowsko-Techniczna, Samodzielne Stanowisko Pracy ds. Finansowych.

Obszar działalności **Placówki Straży Granicznej** obejmuje gminę Trzeszczany i części gmin Hrubieszów i Werbkowice. Placówce SG w Hrubieszowie podlegają dwa przejścia graniczne: drogowe w Zosinie oraz kolejowe w Hrubieszowie.

Fot. 9. Placówka straży granicznej i jednostki wojskowej w Hrubieszowie

Źródło: http://www.nadbuzanski.strazgraniczna.pl/index.php/2013-01-31-07-00-31/features/psg-hrubieszow http://www.miasto.hrubieszow.pl/Bezpieczenstwo/Wojsko_Polskie_w_Hrubieszowie, lipiec 2015

2 Hrubieszowski Pułk Rozpoznawczy im. mjra Henryka Dobrzańskiego „Hubala" został powołany Decyzją Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z dnia 25 maja 1994 roku o sformowaniu pułku rozpoznawczego. Obecnie podlega pod Dowództwo Wojsk Lądowych. Pułk posiada w swojej strukturze 6 kompanii bojowych na wyposażeniu których znajduje się sprzęt typu HMMWV i QUAD oraz BRDM-2. Oprócz szkolenia taktycznego i specjalistycznego żołnierze realizują również szkolenie spadochronowe. W strukturze pułku znajdują się również dwa pododdziały zabezpieczenia: dowodzenia i logistyczny zabezpieczające łączność i bieżące funkcjonowanie jednostki. Ponadto, realizowane jest zabezpieczenie medyczne na bazie Izby Chorych.

Na terenie Hrubieszowa od 1968 roku funkcjonuje **Zakład Karny**. Jednostka hrubieszowska wielokrotnie zmieniała przeznaczenie. Obecnie jest zakładem karnym typu zamkniętego dla recydywistów penitencjarnych z oddziałem aresztu śledczego oraz oddziałami typu półotwartego dla odbywających karę po raz pierwszy i młodocianych. W tutejszej jednostce, w odpowiednio przystosowanej celi, mogą również odbywać karę skazani niepełnosprawni fizycznie. Do prowadzenia pracy wychowawczej służy w jednostce pięć świetlic oddziałowych, jedna centralna, biblioteka, kaplica, radiowęzeł oraz kompleks boisk. Niegdyś więźniowie z Hrubieszowa budowali Magistralę Hutniczo-Siarkową, osiedle mieszkaniowe

dla funkcjonariuszy, szkołę podstawową w pobliskim Strzyżowie oraz Cukrownię w Werbkowicach. Dziś jednostka wspiera liczne podmioty (placówki oświatowe, szpital, starostwo powiatowe), kierując do nich osadzonych, którzy wykonują prace remontowe i porządkowe. Bardzo liczna grupa skazanych zatrudniona jest także u kontrahentów pozawięziennych. W ostatnich latach przeprowadzono w zakładzie szeroko zakrojone prace inwestycyjne i remontowe, między innymi wybudowano nowy pawilon mieszkalny dla 258 osadzonych, całkowicie przebudowano pomieszczenia kuchni i rozbudowano budynek administracji. W hrubieszowskim więzieniu przebywać może 624 osadzonych.

Finanse Miasta Hrubieszów

Polityka finansowa Miasta Hrubieszów realizowana jest w oparciu o corocznie uchwalany przez Radę Miejską budżet. Uchwała budżetowa określa źródła dochodów oraz kierunki wydatkowania środków.

Wykres 25. Dochody i wydatki Miasta Hrubieszów

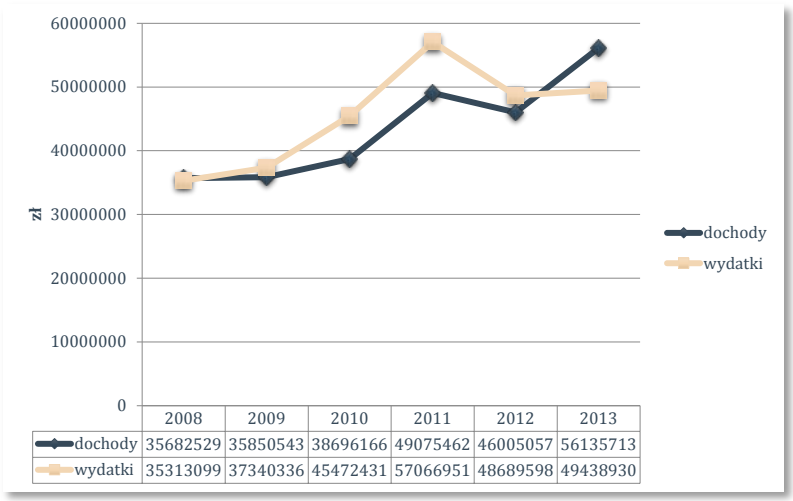

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
dochody	35682529	35850543	38696166	49075462	46005057	56135713
wydatki	35313099	37340336	45472431	57066951	48689598	49438930

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W 2013 roku dochody Hrubieszowa stanowiły ponad 56 mln zł. Wydatki w tym roku wyniosły ok. 49 mln zł, a więc były niższe od dochodów, co świadczy o dobrym zarządzaniu jednostką samorządu terytorialnego.

Na dochody jednostek samorządu terytorialnego składają się dochody własne, dotacje, subwencja ogólna oraz środki na dofinansowanie zadań. Dochody własne obejmują z kolei dochody majątkowe oraz dochody z podatków i opłat. W 2013 roku wyniosły w Hrubieszowie prawie 28 mln zł i stanowiły 50% dochodów ogółem. Dochody majątkowe (ze sprzedaży majątku, dotacje i środki otrzymane na inwestycje, dochody otrzymane z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności) stanowiły 26% dochodów własnych Miasta Hrubieszów.

Dotacje celowe z budżetu państwa stanowiły w 2013 roku 16% dochodów ogółem, natomiast subwencja ogólna – 24%.

Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły w Hrubieszowie w 2013 roku 3020 zł i są niższe niż średnia dla województwa lubelskiego (3 402 zł) i kraju (3 746 zł).

Ważnym wskaźnikiem dotyczącym gospodarowania budżetem jednostki samorządu terytorialnego jest udział wydatków inwestycyjnych w ogóle wydatków. W 2013 roku wyniósł on 9%.

Średnie wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Hrubieszowie wyniosły 2659,72 zł.

Wyróżnienia i promocja

Miasto Hrubieszów aktywnie prowadzi działalność promocyjną. Podstawowym narzędziem promocji jest strona internetowa miasta, która jest na bieżąco aktualizowana. Ponadto wydany został plan miasta, folder miejski, okolicznościowe foldery, katalogi i plakaty. Ponadto materiałami promującymi miasto są kartki pocztowe i kalendarz miejski, a także gadżety promocyjne takie jak: kubki, smycze, maskotki, długopisy i magnesy. W celach promocyjnych ukazują się również w prasie artykuły promujące miasto.

W ostatnim czasie jedna z jednostek organizacyjnych miasta – Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej otrzymało od Polskiej Izby Gospodarczej „Ekorozwój" Zielony Laur 2011 r. za wybudowanie stacji odwadniania osadów ściekowych.

W 2013 roku dzięki finansowemu wsparciu Funduszu Dopłat, wybudowano w Hrubieszowie przy ul. Gródeckiej 40 D, 40 E, 40 K i 40 L kompleks 4 budynków socjalnych z 28 lokalami socjalnymi. Kompleks ten zajął I miejsce w kategorii Budownictwa Mieszkaniowego Wielorodzinnego w XI Ogólnopolskim Konkursie ZŁOTA KIELNIA – Budowa Roku 2012, organizowanym przez Polski Związek Inżynierów i Techników Budownictwa w Lublinie.

Ponadto Gmina Miejska Hrubieszów otrzymała liczne nagrody na targach turystycznych:

- I miejsce – Kreator Promocji „Poloniada" – Targi w Płocku (marzec 2014),
- I miejsce – Najatrakcyjniejsze stoisko w konkursie publiczności – Gdańskie Targi Turystyczne (kwiecień 2014),
- I miejsce – Najatrakcyjniejsze stoisko głosami wystawców – Międzynarodowe Targi Turystyczne w Krakowie (maj 2014),
- I miejsce – Najatrakcyjniejsze stoisko standardowe – Targi Agrotravel w Kielcach (kwiecień 2015).

Pozyskiwanie funduszy unijnych

W latach 2007-2013 w Hrubieszowie udało się pozyskać z funduszy unijnych ponad 75,4 mln złotych (w tym 52,9 mln złotych pozyskało Miasto Hrubieszów i jednostki podległe) na projekty inwestycyjne i nieinwestycyjne w ramach takich programów jak: Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego, Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś – Ukraina, Szwajcarsko-Polski Program Współpracy oraz Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

Tabela 9. Projekty współfinansowanie z funduszy zewnętrznych realizowane przez Miasto i jednostki podległe

Tytuł projektu	Nazwa beneficjenta	Program Operacyjny	Wartość ogółem	Dofinansowanie
Opracowanie planu gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Miejskiej Hrubieszów	Gmina Miejska Hrubieszów	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	64 575,00	54 888,75
Witajcie w Gotanii- projekt budowy i promocji ponadlokalnej marki regionu hrubieszowsko-tomaszowsko-zamojskiego	Gmina Miejska Hrubieszów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego	189 965,54	132 975,58
"Międzynarodowy Festiwal	Gmina Miejska	Regionalny Program	1 512 294,84	1 241 815,79

Kultury Antycznej GOTANIA – cykl imprez promujących Region Lubelski"	Hrubieszów	Operacyjny Województwa Lubelskiego		
"Rewitalizacja Centrum Hrubieszowa poprzez porządkowanie przestrzeni publicznej Śródmieścia oraz renowacja zdegradowanej substancji mieszkaniowej z otoczeniem"	Gmina Miejska Hrubieszów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego	10 714 431,42	7 418 210,21
"Gotania. EtapI - Oznakowanie tras turystycznych oraz Transgraniczne Centrum Informacji Turystycznej w Hrubieszowie"	Gmina Miejska Hrubieszów	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego	288 228,00	201 759,60
"Nasze dzieci naszym skarbem"	Gmina Miejska Hrubieszów	Program Operacyjny Kapitał Ludzki	178 332,23	151 582,40
Edukacja najmłodszych - naszą przyszłością	Gmina Miejska Hrubieszów	Program Operacyjny Kapitał Ludzki	255 207,84	255 207,84
Czysta Woda na Pobużu – Transgraniczny System Zaopatrzenia w wodę Hrubieszowa i Włodzimierza Wołyńskiego – ETAP I	Gmina Miejska Hrubieszów	Program Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś – Ukraina 2007-2013	1 102 914,81	992 623,36
Czysta Woda na Pobużu – Transgraniczny System Zaopatrzenia w wodę Hrubieszowa i Włodzimierza Wołyńskiego – ETAP II	Gmina Miejska Hrubieszów	Program Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś – Ukraina 2007-2013	16 156 075,99	14 378 907,43
Modernizacja i rozbudowa systemu gospodarki wodno-ściekowej w Gminie Miejskiej Hrubieszów	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o.	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	26 388 293,32	15 886 118,97
Czas na aktywność w Hrubieszowie	Gmina Miejska Hrubieszów/ Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hrubieszowie	Program Operacyjny Kapitał Ludzki	382 081,46	341 317,38
Od wizji do nowoczesnego zarządzania podregionem Gotania	Gmina Miejska Hrubieszów	Szwajcarsko-Polski Program Współpracy	14 000 000,00	11 900 000,00
Suma			70 977 192,61	52 955 407,61

Źródło: opracowanie własne na podstawie Krajowego Systemu Informatycznego SIMIK oraz Listy beneficjentów programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej (stan na 30.06.2015 r.)

Z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Hrubieszowie pozyskano środki na realizację projektów związanych z edukacją przedszkolną i podnoszeniem kwalifikacji zawodowych i walki z bezrobociem.

Fundusze unijne przyczyniły się również do rozwoju przedsiębiorczości w obszarze Hrubieszowa. Podmioty gospodarcze pozyskały łącznie 12,9 mln zł z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka i Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego. Pozyskane dofinansowanie przyczyniło się do podniesienia konkurencyjności przedsiębiorstw, wykorzystania

innowacyjnych technologii i technologii ICT. Dużym zainteresowaniem funduszami unijnymi wykazały się podmioty działające w sektorze ochrony zdrowia. Wśród projektów zrealizowanych z funduszy unijnych znalazły się również projekty polegające na termomodernizacji budynków.

Tabela 10. Projekty współfinansowanie z funduszy zewnętrznych realizowane przez przedsiębiorców z terenu Hrubieszowa

Tytuł projektu	Nazwa beneficjenta	Program Operacyjny	Wartość ogółem	Dofinansowanie
Wdrożenie systemu B2B w celu automatyzacji procesów biznesowych z Partnerami	BAZYL Spółka Jawna Temporowicz Bartłomiej Feliksiak Tomasz Hurtownia Hydrauliczna	POIG	359 750,00	244 820,00
Wzrost konkurencyjności NZOZ „PROMED" s. c. Centrum Stomatologii Estetycznej poprzez wdrożenie innowacji	NZOZ PROMED s.c. Centrum Stomatologii Estetycznej Mirosława Konior, Beata Bełz	RPO WL	259 659,10	153 198,86
Rozwój i wzrost konkurencyjności firmy oraz zaspokojenie kompleksowych potrzeb klientów poprzez inwestycję w innowacyjne oprogramowanie oraz sprzęt umożliwiający świadczenie nowych i ulepszonych usług	Sylwia Dąbrowska QUERCUS - Opracowania przyrodnicze i planistyczne	RPO WL	70 005,11	27 457,27
Zakup specjalistycznego sprzętu w celu rozszerzenia katalogu produktów wykonywanych z kamienia	Firma Kamieniarska Road Memory Sławomir Chudoba	RPO WL	769 519,31	435 308,97
„Rozwój firmy-Prywatny Gabinet Stomatologiczny Lekarz Stomatolog Ogólny- Anna Ożóg, poprzez zakup nowoczesnej aparatury medycznej oraz wykorzystanie nowoczesnych technik informacyjnych"	Prywatny Gabinet Stomatologiczny Lekarz Stomatolog Ogólny -Anna Ożóg	RPO WL	304 099,00	151 854,50
Wzrost konkurencyjności gabinetu rentgenowskiego poprzez zakup innowacyjnych urządzeń i wprowadzenie na rynek nowych usług	Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska Gabinet Rentgenowski Lek. med. Joanna Weremij	RPO WL	341 399,05	204 832,23
Wzrost konkurencyjności gabinetu stomatologicznego poprzez zakup lokalu oraz innowacyjnych środków trwałych	Marzanna Cyganiewicz	RPO WL	444 670,75	310 704,40
"Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstwa poprzez inwestycję w innowacyjną technologię GPON"	Hrubieszowska Telewizja Kablowa S.C.	RPO WL	487 713,84	193 500,00

Wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań klinicznych w wykonywanych badaniach kardiologicznych pacjentów	"Kardiocentrum" spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	RPO WL	31 322,00	15 503,50
Podniesienie konkurencyjności PPHU ALMADEX S.C. poprzez wprowadzenie innowacyjnych produktów w branży kamieniarskiej	PPHU ALMADEX S.C. Aleksander, Mateusz Bajor	RPO WL	1 910 809,99	999 900,75
"Wzrost konkurencyjności firmy poprzez wdrożenie innowacji"	Ewa Popławska Gabinet Stomatologiczny	RPO WL	247 308,92	123 654,46
Poprawa innowacyjności i konkurencyjności usług okulistycznych w NZOZ Poradnie Specjalistyczne	Bogusław Wojda - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Poradnie Specjalistyczne	RPO WL	261 115,01	143 275,00
Wzrost konkurencyjności firmy poprzez zakup nowoczesnej aparatury medycznej	Jarosław Cybulski Prywatny Gabinet Lekarski	RPO WL	221 479,10	154 837,34
Termomodernizacja budynku w Hrubieszowie	Zbigniew Kondratiuk - P.H.U. KONZ-BUD	RPO WL	373 180,27	189 207,32
Wzmocnienie potencjału turystycznego powiatu hrubieszowskiego poprzez przebudowę i adaptację budynku na cele hotelowo-gastronomiczne	"FAR-DOM" Jarosław Jagiełło	RPO WL	4 990 802,37	1 996 246,37
Zakup sprzętu medycznego dla Samodzielnego Publicznego Zespołu Opieki Zdrowotnej w Hrubieszowie	Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Hrubieszowie	RPO WL	3 620 267,74	2 961 400,00
Modernizacja bloku operacyjnego SPZOZ Hrubieszów - dostosowanie do rozporządzenia Ministra Zdrowia	Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Hrubieszowie	RPO WL	7 863 211,38	4 632 177,00
Suma			22 556 312,93	12 937 877,97

Źródło: *opracowanie własne na podstawie krajowego Systemu Informatycznego SIMIK (stan na 30.06.2015 r.)*

Dodatkowo Urząd Miasta w Hrubieszowie realizował projekty w partnerstwie z innymi jednostkami samorządowymi (przede wszystkim z terenu powiatu hrubieszowskiego) lub realizowane przez samorząd województwa lubelskiego, wartość tych projektów to prawie 12 mln zł. Do najważniejszych zaliczymy projekty związane z rozwojem produktu turystycznego – Gotani oraz zakup wozów strażackich.

Tabela 11. Projekty współfinansowanie z funduszy zewnętrznych realizowane przez Gminę Miejską Hrubieszów w partnerstwie z innymi jednostkami lub realizowanych na terenie miasta

Tytuł projektu	Nazwa beneficjenta	Program Operacyjny	Wartość ogółem	Dofinansowanie
Zainwestuj w GOTANII – projekt rozwoju ponadlokalnej marki regionu hrubieszowsko-tomaszowsko-zamojskiego	Gmina Mircze	RPO WL	*316 657,99*	*269 159,29*
„Przyszłość i teraźniejszość w 3-ch wymiarach: Gotania – Grody Czerwieńskie - Grzęda	Gmina Tyszowce	RPO WL	*900 000,00*	*765 000,0*

Sokalska"				
Budowa Regionalnej Infrastruktury Informacji Przestrzennej	Województwo Lubelskie	RPO WL	*2 417 700,49*	*2 055 045,42*
Wrota Lubelszczyzny - Informatyzacja Administracji	Województwo Lubelskie	RPO WL	*271 739,95*	*230 162,51*
Nowe technologie – lepsza jakość publicznych usług internetowych w Powiecie Hrubieszowskim	Powiat Hrubieszów	RPO WL	*5 175 673,93*	*4 212 356,46*
Projekty realizowane na terenie Hrubieszowa bez udziału finansowego Gminy Miejskiej Hrubieszów				
Zakup specjalistycznego sprzętu ratownictwa technicznego czynnikiem wzmocnienia zdolności państwowej straży pożarnej w zakresie skutecznego prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i poważnych awarii na terenie województwa lubelskiego	Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Lublinie	RPO WL	*256 678,31*	*217 559,55*
"Budowa hali sportowej wraz z łącznikiem i boiskami sportowymi przy Zespole Szkół Nr 3 w Hrubieszowie"	Powiat Hrubieszowski	RPO WL	*4 043 305,88*	*3 228 004,65*
Stajemy się lepsi	Powiat Hrubieszowski/ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Hrubieszowie	POKL	*3 518 957,81*	*3 108 329,08*
Suma			16 900 714,36	14 085 616,96

Źródło: *opracowanie własne na podstawie krajowego Systemu Informatycznego SIMIK (stan na 30.06.2015 r.)*

Skuteczność pozyskiwania funduszy unijnych w latach 2007-2014 Hrubieszowa oceniono w oparciu o porównanie kwot pozyskanej dotacji ze środków UE innych jednostek samorządu terytorialnego z województwa lubelskiego charakteryzujących się podobną liczbą mieszkańców. Miasto Hrubieszów cechuje duża skuteczność w pozyskiwaniu funduszy unijnych, co przekłada się na realizację wielu ważnych dla społeczności lokalnych projektów, których realizacja byłaby zagrożona z powodu ograniczonych środków finansowych.

3 ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY

- Przygraniczne położenie – możliwość współpracy transgranicznej,
- Złoża surowców mineralnych m.in. surowce ilaste i torf,
- Liczne obiekty zabytkowe, w tym specyficzny układ urbanistyczny miasta,
- Murowane podziemia, które po odpowiednim zagospodarowaniu mogą stać się ponadlokalną atrakcją turystyczną,
- Bogata oferta edukacyjna i liczne obiekty sportowo-rekreacyjne,
- Zadowalający poziom dostępności do opieki zdrowotnej,
- Dobry poziom opieki społecznej,
- Liczne szlaki turystyczne,
- Kolejowe przejście graniczne, dające możliwość rozwoju centrum przeładunkowego,
- Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego.

SŁABE STRONY

- Brak obszarów chronionych,
- Brak atrakcyjnej rzeki i zbiornika wodnego,
- Niekorzystne trendy demograficzne – ujemny przyrost naturalny i saldo migracji, co przejawia się na spadek liczby ludności,
- Wzrost liczby osób w wieku nieprodukcyjnym,
- Niska jakość opieki zdrowotnej,
- Niewystarczająca liczba ofert pracy, brak miejsc pracy,
- Wzrastające bezrobocie,
- Brak dużych zakładów pracy w sektorze prywatnym,
- Niewielki odsetek powierzchni uzbrojonych terenów inwestycyjnych,
- Słaba dostępność komunikacyjna, ze względu na położenie na wschodnim krańcu województwa i kraju,
- Niskie standardy techniczne dróg lokalnych,
- Niedostateczne zwodociągowanie i skanalizowanie miasta.

SZANSE

- Skuteczne wykorzystanie środków unijnych w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 na dalszy rozwój miasta i zaspokojenie jego potrzeb infrastrukturalnych, społecznych i gospodarczych,
- Napływ do miasta inwestycji zewnętrznych,
- Rozwój lokalnej gospodarki w oparciu o większą przedsiębiorczość mieszkańców, nowe modele działania biznesu (współpraca w łańcuchach wartości dodanej, lokalne specjalizacje, outsourcing),
- Rozwój ponadlokalnych struktur klastrowych z udziałem dużych przedsiębiorstw, działających na terenie miasta.

ZAGROŻENIA

- Zła koniunktura gospodarcza w Polsce i na świecie obniżająca zdolność samorządu lokalnego i podmiotów gospodarczych w zakresie finansowania przedsięwzięć prorozwojowych,
- Nasilająca się konkurencja w przyciąganiu inwestorów zewnętrznych i turystów do Polski i województwa lubelskiego,
- Pogłębiające się zjawiska wykluczenia społecznego (związane m.in. z brakiem zatrudnienia, ubóstwem, trudnościami w zapewnieniu właściwej opieki społecznej i medycznej dla osób starszych),
- Niestabilność regulacji prawnych w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej oraz stosowania prawa w zakresie ochrony środowiska, zamówień publicznych, energetyki odnawialnej, finansów publicznych itp.

4. ANALIZA POTENCJAŁU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO HRUBIESZOWA NA TLE INNYCH MIAST WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

W niniejszym rozdziale dokonano porównania wskaźnikowego czynników społeczno-gospodarczych miast stanowiących siedzibę powiatu na terenie województwa lubelskiego. Do analizy przyjęto miasta, nieposiadające praw powiatu i będące gminami miejskimi: Tomaszów Lubelski, Świdnik, Kraśnik, Biłgoraj, Radzyń Podlaski, Lubartów, Krasnystaw, Łuków, Puławy, Włodawa i Hrubieszów.

Zaprezentowane zróżnicowanie rozwojowe na płaszczyźnie społeczno-gospodarczej wybranych miast województwa lubelskiego i miasta Hrubieszów odzwierciedla poziom ich konkurencyjności i atrakcyjności. Dzięki analizie możliwe będzie wskazanie pozycji Hrubieszowa jako ośrodka miejskiego w regionie.

Analizy dokonano w dwóch wymiarach: społecznym i gospodarczym. Miasto Hrubieszów w 2013 roku charakteryzowało się wysokim wskaźnikiem bezrobocia (udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym), wyższą wartość wśród wymienionych miast posiada jedynie miasto Włodawa. Jest to czynnik negatywny i świadczy o wzrastającym wykluczeniu społecznym. Ponadto Hrubieszów charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem liczby dzieci przypadających na placówkę wychowania przedszkolnego, co sugeruje braki inwestycyjne w tym zakresie (wyższy wskaźnik posiada jedynie miasto Radzyń Podlaski).

Miasto Hrubieszów wyróżnia się liczbą czytelników bibliotek publicznych (275 osób na 1000 ludności miasta), jest to najwyższa wartość spośród analizowanych podmiotów. Dodatkowo Hrubieszów posiada jeden z najwyższych wartości dochodu na 1 mieszkańca. Wysokość dochodu własnego budżetu powiatu na 1 mieszkańca w 2013 roku wynosił 1 502,14 zł, w 2014 roku jego wartość wzrosła o 11,02% (1 667,71 zł).

Analiza potencjału społecznego Miasta Hrubieszów

Wskaźnik	Jednostka miary	Hrubieszów	Włodawa	Puławy	Łuków	Krasnystaw	Lubartów	Radzyń Podlaski	Biłgoraj	Kraśnik	Świdnik	Tomaszów Lubelski
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoby	55,5	55,3	67,9	59,3	58,1	53,7	56,4	59	59,6	58,3	55,6
Przyrost naturalny	‰	-2,2	-1	-2	1,4	-1,4	0,3	1	1,1	-2,5	1,1	1,4
Saldo migracji	‰	-9	-5,1	-6,4	-5,3	-5,4	-7,4	-9,5	-4,3	-5,7	-4,4	-13,5
Pracujący na 1000 mieszkańców	osoby	222	205	349	301	294	290	341	315	249	214	286
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	osoby	13,7	14,3	7,8	8,6	11,5	10	10,4	7,2	11	9,1	9,8
Przychodnie (ambulatoryjna opieka zdrowotna) na 10 tys. ludności	obiekty	4	4	9	5	8	6	6	5	9	7	8
Gęstość zaludnienia (ludność na 1 km^2)	osoby	563	759	972	860	464	1621	838	1288	1371	1977	1504
Dochody na 1 mieszkańca	zł	3 020,00	2 664,27	3 821,38	2 516,74	2 865,59	2 788,74	2 710,98	3 341,40	2 452,76	2 600,21	2 689,28
Wydatki własne budżetu gminy na 1 mieszkańca	zł	2 659,72	2 700,18	3 695,31	2 403,29	2 640,02	2 843,42	2 530,65	3 304,14	2 541,99	2 716,41	2 626,38
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	osoby	763	899	950	981	864	982	756	958	852	920	1031
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	osoby	1,13	1	0,98	0,79	0,92	0,74	1,2	0,85	0,78	0,91	0,72
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	m^2	65,9	66,5	57	71,5	70,8	72,7	72	83,5	63,8	59,8	82,5
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	m^2	23,3	23,2	22,7	24,1	25,7	24,9	25,1	26,8	22,7	22,7	27,9
Mieszkania na 1000 mieszkańców	-	352,9	348,4	398,6	336,9	362,6	342,1	349,2	320,2	356,1	380,5	337,9
ludność na 1 placówkę biblioteczną	osoby	3 717	6 822	5 456	7 689	9 770	4 509	5 396	6 792	11 929	3 094	2 855
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	osoby	275	253	267	205	237	170	198	158	185	244	265

Analiza potencjału gospodarczego miasta Hrubieszów przedstawia wskaźniki wpływające na atrakcyjność inwestycyjną jednostek. Miasto Hrubieszów w porównaniu do innych miast województwa lubelskiego nie charakteryzuje się najwyższymi ani najniższymi wskaźnikami. Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców to wskaźnik gdzie Hrubieszów zajmuje 4 lokatę wśród wymienionych miast (wiecej podmotów posiadają miasta Biłgoraj, Łuków i Tomaszów Lubelski). Hrubieszów zajmuje piatą najwyższą pozycje w wskaźniku „Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności". Biorąc pod uwagę dostosowanie do potrzeb mieszkańców infrastruktury technicznej to miasto Hrubieszów wypada gorzej w porównaniu do innych miast województwa lubelskiego:

- Wskaźnik: Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności - 10 lokata na 11 miast.
- Wskaźnik: Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności – 3 lokata na 11 miast.
- Wskaźnik: Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności – 10 lokata na 11 miast.

Analiza potencjału gospodarczego Miasta Hrubieszów

Wskaźnik	Jednostka miary	Hrubieszów	Włodawa	Puławy	Łuków	Krasnystaw	Lubartów	Radzyń Podlaski	Biłgoraj	Kraśnik	Świdnik	Tomaszów Lubelski
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	podmioty	1074	996	1015	1151	851	1032	919	1123	864	878	1479
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	jednostki	86	86	73	95	80	94	81	90	63	85	68
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	fundacje	3	4	3	2	3	2	4	3	3	2	4
Obiekty hotelowe	szt.	1	1	5	2	3	0	1	3	0	3	3
Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności	%	81,8	92,8	95,6	84	73,5	92,9	87,1	85	84,3	94	83,3
Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności	%	92,8	97,7	97,6	94,9	89,3	97,7	90,6	95,7	94,9	96,8	93,9
Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności	%	6	0	89,5	81	73,2	10,3	22,7	28,7	95,4	97,7	92,3

5. WIZJA, MISJA I CELE ROZWOJU MIASTA

5.1. Misja

Misja Miasta Hrubieszów wskazuje ogólny kierunek, w którym powinna rozwijać się społeczność lokalna, określa to co miasto zamierza osiągnąć w przyjętym horyzoncie czasowym, tj. do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.).

Realizacja wizji rozwoju Miasta Hrubieszów jest wyzwaniem dla wszystkich mieszkańców, przedsiębiorców oraz pozostałych instytucji publicznych i prywatnych funkcjonujących na obszarze Hrubieszowa.

Sprawna koordynacja tego procesu i utrzymywanie jego ciągłości jest głównym zadaniem władz samorządowych Gminy Miejskiej Hrubieszów. Misja stanowi swego rodzaju cel nadrzędny, któremu podporządkowane są priorytety strategiczne i wokół których budowana jest aktywność władz miasta i społeczności lokalnej:

Misją Miasta Hrubieszów jest tworzenie dogodnych warunków do życia mieszkańców miasta poprzez stworzenie atrakcyjnego miejsca do inwestowania, zamieszkania, pracy i wypoczynku posiadającego bogatą ofertę turystyczną i kulturową poprzez podniesienie standardów infrastruktury i usług publicznych.

Powyższe sformułowanie misji jest wynikiem dotychczas podejmowanych wysiłków władz miasta, ukierunkowanych na poprawę jakości życia mieszkańców Hrubieszowa i warunków prowadzenia działalności gospodarczej. Sformułowanie misji wynika z dokumentów strategicznych miasta, konsekwentnie utrzymujących przyjęty kierunek działań, w tym również z Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hrubieszów na lata 2010 – 2015. Z uwagi na kończący się okres obowiązywania, dokument ten wymaga aktualizacji lub nowego opracowania, pod kątem dostosowania kontynuacji procesu rewitalizacji do obowiązujących w nowym okresie ustaw i wytycznych.

5.2. Wizja

Wizja rozwoju Miasta Hrubieszów stanowi opis pożądanego stanu rzeczywistości oczekiwanego w 2020 roku (z perspektywą do 2030 r.). Formułuje stan docelowy, do którego dążyć będzie cała wspólnota miasta tj. władze samorządowe oraz partnerzy publiczni i prywatni.

Wizja Miasta Hrubieszów:

Hrubieszów w 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku) to ośrodek miejski o rozwiniętych funkcjach subregionalnych; atrakcyjny i konkurencyjny pod względem gospodarczym i turystycznym; generujący wysokiej jakości miejsca pracy; zapewniający mieszkańcom dobre warunki do życia i pracy; rozwijający się w sposób zrównoważony z poszanowaniem tradycji, kultury i środowiska przyrodniczego.

W 2030 roku Miasto Hrubieszów pełni rolę ośrodka o funkcjach subregionalnych z rozwiniętą gospodarką opartą o zasoby lokalne, w pełni wykorzystujące dostępność komunikacyjną oraz atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną.

Zdefiniowana gospodarka rozwija się w oparciu o lepsze wykorzystanie zasobów lokalnych (głównie rolno-spożywczych), dużą liczbę podmiotów prowadzących działalność gospodarczą oferujących wysokiej jakości miejsca pracy. Mieszkańcy mają dostęp do podstawowej infrastruktury (mieszkaniowej, wodno-kanalizacyjnej, drogowej, szkolnej, sportowej) oraz wysokiej jakości usług oferowanych przez podmioty zajmujące się ochroną zdrowia, edukacją, pomocą społeczną i kulturą. Hrubieszów stanowi miejsce przyjazne do osadnictwa i kreowania nowych inwestycji.

Opracowane i wdrożone zintegrowane produkty turystyczne: podziemia hrubieszowskie i Gotania przyciągają dużą liczbę turystów, kreujących zwiększony popyt na usługi turystyczne i pozwalając efektywnie wykorzystywać istniejącą infrastrukturę rekreacyjno-turystyczną oraz kulturowe i przyrodnicze walory miasta i powiatu hrubieszowskiego.

Dobrze rozwinięta gospodarka generuje większe przychody podatkowe dla miasta, zwiększając tym samym zdolności inwestycyjne samorządu miejskiego do realizacji zadań własnych oraz rozwijania inwestycji prorozwojowych.

Hrubieszów charakteryzuje się sprawną i otwartą administracją publiczną aktywizującą społeczność lokalną do bliskiej współpracy i współdziałania co pozwala na dalszy dynamiczny rozwój miasta.

5.3. Priorytety strategiczne

Zaprezentowane priorytety strategiczne stanowią główne obszary interwencji, w ramach których będą podejmowane działania, służące rozwojowi Miasta Hrubieszów w długofalowej perspektywie. Cele wynikają bezpośrednio z przyjętej wizji rozwoju i są odpowiedzią na główne wyzwania rozwojowe, przed którymi stoi Hrubieszów i jego społeczność w perspektywie do 2030 roku. Wyzwania te związane są z koniecznością ciągłego wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej, co niewątpliwie doprowadzi do napływu nowych inwestycji, a także wzrostu liczby turystów, odwiedzających Miasto Hrubieszów i korzystających z powstałych produktów turystycznych i zrewitalizowanej przestrzeni miasta.

Miasto do dalszego rozwoju potrzebuje też efektywnie funkcjonującej gospodarki opartej o nowe modele biznesowe, która w większym stopniu będzie wykorzystywała lokalne zasoby i potencjały, a także będzie generowała więcej miejsc pracy w istniejących i nowopowstających przedsiębiorstwach. Ważne jest wykorzystanie przygranicznego potencjału miasta, które w przyszłości może stać się jednym z ważniejszych centrów logistycznych na bazie istniejącej infrastruktury przeładunkowej. Podejmowane działania w zakresie ochrony środowiska oraz ograniczenia emisji gazów cieplarnianych powinny prowadzić do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, co wpłynie korzystnie na jakość życia i promocję ekologicznego wizerunku miasta.

Wyzwaniem dla Hrubieszowa jest również doprowadzenie do większej aktywności i integracji społeczności lokalnej m.in. poprzez rozwój organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych oraz bliską współpracę z administracją, a także aktywne angażowanie mieszkańców w realizację wspólnych przedsięwzięć i projektów rozwojowych. Nieodzownym elementem integrującym społeczność lokalną będzie dalsza poprawa jakości i dostępności usług publicznych, oferowanych dla mieszkańców miasta, szczególnie w sferze edukacji, opieki medycznej

i społecznej, kultury i rekreacji oraz komunikacji, jak również prowadzenie aktywnej polityki, ograniczającej zjawiska wykluczenia społecznego, szczególnie wśród osób niepełnosprawnych, starszych oraz zagrożonych ubóstwem. Stąd, istotnym staje się dostosowanie dokumentów strategicznych umożliwiających realizację działań w ramach szeroko pojętego procesu rewitalizacji.

PRIORYTET STRATEGICZNY I

• Lepiej rozwinięta lokalna gospodarka miasta

PRIORYTET STRATEGICZNY II

• Zintegrowana społeczność lokalna i lepsza jakość życia mieszkańców miasta

PRIORYTET STRATEGICZNY III

• Lepiej funkcjonująca administracja publiczna

Powyżej przedstawiono priorytety strategiczne, w ramach których będą podejmowane działania operacyjne, służące realizacji przyjętej misji i wizji rozwoju Miasta Hrubieszów do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku). Kolejność przedstawionych priorytetów nie odnosi się do ich hierarchii czy ważności, a istotna jest ich jednoczesna realizacja z zachowaniem zasady synergii i efektywności wdrażania poszczególnych działań.

Stopień osiągnięcia przyjętych priorytetów będzie monitorowany przez pryzmat realizacji celów operacyjnych, których strukturę w ramach poszczególnych priorytetów strategicznych przedstawiono poniżej.

Priorytety strategiczne		
I. Lepiej rozwinięta lokalna gospodarka miasta	II. Zintegrowana społeczność lokalna i lepsza jakość życia mieszkańców miasta	III. Lepiej funkcjonująca administracja publiczna
Cele operacyjne		
1.1. Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby oraz nowe modele biznesowe	2.1. Rozwój skutecznych form integracji społecznej	3.1. Poprawa skuteczności planowania oraz zarządzania strategicznego i finansowego miasta
1.2. Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną miasta	2.2. Rewitalizacja przestrzeni publicznej miasta i poprawa dostępu do usług i dóbr kultury	3.2. Cyfryzacja administracji i rozwój e-usług dla społeczeństwa
1.3. Rozwój zintegrowanego produktu turystycznego w oparciu o hrubieszowskie podziemia i Gotanię	2.3. Poprawa efektywności energetycznej i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii	3.3. Zwiększenie poziomu kompetencji i umiejętności kadr w zakresie zarządzania rozwojem i kreowania innowacyjnych rozwiązań
1.4. Prowadzenie skutecznego marketingu gospodarczego w celu przyciągnięcia inwestorów i turystów z zewnątrz	2.4. Rozwój infrastruktury poprawiającej bezpieczeństwo i komfort życia mieszkańców miasta	
	2.5. Podniesienie jakości i dostępności usług w zakresie opieki nad dziećmi, edukacji i sportu	

2.6. Lepszy dostęp mieszkańców do usług zdrowotnych i społecznych

5.3.1. Priorytet strategiczny I. Lepiej rozwinięta lokalna gospodarka miasta

Rozwój gospodarczy uzależniony jest w dużej mierze od wyposażenia obszaru w podstawową infrastrukturę techniczną. Miasto Hrubieszów na przestrzeni ostatnich 7 lat dokonało znaczących postępów w zakresie poprawy swojej atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej. Dzięki pozyskaniu dużych środków inwestycyjnych z funduszy Unii Europejskiej znacznej poprawie uległa infrastruktura wodno-kanalizacyjna, drogowa i turystyczna. W ramach projektu rewitalizacyjnego Miasto Hrubieszów uporządkowało przestrzeń publiczną Śródmieścia.

Poprawa atrakcyjności turystycznej miasta była możliwa dzięki zrealizowaniu kluczowych projektów w zakresie rozwoju i promocji ponadlokalnej marki regionu hrubieszowsko-tomaszowsko-zamojskiego „Gotania". Obok zrealizowanych przedsięwzięć inwestycyjnych istotnym elementem w budowaniu atrakcyjności turystycznej miasta jest aktywnie funkcjonujące Transgraniczne Centrum Informacji Turystycznej.

W zakresie poprawy atrakcyjności inwestycyjnej Miasto Hrubieszów od kilku lat aktywnie prowadzi działania informacyjne i promocyjne terenów inwestycyjnych, w celu przyciągnięcia inwestorów zewnętrznych. Dodatkowo w 2015 roku powołano organ konsultacyjno-doradczy w zakresie rozwoju gospodarczego przy Burmistrzu – Hrubieszowską Radę Gospodarczą.

Analizując dotychczasowe efekty działań inwestycyjnych i promocyjnych Hrubieszowa podjętych w celu przyciągnięcia z zewnątrz większej liczby inwestorów i turystów, należy stwierdzić, że są one ciągle niesatysfakcjonujące. W większości wyznaczone tereny inwestycyjne są nieuzbrojone a największymi pracodawcami w mieście są podmioty sektora publicznego. Nieco lepiej wygląda sytuacja, jeśli chodzi o liczbę turystów, odwiedzających miasto, których liczba z roku na rok wzrasta. Dużą szansą dla rozwoju turystycznego miasta jest udostępnienie dla turystów zabytkowych murowanych podziemi oraz budowa zbiornika retencyjnego z towarzyszącą mu infrastrukturą sportowo-rekreacyjną.

Duży wpływ na wykształcenie głównej specjalizacji gospodarczej Hrubieszowa ma położenie przygraniczne i lokalizacja na głównych szlakach łączących zachód i wschód Polski (droga krajowa 74 i linia LHS 72) oraz obecność kolejowego przejścia granicznego Hrubieszów-Włodzimierz-Wołyński. Ponadto na rozwój gospodarczy Hrubieszowa wpływa dobrze rozwinięte rolnictwo powiatu hrubieszowskiego, miasto jako stolica powiatu stanowi główny punkt zbytu płodów rolnych i przetwórstwa rolno-spożywczego.

Zważywszy na powyższe, należy dążyć do zintensyfikowania działań, które w większym stopniu przyczynią się do napływu inwestycji zewnętrznych do miasta oraz wzrostu przedsiębiorczości mieszkańców.

Słabości lokalnej gospodarki należy głównie upatrywać w niekorzystnej strukturze przedsiębiorczości, zdominowanej w dużym stopniu przez mikroprzedsiębiorstwa i działalność w mało innowacyjnych sektorach usług (handel, budownictwo) i przemysłu

(skup i przetwarzanie płodów rolnych) oraz funkcjonujące w dużej mierze jako osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Kluczem do poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy jest zatem wielokierunkowe wspieranie przedsiębiorczości, obejmujące zarówno wzmacnianie podmiotów już istniejących, jak i tworzenie nowych, szczególnie w obszarach uznanych za perspektywiczne dla rozwoju Miasta Hrubieszów, w tym głównie: przetwórstwo rolno-spożywcze, turystyka, logistyka, energetyka odnawialna i efektywność energetyczna oraz informatyka. Szczególną uwagę należy zwrócić na rozwój przedsiębiorczości w oparciu o współpracę ze „Wschodem". Wspierać należy nawiązywanie kontaktów gospodarczych pomiędzy partnerami z Polski i Ukrainy oraz ułatwić tworzenie nowych miejsc pracy przez inwestorów ukraińskich w oparciu o kapitał zagraniczny.

Ważnym elementem rozwoju lokalnej przedsiębiorczości będzie również zbudowanie odpowiedniego otoczenia instytucjonalnego, umożliwiającego przedsiębiorcom i rolnikom z terenu powiatu dostęp do specjalistycznej wiedzy i usług w zakresie nowych technologii i rozwiązań, zarządzania, kształcenia kadr i marketingu.

Poniżej zaprezentowano cele operacyjne, w ramach których będą podejmowane określone działania, przyczyniające się do osiągnięcia zakładanych efektów wdrażania strategii w obrębie pierwszego priorytetu strategicznego:

- Cel operacyjny 1.1. Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby oraz nowe modele biznesowe
- Cel operacyjny 1.2. Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną miasta
- Cel operacyjny 1.3. Rozwój zintegrowanego produktu turystycznego w oparciu o hrubieszowskie podziemia i Gotanię
- Cel operacyjny 1.4. Prowadzenie skutecznego marketingu gospodarczego w celu przyciągnięcia inwestorów i turystów z zewnątrz

Stopień osiągnięcia pierwszego priorytetu strategicznego będzie weryfikowany m.in. za pomocą następujących wskaźników:

- liczba pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób,
- liczba przedsiębiorstw funkcjonujących w rejestrze REGON,
- nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na jedno przedsiębiorstwo,
- liczba nowych inwestycji (zakładów) powstałych na wyznaczonych terenach inwestycyjnych w gminie,
- liczba turystów korzystających z noclegów (w tym zagranicznych).

5.3.2. Priorytet strategiczny II. Zorganizowana społeczność lokalna i lepsza jakość życia

Szczególnie istotny dla rozwoju społecznego Miasta Hrubieszów jest wzrost aktywności społecznej i zawodowej oraz samodzielności mieszkańców będących w szczególnie niekorzystnej sytuacji społecznej i zawodowej. Do grupy tych osób niewątpliwie zaliczyć należy ludzi młodych, których udział w życiu politycznym i społecznym miasta w dłuższej perspektywie czasu doprowadzi do wypracowania korzystnych rozwiązań. Niezbędne jest prowadzenie działań mających na celu aktywną integrację społeczną w oparciu o tworzenie

rynku pracy sprzyjającego włączeniu społecznemu, wsparcie dochodów oraz dostęp do usług wysokiej jakości.

Jednym z głównych czynników decydujących o poziomie rozwoju lokalnego i sprawności administracji miasta jest dostępność mieszkańców do wysokiej jakości usług publicznych. Zgodnie z Ustawą o samorządzie gminnym, jednostka samorządowa zobowiązana jest do świadczenia usług publicznych o charakterze społecznym i technicznym. Usługi społeczne dotyczą przede wszystkim takich obszarów jak oświata i edukacja, kultura, sport i rekreacja, ochrona zdrowia oraz pomoc społeczna. Natomiast usługi techniczne świadczone są głównie w takich dziedzinach jak transport i komunikacja (również internetowa), a także gospodarka wodno-ściekowa, gospodarka odpadami oraz gospodarka energetyczna.

W oparciu o diagnozę społeczno-gospodarczą Miasta Hrubieszów należy stwierdzić, że jakość i dostępność usług społecznych na terenie miasta ulega systematycznej poprawie. Dzieje się tak dzięki zrealizowaniu licznych projektów inwestycyjnych w zakresie infrastruktury społecznej (realizowanych w ramach rewitalizacji jak i projektów indywidualnych) głównie w zakresie edukacji, pomocy społecznej, kultury, sportu i rekreacji. Jednak niezależnie od osiągniętych postępów w oferowaniu usług społecznych na terenie Hrubieszowa, należy w dalszym ciągu dążyć do podnoszenia ich jakości i dostępności. Dotyczy to zarówno usług edukacyjnych, gdzie jest ciągle duże pole do działania jeśli chodzi o jakość kształcenia i kreowanie wśród ludzi młodych postaw kreatywności współpracy z innymi, jak i rozwoju różnych form pomocy i integracji społecznej, szczególnie w odniesieniu do osób niepełnosprawnych i starszych.

Miasto powinno również wspierać działania, służące poprawie systemu ochrony zdrowia, m.in. poprzez bliską współpracę z publicznymi i niepublicznymi zakładami opieki zdrowotnej, w tym w szczególności ze szpitalem powiatowym w zakresie podniesienia dostępności do opieki specjalistycznej. Ważnym instrumentem w zwiększaniu dostępności do różnego rodzaju usług społecznych jest rozwój e-usług i udostępnienie zasobów kultury i edukacji za pomocą digitalizacji.

Z punktu widzenia dalszej poprawy komfortu życia mieszkańców Hrubieszowa kluczowa jest kontynuacja działań proekologicznych, zarówno tych z zakresu gospodarki wodno-ściekowej jak i wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Miasto od wielu lat podejmuje wysiłki na rzecz rozbudowy niezbędnej infrastruktury służącej ochronie środowiska. Ponadto gmina miejska prowadzi aktywne działania z zakresu promowania i wdrażania zasad gospodarki niskoemisyjnej zgodnie z zapisami Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miejskiej Hrubieszów na lata 2015-2020.

Poniżej zaprezentowano cele operacyjne, w ramach których będą realizowane działania przyczyniające się do osiągnięcia zakładanych efektów wdrażania strategii w obrębie drugiego priorytetu strategicznego:

- Cel operacyjny 2.1. Rozwój skutecznych form integracji społecznej
- Cel operacyjny 2.2. Rewitalizacja przestrzeni publicznej miasta i poprawa dostępu do usług i dóbr kultury
- Cel operacyjny 2.3. Poprawa efektywności energetycznej i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii
- Cel operacyjny 2.4. Rozwój infrastruktury poprawiającej bezpieczeństwo i komfort życia mieszkańców miasta

- Cel operacyjny 2.5. Podniesienie jakości i dostępności usług w zakresie opieki nad dziećmi, edukacji i sportu
- Cel operacyjny 2.6. Lepszy dostęp mieszkańców do usług zdrowotnych i społecznych

Stopień osiągnięcia zakładanego celu strategicznego będzie weryfikowany m.in. za pomocą następujących wskaźników:

- odsetek gospodarstw korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
- odsetek gospodarstw objętych systemem selektywnej zbiórki odpadów,
- stopień ograniczenia emisji CO_2 w mieście,
- długość wyremontowanych dróg gminnych i powiatowych,
- powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych pod zabudowę mieszkaniową,
- odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym,
- wyniki egzaminów testów OKE w szkołach podstawowych i gimnazjalnych,
- liczba osób uczestniczących w imprezach kulturalnych organizowanych na terenie miasta,
- odsetek osób objętych środowiskowymi formami pomocy społecznej.

5.3.3. Priorytet strategiczny III. Lepiej funkcjonująca administracja publiczna

Wzrost jakości życia mieszkańców Hrubieszowa uzależniony jest nie tylko od dostępności rozwiniętej infrastruktury technicznej, turystycznej czy strefy gospodarczej, ale przede wszystkim od wzrostu jakości świadczonych usług publicznych. Bezpośrednio przekłada się to na aktywność społeczną mieszkańców i ich zdolność do samoorganizacji oraz zaangażowanie w proces współdecydowania o losach miasta. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego stanowi ważny czynnik integrujący społeczność lokalną, przyczyniający się do rozwoju kapitału społecznego, stanowiący jeden z elementów składowych dobrego rządzenia.

Z przeprowadzonej diagnozy społeczno-gospodarczej wynika, że mieszkańcy Hrubieszowa wykazują duży poziom aktywności obywatelskiej (świadczy o tym liczba utworzonych i prowadzonych fundacji i stowarzyszeń, duża liczba osób biorących udział w procesie konsultacji społecznych niniejszego dokumentu). Ponadto dobrą praktyką Gminy Miejskiej Hrubieszów jest prowadzenie stałego dialogu społecznego z mieszkańcami przy podejmowaniu ważnych decyzji dla rozwoju miasta (np. powstanie Hrubieszowskiej Rady Gospodarczej) lub podczas określania zakresu ważnych projektów inwestycyjnych (np. rewitalizacja Śródmieścia, miejski system zagospodarowania odpadów).

Istotnym wyznacznikiem dobrego rządzenia w gminie jest jakość stanowionego prawa oraz sprawność administracji w realizacji zadań statutowych i rozwiązywaniu codziennych problemów mieszkańców. Ponadto w 2015 roku Miasto Hrubieszów znalazło się na liście 100 najlepszych miast w XI edycji Rankingu Samorządów „Rzeczpospolitej". W rankingu pod uwagę wzięto jakość zarządzania oraz sytuację finansową (w tym: dynamikę wzrostu wydatków majątkowych, wartość pozyskanych środków unijnych, wskaźnik zadłużenia, dynamikę wzrostu dochodów własnych). Według danych Rzeczpospolitej środki unijne pozyskane przez Hrubieszów na mieszkańca w 2014 roku wyniosły 430 zł, a stosunek zobowiązań do dochodów 40,2%.

W ciągu najbliższych lat należy dążyć do utrzymania wysokiej sprawności Gminy Miejskiej Hrubieszów w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na jej rozwój i poprawę jakości życia mieszkańców. Towarzyszyć temu powinien wysiłek na rzecz zwiększania zdolności finansowej gminy w oparciu o własne dochody (np. dzięki poszerzeniu bazy podatkowej) oraz wprowadzaniu nowych modeli finansowania zadań inwestycyjnych w mieście (np. w formule partnerstwa publiczno-prywatnego). Priorytetem dla Hrubieszowa powinno być stworzenie przyjaznego otoczenia instytucjonalnego dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i zwiększania jej konkurencyjności i innowacyjności (przy dużym udziale Hrubieszowskiej Rady Gospodarczej). Należy pamiętać również o budowaniu społeczeństwa informacyjnego gdyż ważnym narzędziem w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego będą z pewnością technologie informacyjno-komunikacyjne i rozwijane na ich bazie e-usługi oraz aplikacje społecznościowe.

Poniżej zaprezentowano cele operacyjne, w ramach których będą podejmowane określone działania, przyczyniające się do osiągnięcia zakładanych efektów wdrażania strategii w obrębie trzeciego priorytetu strategicznego:

- Cel operacyjny 3.1. Poprawa skuteczności planowania oraz zarządzania strategicznego i finansowego miasta
- Cel operacyjny 3.2. Cyfryzacja administracji i rozwój e-usług dla społeczeństwa
- Cel operacyjny 3.3. Zwiększenie poziomu kompetencji i umiejętności kadr w zakresie zarządzania rozwojem i kreowania innowacyjnych rozwiązań

Stopień osiągnięcia zakładanego priorytetu będzie weryfikowany m.in. za pomocą następujących wskaźników:

- stopień zrealizowania zaplanowanych dochodów i wydatków gminy w ujęciu rocznego budżetu oraz wieloletniej prognozy finansowej,
- liczba e-usług oferowanych przez miasto dla mieszkańców,
- liczba organizacji pozarządowych przypadających na 10 tys. mieszkańców,
- udział powierzchni miasta objętych Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego.

5.4. Plan działań operacyjnych

Plan działań operacyjnych zawiera zestawienie kierunków działań, jakie będą podejmowane w ramach przewidzianych celów operacyjnych strategii. Plan określa również rolę Gminy Miejskiej Hrubieszów w realizacji zaplanowanych zadań, jak i możliwe źródła finansowania działań ze środków zewnętrznych (krajowych i regionalnych). Dodatkowo pod każdym celem operacyjnym wymieniono propozycje przedsięwzięć wskazane przez Urząd Miasta i mieszkańców podczas ankietyzacji.

Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany o nowe elementy w zależności od potrzeb Miasta i możliwości finansowych, szczegółowo określonych w wieloletniej prognozie finansowej.

Cel operacyjny 1.1. Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby oraz nowe modele biznesowe

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Rozwój bazy produkcyjnej i usługowej przedsiębiorstw poprzez ich lepszy dostęp do kapitału inwestycyjnego i ludzkiego (dotacje, instrumenty finansowe)	Aktywne informowanie i zachęcanie przedsiębiorstw do korzystania z różnych instrumentów finansowania infrastruktury produkcyjnej i usługowej
Rozwój współpracy sieciowej przedsiębiorstw w tym w formie branżowych klastrów (np. w sektorze rolno-spożywczym)	Skuteczne informowanie i zachęcanie przedsiębiorców do uczestniczenia w lokalnych i ponadlokalnych sieciach współpracy, organizowanie spotkań, pokazywanie dobrych praktyk
Zwiększenie aktywności innowacyjnej kluczowych przedsiębiorstw w mieście poprzez angażowanie ich w prace badawczo-rozwojowe	Bliska współpraca z IOB w zakresie aktywnego informowania i zachęcania przedsiębiorstw do korzystania z różnych instrumentów finansowania działalności badawczo-rozwojowej
Rozwój firm z branży rolno-spożywczej wykorzystujących zasoby ziemi hrubieszowskiej (głównie w oparciu o sprzedaż bezpośrednią)	Aktywne wsparcie potencjalnych przedsiębiorców poprzez udzielanie odpowiedniej informacji oraz pomocy w procesie inwestycyjnym
Rozwój firm usługowych działających w otoczeniu rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego	Aktywne wsparcie potencjalnych przedsiębiorców poprzez udzielanie odpowiedniej informacji oraz pomocy w procesie inwestycyjnym
Rozwój ekonomii społecznej podczas faz przygotowania, inkubacji i rozwoju (poprzez organizację szkoleń, doradztwo, finansowanie miejsc pracy, itp.)	Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami otoczenia biznesu w zakresie stworzenia pilotażowego przedsiębiorstwa (spółdzielni socjalnej)
Rozwój firm w branży energetyki odnawialnej (firmy zajmujące się produkcją instalacji OZE)	Wspieranie potencjalnych przedsiębiorców w zakresie udzielania odpowiedniej informacji oraz pomoc w procesie inwestycyjnym
Poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw (modernizacja infrastruktury związanej z ogrzewaniem / klimatyzacją, oświetleniem, wykorzystanie OZE)	Efektywne informowanie i zachęcanie zainteresowanych podmiotów do korzystania z dostępnych instrumentów finansowania poprawy efektywności energetycznej przedsiębiorstw
Kontynuacja działalności Hrubieszowskiej Rady Gospodarczej (rozszerzenie składu Rady, ustalenie stałych zasad funkcjonowania i spotkań)	Uregulowanie zasad funkcjonowania, organizacji i harmonogramu spotkań
Profesjonalizacja usług instytucji otoczenia biznesu i rolnictwa w celu lepszego dostosowania do oczekiwań przedsiębiorców i rolników	Uruchomienie wspólnie z IOB corocznego systemu monitorowania potrzeb informacyjnych i szkoleniowo-doradczych kluczowych przedsiębiorstw w gminie
Angażowanie przedsiębiorstw do uczestnictwa w szkoleniach podnoszących kompetencje pracowników i kadry zarządczej	Współdziałanie z lokalnymi instytucjami otoczenia biznesu oraz firmami funkcjonującymi w Rejestrze Usług Rozwojowych (RUR)
Rozwój nowych firm w oparciu o platformy startowe	Platformy startowe będą mogły być tworzone na bazie regionalnych i lokalnych ośrodków innowacji, funkcjonujących w systemie instytucji otoczenia biznesu
Wsparcie prawne i instytucjonalne dla podmiotów gospodarczych zza wschodniej granicy Polski	Wsparcie doradcze i mentoring (prawne, instytucjonalne, organizacyjne, planistyczne) inwestorów zewnętrznych w ramach struktur Urzędu Miasta w Hrubieszowie

Cel operacyjny 1.2. Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną miasta

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Poprawa parametrów technicznych drogi krajowej nr 74 i wojewódzkiej nr 844	Lobbowanie i współpraca z Generalną Dyrekcją Dróg Krajowych i Autostrad oraz samorządem województwa w zakresie prowadzonych inwestycji na drogach
Przygotowanie terenów inwestycyjnych oraz oferty inwestycyjnej i restrukturyzacji podmiotów gospodarczych	Realizacja inwestycji i zarządzanie, promocja wybudowanej infrastruktury
Dostosowanie targowisk do prowadzenia sprzedaży bezpośredniej i ich rozbudowa	Realizacja inwestycji i zarządzanie powstałą infrastrukturą
Modernizacja linii kolejowej nr 72 (LHS)	Lobbowanie i współpraca z PKP PLK S.A.
Utworzenie regionalnego centrum logistycznego na bazie istniejącej infrastruktury przeładunkowej na potrzeby transkontynentalnych przewozów towarowych i pasażerskich	Lobbowanie i współpraca z PKP PLK S.A.
Tworzenie infrastruktury ostatniej mili sieci szerokopasmowej	Inwestycje realizowane przede wszystkim przez przedsiębiorstwa telekomunikacyjne, w przypadku braku zainteresowania – realizacja wspólnych przedsięwzięć z miastem (np. w ramach partnerstw publiczno-prywatnych)
Renowacja i rewitalizacja na cele turystyczne obiektów dziedzictwa kulturowego	Przygotowanie i realizacja inwestycji na obiektach, których właścicielem jest Miasto
Rozbudowa małej infrastruktury turystycznej służącej udostępnieniu na cele turystyczne obszarów cennych przyrodniczo m.in. w okolicach rzeki Huczwa (ścieżki pieszo-rowerowe, wiaty rowerowe, skateparki, siłownie na świeżym powietrzu, place zabaw, streetworkout, tablice informacyjne o florze i faunie)	Przygotowanie i realizacja inwestycji
Budowa ścieżek rowerowych na terenie miasta	Przygotowanie i realizacja inwestycji
Budowa krytej pływalni	Przygotowanie i realizacja inwestycji
Modernizacja Hrubieszowskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji, budowa nowych obiektów sportowych i rekreacyjnych (skatepark, boiska, korty tenisowe)	Przygotowanie i realizacja inwestycji

Cel operacyjny 1.3. Rozwój zintegrowanego produktu turystycznego w oparciu o hrubieszowskie podziemia i Gotanię

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Opracowanie koncepcji rozwoju zintegrowanego produktu turystycznego hrubieszowskie podziemia	Przygotowanie i realizacja inwestycji w sytuacji gdy Miasto jest właścicielem, w innym przypadku doradztwo w zakresie pozyskania funduszy unijnych
Lepsze wykorzystanie zabytków do rozwoju turystyki (odnowienie domu rodzinnego prof. Wiktora Zina, renowacja „Sutek")	Efektywne informowanie i zachęcanie zainteresowanych inwestorów o dostępnych instrumentów finansowania
Rozwój produktu turystycznego Gotania (organizacja imprez i wystaw tematycznych)	Realizacja projektu po stronie gminy wiejskiej Hrubieszów
Badania i udostępnienie dla turystów murowanych podziemi w Hrubieszowie	Przygotowanie i realizacja inwestycji w sytuacji gdy Miasto jest właściciele w innym przypadku doradztwo w zakresie pozyskania funduszy unijnych

Zbudowanie wspólnej struktury instytucjonalnej do świadczenia usług w ramach rozwijanych produktów turystycznych w oparciu o współpracę sieciową przedsiębiorstw z branży turystycznej	Zainicjowanie i wspieranie współpracy sieciowej (np. w formie klastra) przedsiębiorstw z branży turystycznej na terenie miasta i powiatu hrubieszowskiego
Opracowanie i wdrożenie programu szkoleń dla kadr w zakresie usług turystycznych i systemu monitorowania i jakości	Współpraca Miasta ze strukturami sieciowymi (klastrowymi) nastawionymi na rozwój i świadczenie usług turystycznych w układzie sieciowym
Kompleksowe działania promocyjne, zachęcające turystów do korzystania z oferowanych atrakcji w oparciu o Transgraniczne Centrum Informacji Turystycznej	Planowanie i realizacja działań promocyjnych przez TCIT
Dostosowanie bazy noclegowej i gastronomicznej do potrzeb turystów	Efektywne informowanie i zachęcanie zainteresowanych podmiotów do korzystania z dostępnych instrumentów finansowania

Cel operacyjny 1.4. Prowadzenie skutecznego marketingu gospodarczego w celu przyciągnięcia inwestorów i turystów z zewnątrz

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Rozwój rynku zbytu przedsiębiorstw poprzez ich aktywny udział w targach, wystawach i misjach gospodarczych	Wsparcie przy opracowaniu strategii działań marketingowych i jej konsekwentne wdrażanie, m.in. w bliskiej współpracy z samorządem województwa, PAIiIZ, ARP
Stworzenie oferty terenów inwestycyjnych oraz prowadzenie na szeroką skalę ich promocji	Opracowanie strategii działań marketingowych
Promocja miasta poprzez prowadzenie współpracy ponadlokalnej (krajowej i zagranicznej)	Realizacja projektów sieciowych z innymi jednostkami w kraju i zagranicą

Priorytet strategiczny II. Zorganizowana społeczność lokalna i lepsza jakość życia

Cel operacyjny 2.1. Rozwój skutecznych form integracji społecznej

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Rozwój aktywności społecznej i zawodowej poprzez realizację kompleksowych programów na rzecz integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zawierających m.in. treningi kompetencji i umiejętności społecznych oraz doradztwo zawodowe	Przygotowanie i realizacja działań wspierających integrację społeczną
Szkolenia i doradztwo dla kadr instytucji pomocy społecznej	Przygotowanie i realizacja działań wspierających kompetencje podmiotów oferujących usługi społeczne
Wsparcie dla tworzenia i działalności podmiotów integracji społecznej w tym: centrów integracji społecznej, zakładów aktywności zawodowej oraz podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej	Przygotowanie i realizacja działań wspierających integrację społeczną
Wsparcie finansowe, doradcze i szkoleniowe dla organizacji pozarządowych, zrzeszających lokalną społeczność	Przygotowanie i realizacja działań z zakresu wsparcia dla organizacji pozarządowych
Wspieranie nowatorskich inicjatyw na rzecz e-integracji i budowania kapitału społecznego z wykorzystaniem technologii cyfrowych	Przygotowanie i realizacja działań wspierających integrację społeczną
Wsparcie budowania wspólnych nieformalnych	Wsparcie doradcze w zakresie pozyskania funduszy

inicjatyw przez społeczność lokalną	lub wsparcie merytoryczne
Utworzenie klubu integracji społecznej, zajmującego się minimalizacją skutków bezrobocia	Przygotowanie i realizacja działań wspierających integrację społeczną

Cel operacyjny 2.2. Rewitalizacja przestrzeni publicznej miasta i poprawa dostępu do usług i dóbr kultury

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Prowadzenie racjonalnej polityki przestrzennej i rewitalizacyjnej w mieście w oparciu o aktualne dokumenty planistyczne i strategiczne, w tym program rewitalizacji	Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów
Kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich, przywracająca lub nadająca nowe funkcje tym obszarom oraz prowadząca do rozwiązania zdiagnozowanych problemów społecznych	Realizacja działań na podstawie lokalnych planów rewitalizacji zawierających opis zdiagnozowanych problemów na rewitalizowanych obszarach oraz sposób ich rozwiązania w wymiarze społecznym, infrastrukturalnym, gospodarczym i przestrzennym
Zwiększanie świadomości i wiedzy mieszkańców w zakresie ładu przestrzennego i estetyki miejsca zamieszkania	Organizacja konkursów, szkoleń spotkań informacyjnych na temat ładu przestrzennego
Remonty i przebudowa wybranych instytucji kultury wraz z zakupem trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej na terenie miasta	Opracowanie koncepcji oraz realizacja inwestycji
Konserwacja oraz zabezpieczenie przed zniszczeniem obiektów dziedzictwa kulturowego	Opracowanie koncepcji oraz realizacja inwestycji
Organizacja imprez i wydarzeń kulturalnych w pełni wykorzystujących lokalne dziedzictwo kulturowe, tradycję i infrastrukturę kultury	Opracowanie kalendarza imprez i organizacja wydarzeń promocyjnych jako samodzielny projekt lub element projektu infrastrukturalnego
Budowa siedziby i zakup trwałego wyposażenia dla Miejskiej Biblioteki Publicznej	Opracowanie koncepcji oraz realizacja inwestycji

Cel operacyjny 2.3. Poprawa efektywności energetycznej i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Poprawa jakości powietrza oraz ograniczenie problemu „niskiej emisji" poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej i budynkach mieszkalnych m.in. instalacji solarnych i fotowoltaicznych, instalacji geotermalnych	Realizacja własnego projektu lub we współpracy z potencjalnymi inwestorami z zewnątrz
Poprawa efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej i budynkach mieszkalnych, m.in. poprzez działania termomodernizacyjne, poprawę systemu grzewczego i oświetleniowego budynków, wymianę źródeł ciepła, itp.	Realizacja własnego projektu lub we współpracy z potencjalnymi inwestorami z zewnątrz
Działania informacyjno-edukacyjne w zakresie ochrony środowiska, oszczędności energii, ekologicznego transportu, racjonalnego wykorzystywania zasobów naturalnych, itp.	Realizacja własnego projektu lub we współpracy z potencjalnymi inwestorami z zewnątrz

Cel operacyjny 2.4. Rozwój infrastruktury poprawiającej bezpieczeństwo i komfort życia mieszkańców miasta

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Budowa lub modernizacja infrastruktury wodociągowej w mieście (sieć wodociągowa, stacje ujęcia i uzdatniania wody, wymiana wodomierzy na odczyt radiowy itp.)	Realizacja inwestycji zgodnie z opracowanymi projektami
Budowa lub modernizacja infrastruktury kanalizacyjnej w mieście (kanalizacja ściekowa i deszczowa, oczyszczalnia ścieków itp.)	Realizacja inwestycji zgodnie z opracowanymi projektami
Przebudowa lub modernizacja dróg powiatowych i gminnych wraz z towarzyszącą infrastrukturą, poprawiająca dostępność komunikacyjną miasta	Realizacja projektu samodzielnie lub przy współpracy z Zarządem Dróg Powiatowych
Wymiana, modernizacja i rozbudowa oświetlenia ulicznego w Hrubieszowie	Realizacja własnego projektu w oparciu o urządzenia cechujące się niską energochłonnością
Rozbudowa monitoringu miejskiego	Realizacja własnego projektu jako element rewitalizacji miasta
Rekultywacja miejskiego składowiska odpadów	Realizacja własnego projektu
Poprawa czystości przestrzeni publicznej miasta poprzez dostosowanie liczby pojemników na śmieci i rozwój systemu selektywnej zbiórki odpadów	Realizacja projektu jako element rewitalizacji miasta
Realizacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu miasta Hrubieszów	Realizacja własnego projektu

Cel operacyjny 2.5. Podniesienie jakości i dostępności usług w zakresie opieki nad dziećmi, edukacji i sportu

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do 3 lat (żłobki, kluby dziecięce, opiekunowie)	Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz osobami prywatnymi zainteresowanymi tworzeniem tego rodzaju usług
Rozszerzenie oferty edukacyjnej placówek przedszkolnych o dodatkowe zajęcia, zwiększające szanse edukacyjne dzieci i ograniczające stwierdzone deficyty (nauka języka obcego, zajęcia z logopedą, pedagogiem, psychologiem)	Bliska współpraca Miasta z podległymi jednostkami organizacyjnymi zajmującymi się edukacją na poziomie przedszkolnym i podstawowym
Działania związane z adaptacją, rozbudową, modernizacją i wyposażeniem obiektów na potrzeby edukacji przedszkolnej i podstawowej, prowadzące do poprawy dostępności i jakości kształcenia w mieście (m.in. place zabaw)	Realizacja własnych zadań inwestycyjnych oraz współpraca z prywatnymi podmiotami, zainteresowanymi rozwojem edukacji przedszkolnej na terenie Miasta
Modernizacja i dostosowanie istniejącej infrastruktury szkolnictwa zawodowego na terenie miasta do potrzeb praktycznego kształcenia umożliwiającego nabywanie przez absolwentów konkretnych umiejętności zorientowanych na potrzeby rynku pracy	Współpraca z samorządem powiatowym w zakresie kształtowania odpowiedniej oferty edukacyjnej szkolnictwa zawodowego i dostosowania jej do potrzeb lokalnego rynku pracy
Działania inicjujące i wspierające współpracę szkół i placówek kształcenia zawodowego z pracodawcami (wspólne przygotowywanie programów nauczania, organizacja zajęć, praktyk i staży zawodowych w przedsiębiorstwach itp.)	Współdziałanie z powiatowymi placówkami kształcenia zawodowego w zakresie angażowania pracodawców w procesy kształcenia zawodowego na terenie miasta

Rozwój w ramach kształcenia ogólnego i zawodowego kluczowych kompetencji wśród uczniów (np. w zakresie informatyki, matematyki i nauk przyrodniczych) oraz tzw. kompetencji społecznych (kreatywność i logiczne myślenie, innowacyjność, praca zespołowa)	Bliska współpraca w zakresie podnoszenia jakości kształcenia z własnymi jednostkami organizacyjnymi zajmującymi się edukacją na poziomie podstawowym i gimnazjalnym oraz innymi jednostkami zajmującymi się szkolnictwem na poziomie ponadgimnazjalnym
Rozwijanie indywidualnych umiejętności uczniów, szczególnie uczniów uzdolnionych oraz uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i predyspozycjach sportowych (m.in. poprzez aktywne uczestnictwo w dostępnych programach pomocy stypendialnej)	Działania realizowane przez własne jednostki organizacyjne oraz we współpracy jednostkami podległymi samorządowi powiatowemu zajmującymi się szkolnictwem na poziomie ponadgimnazjalnym
Rozwój na poziomie miasta i powiatu spójnego systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla młodzieży szkolnej	Działania realizowane przez własne jednostki organizacyjne oraz we współpracy z jednostkami podległymi samorządowi powiatowemu
Rozwój infrastruktury istniejących zespołów szkół (rozbudowa sali sportowej, prace remontowe i modernizacyjne)	Realizacja własnego projektu
Rozbudowa infrastruktury sportowej na terenie placówek oświatowych (budowa wielofunkcyjnych boisk)	Realizacja własnego projektu
Informatyzacja placówek oświatowych oraz rozwój nauczania on-line	Realizacja własnego projektu

Cel operacyjny 2.6. Lepszy dostęp mieszkańców do usług zdrowotnych i społecznych

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Modernizacja infrastruktury leczniczej szpitala powiatowego w Hrubieszowie, poprawiającej dostępność mieszkańców miasta do specjalistycznych usług zdrowotnych	Bliska współpraca Miasta z władzami powiatu w zakresie dostosowania infrastruktury i oferty szpitala do potrzeb społeczności lokalnej
Aktywne uczestnictwo miasta w realizacji krajowych i regionalnych programów profilaktycznych dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu i miasta	Współdziałanie z publicznymi i niepublicznymi zakładami opieki zdrowotnej w zakresie objęcia programami jak największej liczby mieszkańców miasta
Utworzenie świetlicy środowiskowej dla dzieci i młodzieży	Realizacja własnego projektu
Utworzenie ośrodka interwencji kryzysowej prowadzącego kompleksową pomoc psychologiczną i prawną dla osób po przeżyciach traumatycznych, itp.	Realizacja własnego projektu
Utworzenie mieszkań chronionych dla osób w trudnej sytuacji życiowej	Realizacja własnego projektu
Rozwój instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych (w tym Dzienny Dom Pobytu dla Seniorów)	Realizacja własnego projektu

Priorytet strategiczny III. Lepiej funkcjonująca administracja publiczna

Cel operacyjny 3.1. Poprawa skuteczności planowania oraz zarządzania strategicznego i finansowego miasta

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Opracowanie i upowszechnienie mechanizmów zwiększających udział obywateli w kształtowaniu polityki rozwoju lokalnego (utworzenie budżetu obywatelskiego, platformy współpracy i komunikacji miasta z mieszkańcami)	Opracowanie i wdrożenie modelu obejmującego metody i narzędzia konsultacji i partycypacji publicznej
Wypracowanie i wdrożenie docelowego modelu strategicznego zarządzania rozwojem miasta, m.in. w oparciu o monitoring i ewaluację wdrażanych dokumentów strategicznych	Wdrażany model powinien m.in. zawierać zestaw narzędzi analitycznych do monitorowania rozwoju miasta w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym (integracja planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego)
Rozwój praktyki wieloletniego planowania finansowego oraz planowania w układzie zadaniowym pozwalającym jednocześnie na ocenę skuteczności ponoszonych wydatków	Kontynuacja i rozwój dotychczas stosowanego podejścia, wykorzystującego doświadczenia innych samorządów
Uruchomienie w Mieście systemu monitorowania dostępności i efektywności (jakości) usług publicznych (uczestnictwo w krajowych programach wprowadzających najlepsze standardy i rozwiązania)	Udział w realizacji programów krajowych, dzięki którym będzie możliwość stworzenia i wdrożenia optymalnego modelu dla Gminy Miejskiej Hrubieszów

Cel operacyjny 3.2. Cyfryzacja administracji i rozwój e-usług dla społeczeństwa

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Rozwój elektronicznej administracji i usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną	Realizacja własnych projektów inwestycyjnych oraz jednostek podległych gminie miejskiej
Tworzenie i rozwój cyfrowych zasobów miasta m.in. w zakresie mienia i nieruchomości, planowania przestrzennego, kultury, edukacji, turystyki, ochrony zdrowia, itp.	Realizacja własnego projektu lub partnerskiego dla całego powiatu
Wykorzystanie lokalnych centrów aktywności do działań w zakresie e-edukacji i podnoszenia kompetencji cyfrowych mieszkańców	Zaleca się rozważyć możliwość realizacji projektów parasolowych obejmujących kilka gmin z udziałem organizacji pozarządowych zajmujących się integracją społeczną
Organizowanie kampanii edukacyjno-informacyjnych na rzecz zwiększania znaczenia e-umiejętności oraz upowszechniania korzyści z wykorzystywania technologii cyfrowych przez mieszkańców miasta	Działanie realizowane w ramach szerszej współpracy z administracją rządową i samorządową

Cel operacyjny 3.3. Zwiększenie poziomu kompetencji i umiejętności kadr w zakresie zarządzania rozwojem i kreowania innowacyjnych rozwiązań

Kierunki działań	Rola i zadania Miasta Hrubieszów w realizacji zaplanowanych działań
Opracowanie i wdrożenie efektywnego modelu zarzadzania kompetencjami kadr administracji publicznej z uwzględnieniem braków kompetencyjnych i potrzeb szkoleniowych pracowników (wdrożenie systemu ISO)	Wykorzystanie w pracach nad systemem rozwiązań wynikających z procedur systemu ISO
Wzmocnienie zdolności analitycznych jednostek planowania przestrzennego poprzez dostęp do nowoczesnych narzędzi w zakresie analizy, przetwarzania i prezentacji danych przestrzennych	Realizacja zadań własnych w ramach tworzonej krajowej i regionalnej infrastruktury informacji przestrzennej, umożliwiającej dostęp do baz danych i aplikacji pozwalających na prace z danymi przestrzennymi
Poszerzenie wiedzy pracowników Urzędu Miasta w zakresie budowania partnerstwa publiczno-prywatnego i zamówień publicznych	Realizacja m.in. poprzez udział pracowników gminy w organizowanych szkoleniach, seminariach oraz platformach współpracy
Zwiększenie aktywności gminy w zakresie realizacji projektów partnerskich w wymiarze krajowym i międzynarodowym pozwalających na pozyskiwanie nowej wiedzy i umiejętności, a także testowanie nowych rozwiązań	Realizacja ponadlokalnych projektów partnerskich, zarówno z własnej inicjatywy gminy (np. w zakresie rozwoju turystyki), jak również poprzez udział gminy w projektach zarządzanych przez podmioty zewnętrzne
Wprowadzenie systemu oceny jakości świadczonych usług publicznych, ocena dokonywana będzie przez mieszkańców	Opracowanie ankiety skierowanej do mieszkańców w celu poprawy jakości świadczonych usług publicznych, badanie przeprowadzane byłoby raz w ciągu roku.

Realizacja wymienionych powyżej kierunków działań możliwa będzie przy wsparciu środków zewnętrznych zarówno krajowych jak i unijnych. Do głównych źródeł finansowania inwestycji i działań określonych w Strategii zaliczamy:

- Budżet własny Gminy Miejskiej Hrubieszów;
- Środki pochodzące z funduszy i dotacji celowych będących w dyspozycji właściwego ministra (np. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej);
- Środki pochodzące z Funduszy Unii Europejskiej w ramach poszczególnych programów operacyjnych:
  - Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020;
  - Program Operacyjny Polska Wschodnia na lata 2014-2020;
  - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (działanie LEADER)
  - Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020 w tym Program Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020;
  - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowiska na lata 2014-2020;
  - Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020;
  - Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020;
  - Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020.
- Środki własne podmiotów prywatnych i osób fizycznych.

6. SYSTEM WDRAŻANIA I FINANSOWANIA STRATEGII

6.1. Wdrażanie i monitoring strategii

Wdrażanie strategii

Przy opracowaniu Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów zastosowano podejście holistyczne, polegające m.in. na tym, że przy określaniu celów i kierunków działań wzięto pod uwagę nie tylko kompetencje i zadania statutowe Gminy Miejskiej Hrubieszów, ale również uwzględniono szerszy wymiar jej rozwoju. Chodzi głównie o te obszary rozwoju społeczno-gospodarczego, na które władze mają pośredni wpływ, a więc rozwój lokalnego rynku pracy i przedsiębiorczości, szkolnictwo zawodowe oraz bezpieczeństwo publiczne. Na rozwój tych obszarów mają wpływ inne szczeble samorządu terytorialnego lub bezpośredni interesariusze, tj. przedsiębiorcy, rolnicy, bezrobotni, organizacje pozarządowe itp.

Jeśli chodzi o kompetencje samorządu miejskiego zaproponowane kierunki działań obejmują projekty najważniejsze z punktu widzenia rozwoju miasta, których realizacja warunkuje osiągniecie założonych celów strategii.

Projekty te będą realizowane przez Urząd Miasta bądź jednostki mu podległe przy użyciu funduszy własnych lub z wykorzystaniem dostępnych środków zewnętrznych. Osiągnięcie założonych celów będzie w dużej mierze uzależnione od tego, czy inne podmioty (przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe) zechcą włączyć się w nurt działań zaproponowanych w niniejszej strategii. Zakłada się, że zaproponowane cele odpowiadają potrzebom i możliwościom rozwojowym Miasta Hrubieszów, a także, że w procesie konsultacji społecznych osiągnięta została ich społeczna akceptacja. Dla przyspieszenia tych działań i zachęcenia innych podmiotów do respektowania założeń strategii Urząd Miasta będzie udzielał wsparcia szkoleniowego i informacyjnego podmiotom, których projekty będą wpisywać się w założenia i cele strategii.

Za nadzorowanie wdrażania strategii w poszczególnych celach operacyjnych odpowiedzialne będą odpowiednie wydziały (tabela nr 12), podlegające Burmistrzowi. Wśród pracowników poszczególnych wydziałów wyłonieni zostaną koordynatorzy działań, do których obowiązków należeć będzie:

- informowanie społeczności lokalnej o istnieniu strategii i obranych kierunkach rozwoju, a także o postępach i efektach wdrażania strategii,
- synchronizowanie procesów planowania przestrzennego z zapisami strategii,
- ścisła współpraca z jednostkami odpowiedzialnymi za przygotowywanie i realizację zadań inwestycyjnych,
- wydawanie jednostkom ubiegającym się o środki zewnętrzne opinii o zgodności planowanej inwestycji/zadania z zapisami strategii (w przypadku gdy taka opinia jest wymagana),
- inicjowanie i koordynacja opracowania średniookresowych dokumentów planistycznych,
- dokonywanie koniecznych modyfikacji i zmian wynikających ze zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i sytuacji wewnętrznej miasta.

Tabela 12. Wydziały Urzędu Miasta Hrubieszów odpowiedzialne za nadzór nad wdrażaniem poszczególnych celów operacyjnych strategii

Cel operacyjny	Wydział Urzędu Miasta odpowiedzialny za wdrożenie celu operacyjnego
1.1. Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby oraz nowe modele biznesowe	Wydział Promocji i Rozwoju Gospodarczego
1.2. Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną miasta	Wydział Promocji i Rozwoju Gospodarczego Wydział Gospodarki Mieniem Komunalnym i Ochrony Środowiska
1.3. Rozwój zintegrowanego produktu turystycznego w oparciu o hrubieszowskie podziemia i Gotanię	Wydział Promocji i Rozwoju Gospodarczego Wydział Gospodarki Mieniem Komunalnym i Ochrony Środowiska
1.4. Prowadzenie skutecznego marketingu gospodarczego w celu przyciągnięcia inwestorów i turystów z zewnątrz	Wydział Promocji i Rozwoju Gospodarczego Wydział Architektury, Geodezji i Gospodarki Nieruchomościami
2.1. Rozwój skutecznych form integracji społecznej	Wydział Organizacyjny i Spraw Społecznych
2.2. Rewitalizacja przestrzeni publicznej miasta i poprawa dostępu do usług i dóbr kultury	Wydział Promocji i Rozwoju Gospodarczego Wydział Gospodarki Mieniem Komunalnym i Ochrony Środowiska
2.3. Poprawa efektywności energetycznej i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii	Wydział Gospodarki Mieniem Komunalnym i Ochrony Środowiska
2.4. Rozwój infrastruktury poprawiającej bezpieczeństwo i komfort życia mieszkańców miasta	Wydział Promocji i Rozwoju Gospodarczego Wydział Gospodarki Mieniem Komunalnym i Ochrony Środowiska
2.5. Podniesienie jakości i dostępności usług w zakresie opieki nad dziećmi, edukacji i sportu	Wydział Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki
2.6. Lepszy dostęp mieszkańców do usług zdrowotnych i społecznych	Wydział Organizacyjny i Spraw Społecznych
3.1. Poprawa skuteczności planowania oraz zarządzania strategicznego i finansowego miasta	Sekretarz Wydział Organizacyjny i Spraw Społecznych Wydział Finansowo-Budżetowy
3.2. Cyfryzacja administracji i rozwój e-usług dla społeczeństwa	Sekretarz Wydział Organizacyjny i Spraw Społecznych
3.3. Zwiększenie poziomu kompetencji i umiejętności kadr w zakresie zarządzania rozwojem i kreowania innowacyjnych rozwiązań	Sekretarz Wydział Organizacyjny i Spraw Społecznych

Źródło: opracowanie własne

Instytucjami wspomagającymi Burmistrza w procesie wdrażania strategii są m.in.:

- Rada Miejska, która powinna zadbać o promocję i właściwe zrozumienie strategii wśród społeczności lokalnej,
- Jednostki organizacyjne podległe Urzędowi Miasta (np. placówki oświatowe, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Środowiskowy Dom Samopomocy, Hrubieszowski Dom Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna, Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Hrubieszowski Ośrodek Sportu i Rekreacji, Miejska Służba Drogowa, Zakład Energetyki Cieplnej),
- Hrubieszowska Rada Gospodarcza przy Burmistrzu Miasta,
- Organizacje pozarządowe działające na terenie miasta.

Do ważnych pomiotów, które w istotny sposób będą przyczyniać się do realizacji celów strategii, należy również zaliczyć podmioty realizujące poszczególne projekty, w tym przede wszystkim:

- Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad (w zakresie przebudowy drogi krajowej nr 74),
- Komenda Powiatowa Policji,
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej,
- przedsiębiorcy i ich zrzeszenia,
- instytucje otoczenia biznesu (w tym Zespół Doradztwa Rolniczego),

- organizacje pozarządowe (w tym Lokalna Grupa Działania „Lepsze Jutro”),
- osoby podnoszące kwalifikacje zawodowe,
- bezrobotni i osoby wykluczone.

Oczekuje się, że dzięki tak szerokiemu spektrum instytucji i podmiotów zaangażowanych bezpośrednio bądź pośrednio w realizację strategii, jej cele i działania będą możliwe do osiągnięcia w założonej perspektywie czasowej.

Monitoring i ewaluacja strategii

Monitoring polega na gromadzeniu, opracowywaniu i przekazywaniu informacji przydatnych w zarządzaniu rozwojem Miasta Hrubieszów. Monitoring strategiczny jest źródłem informacji wykorzystywanych w procesie ewaluacji. Ewaluacja strategii obejmuje ocenę długoterminowych działań realizowanych w ramach założonych celów oraz jest narzędziem oceny decyzyjności władz miasta w zakresie zaspokojenia potrzeb wspólnoty lokalnej oraz budowania pozycji konkurencyjnej.

Procesy monitoringowo-ewaluacyjne obejmują działania zmierzające do poznania efektów i uwarunkowań wdrażania strategii oraz korekt zarówno samej strategii, jak i metod jej wdrażania. Są to procesy, które towarzyszą wdrażaniu strategii w całym okresie jej realizacji i służą doskonaleniu jej treści oraz skuteczności i efektywności podejmowanych w jej ramach działań.

Przedmiotem monitoringu strategicznego jest Strategia Rozwoju Miasta Hrubieszów na lata 2015-2020. Do głównych obszarów objętych monitoringiem i ewaluacją należą:

- analiza zmian społecznych, gospodarczych i środowiskowych zachodzących w mieście,
- obserwacja zmian zachodzących w ramach poszczególnych celów strategicznych i przypisanych im celów operacyjnych, które zostały wyznaczone w strategii,
- identyfikacja nowych uwarunkowań związanych z wyznaczonymi celami i formułowanie rekomendacji dotyczących zamierzeń w nich określonych,
- formułowanie nowych prognoz i scenariuszy rozwoju Miasta Hrubieszów.

Ryc. 13. Schemat funkcjonowania systemu wdrażania strategii

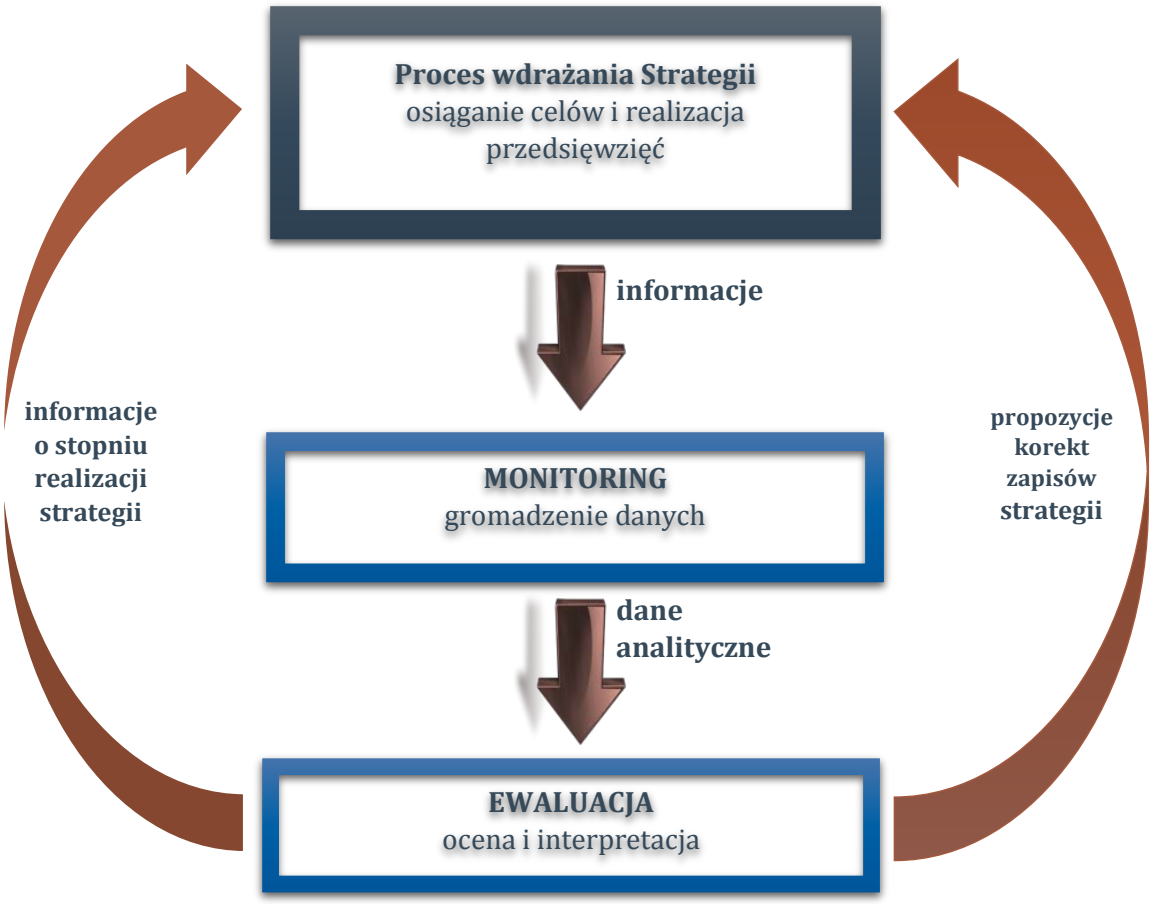

Źródło: opracowanie własne

Uzyskanie mierzalnych wyników postępu osiągnięcia wyznaczonych w strategii celów jest podstawowym zadaniem każdego monitoringu strategicznego. Dla prawidłowego wykonania tego zadania konieczne jest opracowanie szeregu wskaźników stanowiących podstawę oceny stopnia realizacji strategii. Wskaźniki zostały dopasowane do struktury celów.

Zaproponowane wskaźniki weryfikowane będą głównie w oparciu o dane Banku Danych Lokalnych GUS, dane z Urzędu Miasta oraz System informatyczny monitoringu i kontroli finansowej funduszy strukturalnych i funduszu spójności.

Tabela 13. Wskaźniki monitorujące realizację Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów na lata 2015-2020

Wskaźnik	Jednostka	Źródło weryfikacji
Priorytet strategiczny 1. Lepiej rozwinięta lokalna gospodarka miasta		
Liczba pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób	os.	BDL GUS
Liczba przedsiębiorstw funkcjonujących w rejestrze REGON	szt.	BDL GUS
Nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na jedno przedsiębiorstwo	zł	Urząd Miasta Hrubieszów/ BDL GUS
Liczba nowych inwestycji (zakładów) powstałych na wyznaczonych terenach inwestycyjnych w gminie	szt.	Urząd Miasta Hrubieszów/ BDL GUS
Liczba turystów korzystających z noclegów (w tym zagranicznych)	os.	BDL GUS
Priorytet strategiczny 2. Zorganizowana społeczność lokalna i lepsza jakość życia		

Odsetek gospodarstw korzystających z sieci wodociągowej	%	BDL GUS
Odsetek gospodarstw korzystających z sieci kanalizacyjnej	%	BDL GUS
Odsetek gospodarstw objętych systemem selektywnej zbiórki odpadów	%	Urząd Miasta Hrubieszów/ BDL GUS
Stopień ograniczenia emisji CO_2 w mieście	%	Urząd Miasta Hrubieszów/ BDL GUS
Stopień pokrycia miasta aktualnymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	%	Urząd Miasta Hrubieszów/ BDL GUS
Długość wyremontowanych dróg gminnych i powiatowych	km	Urząd Miasta Hrubieszów/ BDL GUS
Powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych pod zabudowę mieszkaniową	ha	Urząd Miasta Hrubieszów/ BDL GUS
Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	BDL GUS
Zdawalność testu maturalnego	%	BDL GUS
Liczba osób uczestniczących w imprezach kulturalnych organizowanych na terenie miasta	os.	Urząd Miasta Hrubieszów/ BDL GUS
Odsetek osób objętych środowiskowymi formami pomocy społecznej	%	Urząd Miasta Hrubieszów/ BDL GUS
Priorytet 3. Lepiej funkcjonująca administracja publiczna		
Stopień zrealizowania zaplanowanych dochodów i wydatków gminy w ujęciu rocznego budżetu oraz wieloletniej prognozy finansowej	%	Urząd Miasta Hrubieszów/ BDL GUS
Liczba e-usług oferowanych przez miasto dla mieszkańców	szt.	Urząd Miasta Hrubieszów/ BDL GUS
Liczba organizacji pozarządowych przypadających na 10 tys. mieszkańców	-	BDL GUS
Stopień pokrycia miasta aktualnymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	%	Urząd Miasta Hrubieszów/ BDL GUS

Źródło: opracowanie własne

6.2. Finansowanie strategii

Do realizacji założonych w strategii celów niezbędny jest wybór przedsięwzięć. Ich wyboru dokonano w oparciu o poniższe kryteria:

- wymiar oczekiwanych pozytywnych efektów dla społeczności lokalnej oraz wpływ na strategiczny (kompleksowy i długofalowy) rozwój miasta,
- stwarzanie dobrych warunków wyjściowych dla realizacji kolejnych przedsięwzięć i komplementarność wobec innych inwestycji,
- społeczna akceptacja przedsięwzięcia, wyrażana przede wszystkim poprzez zaangażowanie mieszkańców w jego realizację,
- poziom kosztów, jakie musi ponieść miasto na realizację inwestycji,
- finansowy efekt mnożnikowy przedsięwzięcia,
- czas uzyskania efektów z tytułu realizacji inwestycji,
- poprawa wizerunku miasta w regionie.

Zidentyfikowane przedsięwzięcia, spełniające powyższe kryteria zostały wpisane do Wieloletniej Prognozy Finansowej. W niniejszym dokumencie dokonano podziału przedsięwzięć według realizowanych celów i priorytetów strategicznych. Ponadto do zidentyfikowanych inwestycji dopasowano możliwe źródła finansowania.

Do głównych źródeł finansowania strategii w okresie jej realizacji zaliczamy:

- środki budżetu Gminy Miejskiej Hrubieszów;
- środki pochodzące z programów krajowych;
- środki pochodzące z funduszy europejskich w ramach poszczególnych programów operacyjnych:
  - Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020,
  - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (działanie LEADER)
  - PO Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020,
  - PO Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020,
  - PO Wiedza, Edukacja, Rozwój na lata 2014-2020,
  - PO Polska Wschodnia na lata 2014-2020,
  - PO Polska Cyfrowa na lata 2014-2020,
  - PO Pomoc Techniczna na lata 2014-2020,
  - Program EIS Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina na lata 2014-2020,
  - Inne;
- środki pochodzące z krajów europejskich nie wchodzących w skład Unii Europejskiej, a należące do Europejskiego Obszaru Gospodarczego, dostępne w ramach Szwajcarskiego Mechanizmu Finansowego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego;
- środki z sektora prywatnego, dostępne w ramach realizowanych przez przedsiębiorstwa przedsięwzięć inwestycyjnych.

W ramach środków Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (działanie LEADER) mieszkańcy i przedsiębiorcy jak również Gmina Miejska Hrubieszów będą uczestniczyć w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2023 LGD „Lepsze jutro". Ich udział będzie związany z realizacją celów szczegółowych LSR:

1.1. Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności społeczności lokalnej,
1.2. Poprawa dostępności do wysokiej jakości usług i infrastruktury społecznej,
2.1. Wzmacnianie lokalnych podmiotów gospodarczych,
2.2. Tworzenie nowych przedsiębiorstw na obszarze LGD.

Poniżej indykatywny wykaz przedsięwzięć wraz z możliwymi źródłami finansowania.

Priorytet strategiczny 1. Lepiej rozwinięta lokalna gospodarka miasta

1.1. Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby oraz nowe modele biznesowe
1.2. Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną miasta
1.3. Rozwój zintegrowanego produktu turystycznego w oparciu o hrubieszowskie podziemia i Gotanię
1.4. Prowadzenie skutecznego marketingu gospodarczego w celu przyciągnięcia inwestorów i turystów z zewnątrz

Rodzaj inwestycji	Nazwa inwestycji	Szacowana wartość inwestycji	Lata realizacji	Źródła finansowania	Podmiot realizujący	Uwagi
Inwestycje w zakresie rozwoju przedsiębiorczości	Opracowanie planu oferty inwestycyjnej i restrukturyzacji podmiotów gospodarczych (Fiszka projektowa „Modelowa Rewitalizacja Miast")	Brak danych	2016-2017	• Środki własne Gminy Miejskiej • Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Uzbrojenie terenów inwestycyjnych	60000,00	2016-2018	• Środki własne Gminy Miejskiej • RPO WL 2014-2020, Działanie 3.1	Gmina Miejska Hrubieszów	-
Inwestycje w zakresie poprawy atrakcyjności turystycznej	Modernizacja HOSiR – budowa trybuny cz. wschodniej, boisk rozgrzewkowych, boisk wielofunkcyjnych, małej hali sportowej, kortów tenisowych.	Brak danych	2015-2016	• Środki własne	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjno-kulturalnej – utworzenie 10 punktów rekreacyjnych w Hrubieszowie	1200000,00	2016-2023	• PROW 2014-2020, działanie M19 – Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER	Gmina Miejska Hrubieszów	-

Priorytet strategiczny 2. Zintegrowana społeczność lokalna i lepsza jakość życia mieszkańców miasta

2.1. Rozwój skutecznych form integracji społecznej
2.2. Rewitalizacja przestrzeni publicznej miasta i poprawa dostępu do usług i dóbr kultury
2.3. Poprawa efektywności energetycznej i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii
2.4. Rozwój infrastruktury poprawiającej bezpieczeństwo i komfort życia mieszkańców miasta
2.5. Podniesienie jakości i dostępności usług w zakresie opieki nad dziećmi, edukacji i sportu
2.6. Lepszy dostęp mieszkańców do usług zdrowotnych i społecznych

Rodzaj inwestycji	Nazwa inwestycji	Szacowana wartość inwestycji	Lata realizacji	Źródła finansowania	Podmiot realizujący	Uwagi
Inwestycje w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	Budowa sieci wodociągowej wzdłuż ul. Konwaliowej, Tulipanowej, Storczykowej	196151,58	2015	• 70000,00 zł Gmina Miejska • 122000,00 zł pożyczka WFOŚiGW • 4151,58 zł środki PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę
	Budowa sieci wodociągowej wzdłuż ulicy Uchańskiej	212625,97	2015	• 55 000,00 zł Gmina Miejska • 157 625,97 zł pożyczka WFOŚiGW	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę
	Budowa sieci wodociągowej wzdłuż ulicy Diamentowej	68687,46	2015	• 65 000,00 zł Gmina Miejska • 3 687,46 zł PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę
	Budowa sieci wodociągowej w ulicy Bursztynowej	31391,67	2015	• 30 000,00 zł. Gmina Miejska • 1391,67 zł. PGKiM Sp. z o.o	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę
	Budowa spinki wodociągowej ulic Polna – Różana	40363,52	2015	• własne środki PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę
	Budowa i przebudowa sieci wodociągowej w ulicy Kruczej	93679,24	2015	• własne środki PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę
	Remont wodociągu w ul. Matejki od ulicy Królowej Jadwigi do ulicy Grunwaldzkiej	90 488,73	2015	• własne środki PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o. w Hrubieszowie	Zgłoszenie
	Remont wodociągu w ul. Dwernickiego od skrzyżowania z ul. Władysława Jagiełły do granicy miasta w stronę Świerszczowa	211561,13	2015	• własne środki PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę
	Remont przyłączy wodociągowych przy	10420,00	2015	• własne środki PGKiM	PGKiM	Zgłoszenie

	ulicy Narutowicza 3a,3b,3c,3d			Sp. z o.o.	Sp. z o.o.	
	Wyposażenie wodomierzy w odczyt radiowy	100000,00	2018	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Wyposażenie wodomierzy w odczyt radiowy	100000,00	2019	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Wyposażenie wodomierzy w odczyt radiowy	100000,00	2020	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Konwaliowej, Tulipanowej, Storczykowej wraz z przepompownią w ulicy Tulipanowej	435659,36	2015	• 100000,00 zł Gmina Miejska • 335000,00 zł pożyczka WGOŚiGW • 10 576,03 zł własne środki PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę
	Budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Uchańskiej a	106321,50	2015	• 20 000,00 zł. Gmina Miejska • 328 270,24 zł własne środki PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę
	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Diamentowej wraz z przepompownią	211494,88	2015	• 41 000,00 zł Gmina Miejska • 170 394,88 zł własne środki PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę
	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Bursztynowej wraz z przepompownią	372 131,14	2015	• 70000,00 zł Gmina Miejska • 130 273,22 zł Własne środki PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany pozwolenie na budowę
	Remont tłocznego kolektora sanitarnego DN 400 w ulicy Józefa Piłsudskiego od przepompowni w ulicy Ludnej do skrzyżowania ulic Wyzwolenia, Kolejowa i Józefa Piłsudskiego	720601,81	2017	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	Zgłoszenie
	Przebudowa kolektora sanitarnego od ulicy Polnej na wysokości posesji nr 40 przez ul. Listopadową do kolektora sanitarnego w ulicy Józefa Piłsudskiego	445370,23	2017	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany, pozwolenie na budowę
	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej na osiedlu Lipice	2370256,10	2016-2017	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	Projekt budowlany, pozwolenie na

						budowę
	Przebudowa przyłączy kanalizacyjnych ul. Narutowicza 31	25000,00	2020	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Przebudowa kolektora sanitarnego ul. Prusa od bloku 3-5 w stronę ulicy 3-go Maja	75000,00	2020	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej na ul. Michałówka	1000000,00	2020	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Wymiana krat schodkowych i ich sterowania na Oczyszczalni Ścieków	60000,00	2018	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Budowa wiaty magazynowej na osady – Oczyszczalni Ścieków	200000,00	2018	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Zakup nowego urządzenia do odwadniania osadów (prasa taśmowa lub wirówka) na Oczyszczalni ścieków	700000,00	2018	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Zakup nowej dmuchawy rotacyjnej do napowietrzania – Oczyszczalnia Ścieków	25000,00	2018	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Wymiana sond monitorujących procesy technologiczne na Oczyszczalni Ścieków	30000,00	2018	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Modernizacja Przepompowni Ścieków przy ul. Wesołej	80000,00	2018	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Monitoring Przepompowni Ścieków	150000,00	2018	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Budowa nowego piaskownika poziomego na Oczyszczalni Ścieków	700000,00	2019	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Budowa zbiornika wyrównawczego ilość i jakość ścieków na Oczyszczalni Ścieków	1000000,00	2019	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Wymiana pomp na pompowni głównej i dostawienie dwóch stanowisk	200000,00	2020	• Środki własne PGKiM Sp. z o.o.	PGKiM Sp. z o.o.	-
	Przebudowa kanalizacji sanitarnej i deszczowej w ul. Rynek Sutki	317000,00	2015-2016	• Środki własne	Gmina Miejska Hrubieszów	Rok 2015 opracowanie dokumentacji
Inwestycje drogowe, chodniki, ścieżki rowerowe,	Przebudowa dróg (ulic) gminnych w centrum miasta: • ul. Berka Joselewicza	1800000,00	2017	• Środki własne • Narodowy Program Przebudowy Dróg	Gmina Miejska Hrubieszów	-

ciągi piesze, parkingi	• ul. Łazienna • ul. Jatkowa • ul. Czerwonego Krzyża • ul. Sokalska • ul. Leśmiana • ul. Szeroka • ul. Partyzantów • ul. Plac Wolności			Lokalnych		
	Przebudowa dróg (ulic) gminnych na osiedlu Jagiellońskim : • ul. Długosza • ul. Kopernika • ul. Kościuszki • ul. Litewska • ul. Sobieskiego • ul. Unii Horodelskiej	750 000,00	2019	• Środki własne Gminy Miejskiej • Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych	Gmina Miejska Hrubieszów	-
Inwestycje w zakresie efektywności energetycznej	Termomodernizacja budynku Gródecka 40	53750,00	2019-2020	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Gródecka 40a	53750,00	2019-2020	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Gródecka 40b	53750,00	2019-2020	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Gródecka 40c	53750,00	2019-2020	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Jatkowa 9	29000,00	2018-2019	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Jatkowa 11	64000,00	2018-2019	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Kolejowa 3a	40000,00	2016-2017	• Środki własne • NFOŚiGW	Gmina Miejska Hrubieszów	Dokumentacja projektowa

				• RPO WL 2014-2020		w trakcie opracowania
	Termomodernizacja budynku Listopadowa 18b	48000,00	2019-2020	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku 3-go Maja 18a	43000,00	2019-2020	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Narutowicza 15	68000,00	2018-2019	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Narutowicza 46	48000,00	2019-2020	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Partyzantów 14	55000,00	2019-2020	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Partyzantów 34	29000,00	2015	• Środki własne • NFOŚiGW	Gmina Miejska Hrubieszów	Dokumentacja wykonana
	Termomodernizacja budynku Partyzantów 37	47000,00	2019-2020	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Partyzantów 50	77000,00	2017-2018	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Piłsudskiego 22	60000,00	2016-2017	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Piłsudskiego 38	65000,00	2015-2016	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	Dokumentacja projektowa w trakcie realizacji
	Termomodernizacja budynku Pobereżańska 16	170000,00	2015	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	Dokumentacja projektowa wykonana
	Termomodernizacja budynku	179000,00	2015-	• Środki własne	Gmina Miejska	-

	Pobereżańska 18		2016	• NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Hrubieszów	
	Termomodernizacja budynku Pobereżańska 20	197000,00	2015-2017	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Prosta 13	37000,00	2018-2019	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Prosta 15	37000,0	2018-2019	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Szewska 7	53000,00	2017-2018	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Wesoła 15	70000,00	2017	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Wodna 16	25000,00	2019-2020	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Wodna 24	36000,00	2019-2020	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Wspólna 6	30000,00	2019-2020	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Wyzwolenia 14	132000,00	2017-2018	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Wyzwolenia 18	132000,00	2017-2018	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Żeromskiego 22	53000,00	2015-2016	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	Dokumentacja projektowa w trakcie realizacji

	Termomodernizacja budynku Żeromskiego 24	27000,00	2015-2016	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Żeromskiego 26	28000,00	2015-2016	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Żeromskiego 34	31000,00	2017-2019	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Żeromskiego 41c	39000,00	2017-2018	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Żeromskiego 41a	92000,00	2016-2019	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Termomodernizacja budynku Żeromskiego 41b	92000,00	2016-2019	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Docieplenie stropów oraz wymiana instalacji c.o w budynkach Ceglana 36A i 36 B	117000,00	2015	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	Dokumentacja projektowa wykonana
	Budowa oświetlenia ulicznego w Bursztynowej	34300,00	2015	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	Roboty w trakcie realizacji
	Budowa oświetlenia ulicznego w ulicy Tęczowej	93200,00	2015	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	Roboty w trakcie realizacji
	Modernizacja oświetlenia ulicznego w ul. Zamojskiej	195400,00	2015	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	Roboty w trakcie realizacji
	Budowa oświetlenia ulicznego w ul. Łąkowej	11000,00	2015-206	• Środki własne • NFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	W trakcie procedury wyłonienia wykonawcy dokumentacji
	Termomodernizacja hali sportowej	Brak danych	2015	• Środki własne	Gmina Miejska	Audyt cieplny

	HOSiR w Hrubieszowie		(projekt)	• RPO WL 2014-2020		obiektu
Inwestycje w zakresie infrastruktury szkolnej i sportowej	HOSiR - budowa skate-parku	Brak danych	2015-2016	• Środki własne	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Budowa Sali Gimnastycznej przy ZSM NR 1 w Hrubieszowie	1 360000,00	2015-2016	• Środki własne	Gmina Miejska Hrubieszów	Ekspertyza gruntu
	ZSM Nr 3 w Hrubieszowie: Wielofunkcyjny kompleks boisk - kompleks lekkoatletyczny	5 000 000,00	2016	• Środki własne • RPO WL 2014-2020 • PWT PL-BY-UA 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	ZSM Nr 3 w Hrubieszowie: Wymiana instalacji elektrycznej	300 000,00	2016	• Środki własne • RPO WL 2014-2020 • PWT PL-BY-UA 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	ZSM Nr 3 w Hrubieszowie: remont szatni szkolnej	80 000,00	2016	• Środki własne • RPO WL 2014-2020 • PWT PL-BY-UA 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	ZSM Nr 3 w Hrubieszowie: aula szkolna	500 000,00	2018	• Środki własne • RPO WL 2014-2020 • PWT PL-BY-UA 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	ZSM Nr 3 w Hrubieszowie: Ogrodzenie wokół szkoły	140 000,00	Po 2020 roku	• Środki własne • RPO WL 2014-2020 • PWT PL-BY-UA 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
Inwestycje w zakresie zachowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej (również turystyka)	Edukacja ekologiczna	55000,00	2015-2020	• Środki własne • WFOŚiGW • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska i jednostki podległe	-
Inwestycje z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, ochrony zdrowia i aktywizacji społecznej	Dzienny Dom Pobytu dla Seniorów Hrubieszów, ul. Nowa 69	770000,00	2016-2022	• Środki własne • RPO WL 2014-2020	Gmina bądź stowarzyszenie	-
	Ośrodek Interwencji Kryzysowej Hrubieszów, ul. Nowa 69	500 000,00	2017-2022	• Środki własne • RPO WL 2014-2020	Gmina bądź stowarzyszenie	-
	Klub Integracji Społecznej, Centrum Integracji Społecznej Hrubieszów, ul. Nowa 69	1200000,00	2017-2022	• Środki własne • RPO WL 2014-2020	Gmina bądź stowarzyszenie	-
	Świetlica środowiskowa dla dzieci i młodzieży Hrubieszów, ul. Nowa 69	470 000,00	2017-2022	• Środki własne • RPO WL 2014-2020	Gmina bądź stowarzyszenie	-

	Mieszkania Chronione Hrubieszów, ul Nowa 69	370000,00	2017-2022	• Środki własne • RPO WL 2014-2020	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	-
Priorytet strategiczny 3. Lepiej funkcjonująca administracja publiczna **3.1. Poprawa skuteczności planowania oraz zarządzania strategicznego i finansowego miasta** **3.2. Cyfryzacja administracji i rozwój e-usług dla społeczeństwa** **3.3. Zwiększenie poziomu kompetencji i umiejętności kadr w zakresie zarządzania rozwojem i kreowania innowacyjnych rozwiązań**						
Inwestycje z zakresu partycypacji społecznej	Budowa platformy współpracy i komunikacji miasta z mieszkańcami	Brak danych	2018-2030	• Środki własne • RPO WL 2014-2020	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Wprowadzenie budżetu obywatelskiego	Brak danych	2018-2030	• Środki własne	Gmina Miejska Hrubieszów	-
	Utworzenie rady ds. rewitalizacji miasta	Brak danych	2018-2030	• Środki własne	Gmina Miejska Hrubieszów	-
Inwestycje z zakresu dobrego rządzenia	Stworzenie planu pozyskania funduszy zewnętrznych	Brak danych	2018-2030	• Środki własne	Gmina Miejska Hrubieszów	-

7. OPIS PROCESU KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

7.1. Spotkania konsultacyjne

Partycypacja społeczna daje możliwość udziału obywateli w zarządzaniu sprawami społeczności. Uczestnictwo obywateli w procesie planowania strategicznego gmin i powiatów jest sprawą niezmiernie ważną. Zadaniem konsultacji społecznych jest ułatwienie podejmowania trafnych decyzji oraz uniknięcie lokalnych konfliktów czy protestów. W niniejszym rozdziale opisano formy organizacji konsultacji społecznych oraz ich przebieg podczas budowania Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów na lata 2015-2020.

Konsultacje społeczne strategii rozpoczęło spotkanie 17 lipca 2015 roku w Domu Kultury w Hrubieszowie. Na spotkaniu omówiona została część diagnostyczna strategii, charakteryzująca potencjał rozwojowy miasta. Ponadto przeprowadzona została ankieta dla uczestników spotkania, identyfikująca mocne i słabe strony obszaru oraz proponowane kierunki rozwoju Hrubieszowa. Ankieta została również zamieszczona na stronie internetowej miasta, dzięki czemu do zadanych pytań mogły się odnieść również osoby, które nie wzięły udziału w spotkaniu konsultacyjnym.

Omówienie wizji, misji i celów oraz wynikających z nich kierunków działań Strategii Rozwoju miało miejsce na spotkaniu 10 września 2015 r. Na spotkaniu zebrano uwagi dotyczące kierunków rozwoju miasta, które zostały uwzględnione w końcowym dokumencie.

Kolejne spotkanie konsultacyjne odbyło się 22 września 2015 r. Wzięli w nim udział przedstawiciele Hrubieszowskiej Rady Gospodarczej oraz młodzieży zamieszkującej Miasto Hrubieszów. Młodzi ludzie z Hrubieszowa wypełnili ankiety dotyczące kierunków rozwoju miasta.

Wszystkie powyższe spotkania skierowane były do mieszkańców Hrubieszowa, przedstawicieli samorządu lokalnego, przedsiębiorców, członków organizacji pozarządowych, itp. Ponadto Strategia Rozwoju Miasta Hrubieszów zamieszczona została na stronie internetowej miasta, dzięki czemu każdy mieszkaniec i inne zainteresowane osoby mogły wnieść swoje uwagi, które po rozpatrzeniu zostały uwzględnione, bądź odrzucone.

7.2. Ankiety

Ankieta identyfikująca kierunki rozwoju Miasta Hrubieszów pozwoliła na określenie rzeczywistych potrzeb społeczno-gospodarczych miasta oraz ocenę potencjału miasta z punktu widzenia mieszkańców, a także przyczyniła się do określenia wizji i celów rozwojowych. Ankietowani odpowiedzieli na 7 pytań, które zostały sformułowane jako pytania zamknięte. Do ankiety przystąpiło 66 osób.

We wstępnej części ankiety znajdowała się metryczka, charakteryzująca osoby, które zostały poddane badaniu ankietowemu. Większość ankietowanych zamieszkuje Miasto Hrubieszów. Pod względem płci nieznacznie przeważały kobiety, a w strukturze zatrudnienia ankietowanych przeważał sektor publiczny.

Miejsce zamieszkania i płeć

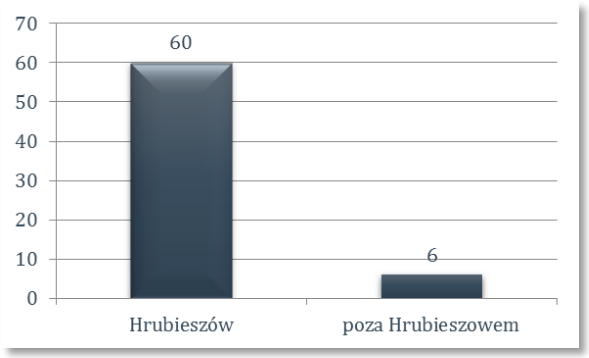

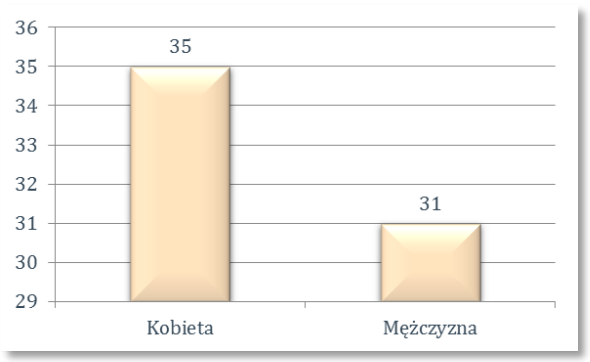

Zatrudnienie

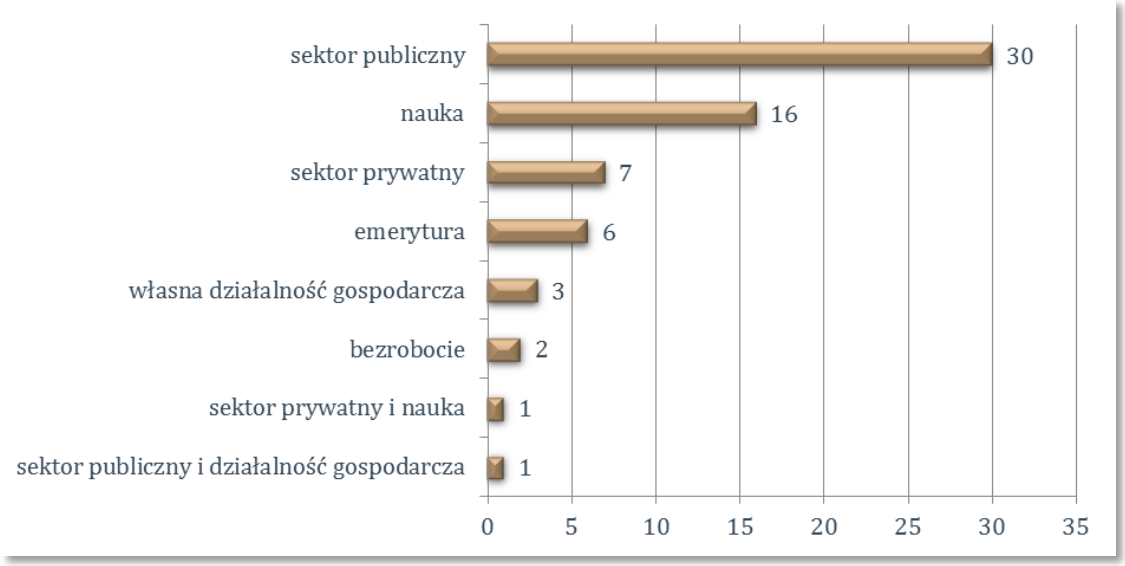

W pierwszym właściwym pytaniu ankiety respondenci wyrazili swoje opinie na temat jakości usług i infrastruktury w Mieście Hrubieszów. Oceny dokonano w skali od 1 (bardzo nisko) do 5 (bardzo wysoko). Najlepiej ocenione zostało szkolnictwo w Hrubieszowie: szkolnictwo podstawowe otrzymało 44 odpowiedzi w skali 4 i 5, edukacja przedszkolna – 40, natomiast szkolnictwo gimnazjalne – 36 odpowiedzi. Dobrze mieszkańcy ocenili również bezpieczeństwo publiczne mieszkańców (34 odpowiedzi w skali 4 i 5). Najsłabiej został oceniony lokalny rynek pracy (48 odpowiedzi w skali 1 i 2) oraz stan dróg (43 odpowiedzi) Ponadto mieszkańcy zauważyli niską jakość opieki zdrowotnej (35 odpowiedzi). Średnio został oceniony dostęp do sportu i rekreacji (25 odpowiedzi w skali 3). Oprócz wymienionych zagadnień uczestnicy badania mieli możliwość wpisania i ocenienia innego, wybranego przez siebie zagadnienia. Wśród dodatkowych elementów na bardzo niskim poziomie została oceniona pomoc młodym ludziom w rozwijaniu się, infrastruktura techniczna i parkingi, natomiast na niskim poziomie – dostęp do zabytków.

Jak ocenia Pan/Pani jakość poszczególnych usług i infrastruktury na terenie Miasta Hrubieszów?

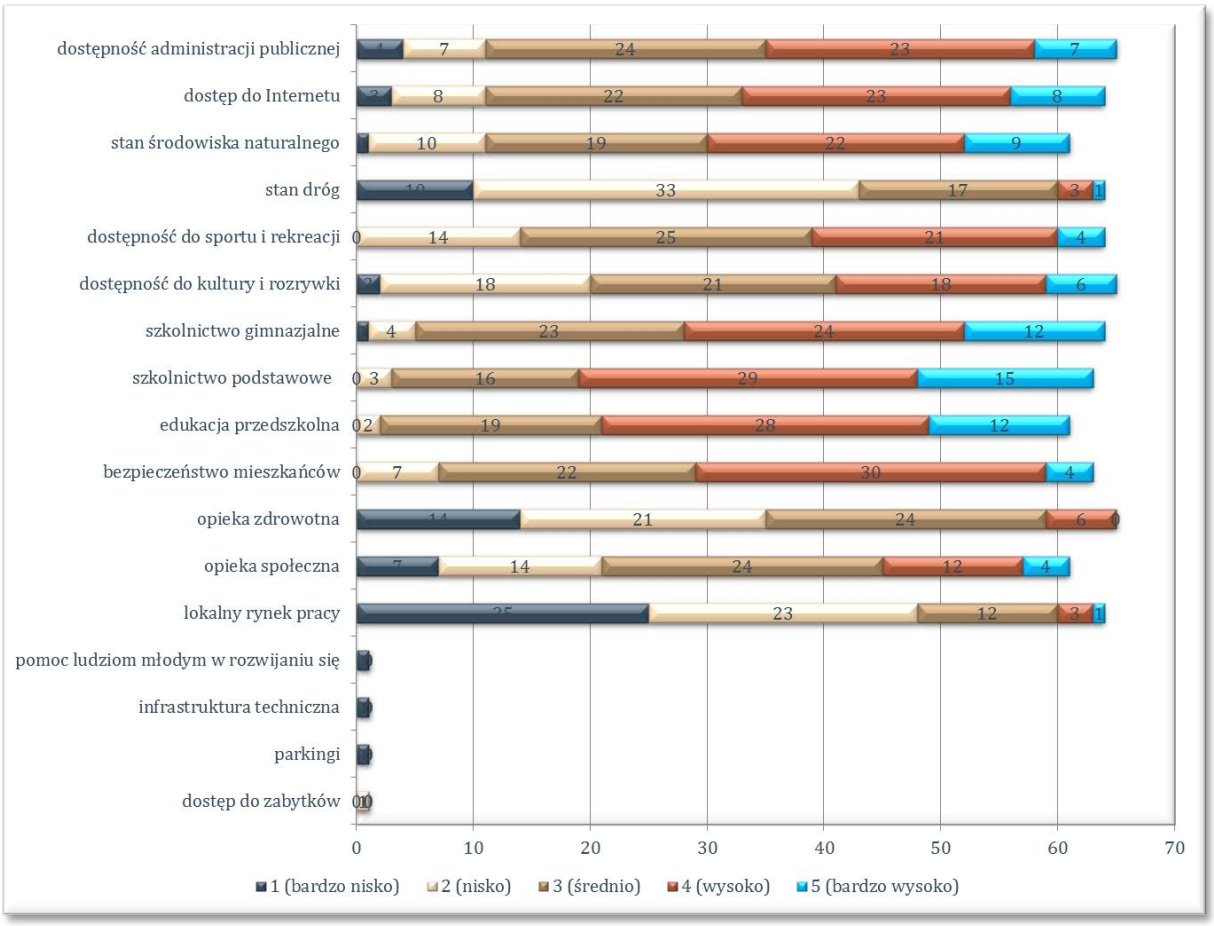

Drugie pytanie dotyczyło najważniejszych z punktu widzenia mieszkańców zasobów miasta. Według nich najistotniejszym zasobem Hrubieszowa jest dziedzictwo historyczno-kulturowe. Dodatkowo jako najważniejsze zasoby miasta zostały wskazane murowane podziemia oraz czyste środowisko i przygraniczne położenie w niewielkiej odległości od Ukrainy.

Najważniejsze zasoby Miasta Hrubieszów to:

W kolejnym pytaniu mieszkańcy odnieśli się do najważniejszych szans rozwoju Hrubieszowa. Jako najważniejszą szansę wskazali przygraniczne położenie geograficzne oraz wartości

historyczne i kulturowe. Dodatkowo jako szansę wskazano pojawienie się nowych miejsc pracy, podziemia, złoża węgla kamiennego i czyste powietrze.

Szansą dla rozwoju Miasta Hrubieszów jest:

Według ankietowanych osób największą barierą rozwoju jest bezrobocie i brak miejsc pracy, a także migracja mieszkańców poza granice miasta i kraju. Dodatkowo jako istotne bariery wskazano brak kąpieliska, basenu i ścieżek rowerowych oraz wspieranie zagranicznych supermarketów.

Barierą w rozwoju Miasta Hrubieszów jest:

Najważniejszym potencjałem miasta są według ankietowanych osób unikatowe zasoby historyczne i kulturowe, a także poczucie tożsamości miejsca, dumy z miejsca zamieszkania. Dodatkowo wskazana została duża liczba hipermarketów.

Co Pana/Pani zdaniem jest najważniejszym potencjałem Miasta Hrubieszów?

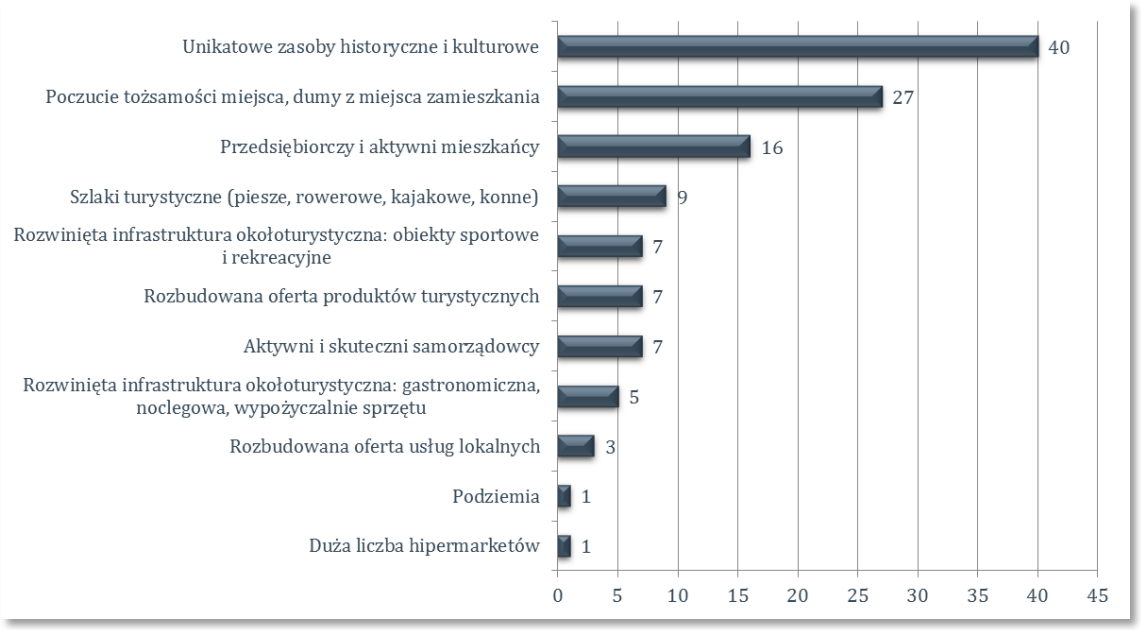

W przedostatnim pytaniu respondenci mieli za zadanie wskazanie kierunków rozwoju miasta. Według mieszkańców, Hrubieszów powinien w pierwszej kolejności rozwijać przedsiębiorczość związaną z przetwórstwem oraz turystykę. Ważnym kierunkiem rozwoju jest również rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej. Dodatkowo mieszkańcy jako kierunek rozwoju wymienili kulturę i sztukę.

Pana/Pani zdaniem najważniejsze kierunki rozwoju Miasta Hrubieszów to:

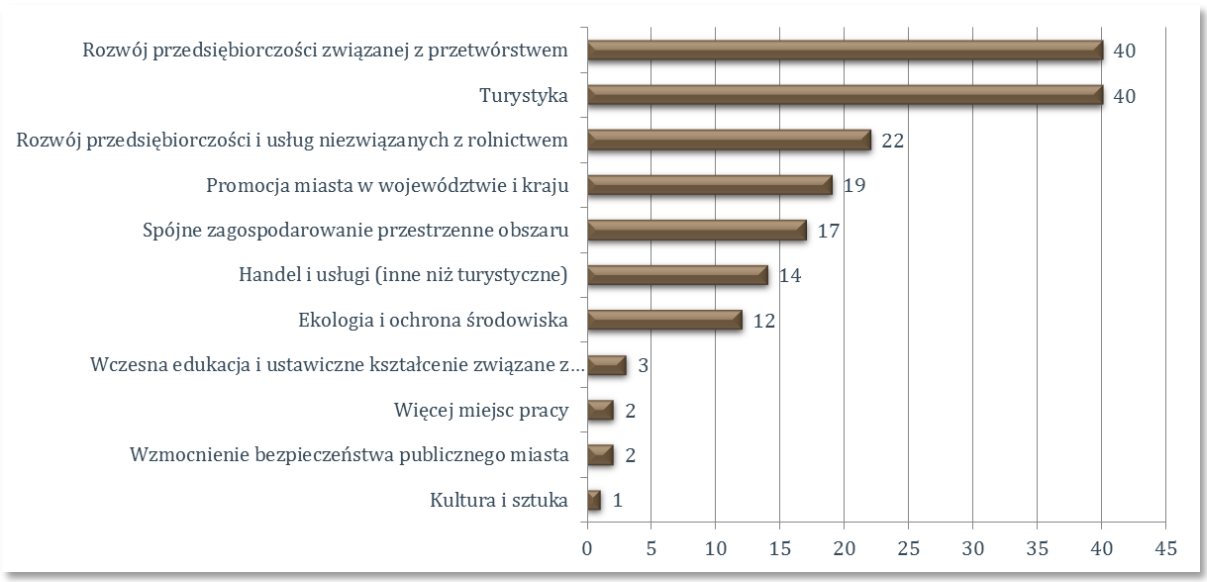

Ostatnie pytanie miało za zadanie zorientowanie się którą grupę społeczną mieszkańcy uważają za defaworyzowaną i potrzebującą największego wsparcia ze strony władz miasta. Według ankietowanych taką grupą są osoby poniżej 26 roku życia oraz absolwenci studiów, a także osoby powyżej 50 roku życia. Dwie osoby jako inne propozycje wskazały, że wsparcie ze strony władz należy się również przedsiębiorcom, rodzinom z dziećmi i osobom 35+ pracującym i mieszkającym w Hrubieszowie.

Grupa społeczna wymagająca największego wsparcia ze strony władz miasta to:

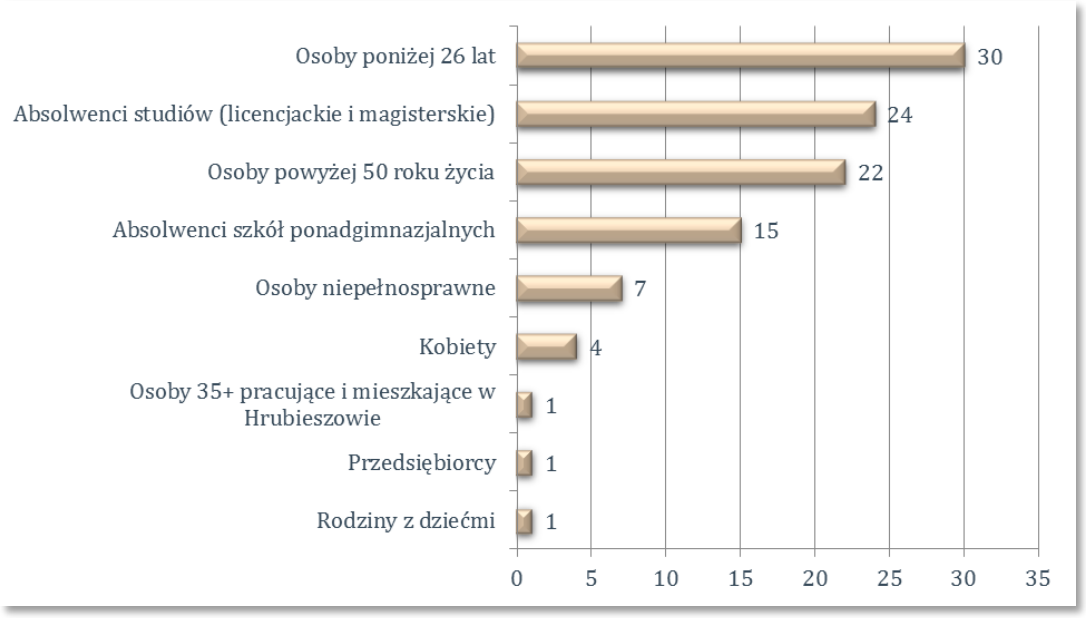

Na stronie internetowej miasta dostępna była również ankieta on-line określająca planowane działania inwestycyjne w Mieście Hrubieszów na lata 2015-2020. Każdy miał możliwość wypełnienia internetowego formularza, dzięki któremu mógł wyrazić jakie inwestycje według niego są najbardziej potrzebne na terenie Miasta Hrubieszów. Na ankietę odpowiedziało 65 osób. Propozycje mieszkańców przedstawiono poniżej:

Rodzaj inwestycji	Propozycje przedsięwzięć wskazane przez mieszkańców Hrubieszowa
Inwestycje w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	♦ Budowa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej wzdłuż ul. Michałówki ♦ Budowa kanalizacji na osiedlu Lipnice (oraz w okolicy) ♦ Naprawa nawierzchni dróg, chodników i zieleni miejskiej – uszkodzenia powstałe w wyniku budowy wodociągu przy ul. Konopnickiej i Batalionów Chłopskich ♦ Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków tam gdzie nie jest możliwa budowa kanalizacji
Inwestycje w zakresie gospodarki odpadami i energetyki	♦ Budowa elektrociepłowni ♦ Zwiększenie liczby koszy na śmieci i psie nieczystości ♦ Skup segregowanych odpadów ♦ Więcej pojemników do segregacji śmieci

Inwestycje w zakresie rozwoju przedsiębiorczości	♦ Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości przy współpracy ze Starostwem Powiatowym (propozycja stary budynek UP) ♦ Stworzenie w Hrubieszowie lub w okolicach strefy bezcłowej oraz małego lotniska ♦ Uzbrojenie nieużytków przy ul. Kolejowej, sprzedaż terenu po byłym HAKONIE, sprzedaż terenów dla przedsiębiorstw z branży przetwórstwa rolno-spożywczego, sprzedaż lub przekazanie terenu pod budowę centrum handlowo-rozrywkowego (sklepy, butiki, kino 2-3 salowe, kręgielnia, fun-park) ♦ utworzenie strefy inwestycyjnej (ekonomicznej) ♦ Udostępnienie przedsiębiorcom terenów przy PKS i PKP ♦ Parki technologiczne, klastry, inkubatory przedsiębiorczości, wszystkie inwestycje związane z włączeniem małych przedsiębiorstw. Pozwoli to na wspólny rozwój i dodatkowo przyciągnie przedsiębiorców do współpracy. Lokalizacja chociażby na terenach obok tzw. „Szałasu" ♦ Promocja produktów wytwarzanych na lokalnym rynku
Inwestycje w zakresie odnawialnych źródeł energii	♦ Montaż kolektorów słonecznych na budynkach prywatnych ♦ Wykorzystanie odpadów biodegradowalnych do produkcji energii elektrycznej i cieplnej ♦ Wymiana indywidualnych źródeł ciepła, w tym również na biomasę ♦ Budowa elektrowni wiatrowej ♦ Budowa biogazowni ♦ Wykorzystanie pobliskich złóż torfu do produkcji ciepła i energii elektrycznej dla miasta Hrubieszów ♦ Montaż ogniw fotowoltaicznych
Inwestycje drogowe, chodniki, ścieżki rowerowe, ciągi piesze, parkingi	♦ Remont ul. Kolejowej Jadwigi od stacji LOTOS, Grotthusów, nawierzchnie bitumiczne ul. Krawczyka, Uchańska i inne gruntowe, ścieżki rowerowe ♦ Budowa ścieżek rowerowych wzdłuż brzegu kanału Ulga ♦ Chodnik przy ul. Polnej ♦ Modernizacja nawierzchni na ul. Konopnickiej, Batalionów Chłopskich, Grotthusów i Grabowieckiej, a także ul. Działkowej i Ciesielczuka ♦ Budowa ścieżki rowerowej do wieży widokowej w Czumowie ♦ Sieć ścieżek rowerowych ♦ Chodnik przy rzece Huczwa ♦ Reaktywacja połączeń kolejowych do Zamościa ♦ Budowa chodnika wzdłuż ulicy Grabowieckiej ♦ Trasa spacerowa i rowerowa wzdłuż kanału Huczwy ♦ Remont chodnika na ul. Gródeckiej ♦ Modernizacja kładek na Huczwie (są w fatalnym stanie i są zbyt wąskie) ♦ Ulice i chodniki na osiedlu Lipice ♦ Budowa nowego parkingu w okolicach centrum ♦ Budowa chodników na Sławęcinie
Inwestycje w zakresie efektywności energetycznej	♦ Wymiana oświetlenia ulicznego na bardziej energooszczędne (w tym na ul. 3 Maja) ♦ Rozbudowa oświetlenia ulicznego oraz wydłużenie czasu świecenia
Inwestycje w zakresie wyposażenia służb bezpieczeństwa publicznego	♦ Likwidacja Straży Miejskiej ♦ Zakup radiowozu dla służby celnej w celu skuteczniejszej walki z przemytem i nielegalnym handlem w mieście ♦ Zakup wozów sanitarnych ♦ Budowa monitoringu w mieście ♦ Doposażenie policji, zwiększenie liczby policjantów

Inwestycje w zakresie infrastruktury szkolnej i sportowej	♦ Utworzenie żłobka (była szkoła dla pielęgniarek) ♦ Utworzenie filii szkół wyższych ♦ Poprawa infrastruktury przedszkoli ♦ Powstanie hali sportowej przy ZSM nr 1 ♦ Organizacja miejsc (szkoleń) dla mieszkańców z nauki języka obcego i obsługi komputera ♦ Utworzenie socjoterapeutycznej świetlicy opiekuńczo-wychowawczej dla dzieci ♦ Budowa placów zabaw i boisk dla dzieci ♦ Laptopy dla dzieci w szkołach ♦ Internetowe nauczanie lub korepetycje przez Skype ♦ Budowa siłowni na świeżym powietrzu, usypanie wzniesienia dla narciarzy i saneczkarzy, lodowisko zimą ♦ Budowa krytej pływalni ♦ Plac do street workoutu ♦ Park linowy, profesjonalna ścianka wspinaczkowa ♦ Tor wyścigowy na terenach obok lasu Dębienka ♦ Strzelnica sportowa ♦ Skatepark
Inwestycje z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, ochrony zdrowia i aktywizacji społecznej	♦ Doposażenie placówek ochrony zdrowia ♦ Utworzenie noclegowni dla bezdomnych ♦ Utworzenie domu spokojnej starości ♦ Utworzenie przyszpitalnych poradni specjalistycznych ♦ Zatrudnienie w szpitalu specjalistów (endokrynologa, okulisty) ♦ Utworzenie zakładu opiekuńczo - leczniczego ♦ Doposażenie Szpitala Powiatowego w Hrubieszowie w specjalistyczny sprzęt medyczny, np. rezonans magnetyczny
Inwestycje w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	♦ Rewitalizacja ul. Rynek Sutki – ujednolicenie budynków sklepowych i zmiana nawierzchni miedzy sklepami. ♦ Renowacja zabytkowych podziemi i oddanie do użytku na cele turystyczne ♦ Odnowienie domu Wiktora Zina i utworzenie tam np. miejsca spotkań artystów, studentów (również utworzenie z zewnętrznym inwestorem tematycznego parku rozrywki) ♦ Odnowienie zabytków na ul. 3 Maja, wykorzystanie historii Hrubieszowa do celów turystycznych (komercyjnych)
Inwestycje w zakresie zachowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej (również turystyka)	♦ Renowacja parku miejskiego ♦ Budowa zalewu („na targowicy") wykorzystywanego turystycznie ♦ Zagospodarowanie terenów nad Huczwą oraz łąk koło Dębinki – na potrzeby młodzieży i dzieci: Skate Park, park linowy, skansen z mini zoo. Organizacja spływów kajakowych, rowerki wodne ♦ Postawienie tablic informacyjnych o unikalnej florze i faunie ♦ Postawienie budek dla ptaków w parku i na osiedlach
Inwestycje w zakresie e-administracji	♦ Utworzenie elektronicznej skrzynki podawczej, utworzenie geoportalu ♦ System pozwalający wprowadzać skargi oraz uwagi w sprawach ważnych dla mieszkańców ♦ Darmowe biuro pomocy prawnej. Biuro Pomocy Bezrobotnym (Agencja Pracy) polegające na szukaniu pracy dla bezrobotnych oraz gromadzeniu ofert ♦ Doradztwa zawodowe w gimnazjach, liceum

Inwestycje w zakresie zagospodarowania przestrzeni publicznej	♦ Zacienienie niektórych miejsc na terenie deptaka ♦ Rewitalizacja zdegradowanej tkanki miejskiej obszaru starego rynku poprzez przywrócenie walorów historycznych XIX w. zabudowy śródmieścia. Inwestycja powinna polegać na generalnym remoncie ostatnich pozostałych jeszcze obiektów takich jak "sutki" oraz przywróceniu cech zabytkowych pozostałych kamienic otaczających stary rynek. Program mógłby obejmować również podniesienie dachu i wyprowadzenie lukarn na bloku przy ul. Rynek 8 - 9 i przebudowę jego zachodniej elewacji (np. poprzez wprowadzenie pionowych podziałów kolorystycznych, dodatek drobnych detali, opasek, gzymsów) pozorujących historyczny kontekst mieszczańskich kamieniczek. Wykonanie powyższych prac uzupełniałoby rewitalizację całości starego rynku ♦ Odnowienie budynków handlowych w centrum ♦ Zabezpieczenie placu zabaw dla dzieci mieszczącego się w parku (niebezpieczne obrzeża) ♦ Zagospodarowanie zbiornika wodnego Śluza: wykonanie trasy wokół zbiornika, budowa altany ogrodowej, aleje drzew, mostki, plac zabaw ♦ Budowa krytej pływalni ♦ Oczyszczenie stacji kolejowej Hrubieszów Miasto pod reaktywację połączeń pasażerskich ♦ Budowa nowego centrum handlowego (w stylu Twierdzy w Zamościu) ♦ Dosadzenie - dostawienie donic z drzewami lub inną zielenią i kwiatami przy fontannie.

8. SPIS RYCIN, WYKRESÓW, TABEL, FOTOGRAFII

Spis rycin

Ryc. 1. Miasto Hrubieszów na tle Obszarów Strategicznej Interwencji
Ryc. 2. Lokalizacja Miasta Hrubieszów na tle podziału administracyjnego województwa lubelskiego i Polski
Ryc. 3. Położenie Hrubieszowa na tle jednostek fizycznogeograficznych
Ryc. 4. Obszary chronione w okolicach Hrubieszowa
Ryc. 5. Stopień pokrycia gmin miejskich i miejsko-wiejskich województwa lubelskiego Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego
Ryc. 6. Stopa bezrobocia w województwie lubelskim
Ryc. 7. Infrastruktura edukacyjno-sportowa oraz ochrony zdrowia i pomocy społecznej
Ryc. 8. Lokalizacja terenów inwestycyjnych na terenie Miasta Hrubieszów
Ryc. 9. Rowerowe trasy turystyczne
Ryc. 10. Rowerowe szlaki turystyczne
Ryc. 11. Położenie komunikacyjne Miasta Hrubieszów
Ryc. 12. Sieć szerokopasmowego Internetu w Hrubieszowie i okolicach
Ryc. 13. Schemat funkcjonowania systemu wdrażania Strategii

Spis wykresów

Wykres 1. Sytuacja demograficzna Miasta Hrubieszów w latach 2008-2013
Wykres 2. Saldo migracji i przyrost naturalny w latach 2008-2013
Wykres 3. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ogółu ludności
Wykres 4. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w latach 2008-2013
Wykres 5. Prognoza liczby ludności powiatu hrubieszowskiego ogółem oraz w wieku produkcyjnym do 2050 roku
Wykres 6. Liczba osób bezrobotnych
Wykres 7. Liczba osób zatrudnionych w Mieście Hrubieszów
Wykres 8. Wskaźnik: dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat
Wykres 9. Zdawalność egzaminu maturalnego
Wykres 10. Wskaźnik: placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców
Wykres 11. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej
Wykres 12. Osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej
Wykres 13. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według wielkości
Wykres 14. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON
Wykres 15. Podmioty gospodarcze według sekcji PKD 2007
Wykres 16. Wskaźnik przedsiębiorczości i podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności
Wykres 17. Korzystający z noclegów i udzielone noclegi w Mieście Hrubieszów
Wykres 19. Zmiany długości sieci wodno-kanalizacyjnej od 2008 do 2013 roku
Wykres 18. Udział ludności korzystającej z infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w Hrubieszowie w latach 2008-2013
Wykres 20. Sieć gazowa w Hrubieszowie
Wykres 21. Odbiorcy gazu i zużycie gazu w tym również na ogrzewanie mieszkań

Wykres 22. Zmiany w ilości zmieszanych odpadów zebranych na1 mieszkańca w latach 2008-2013
Wykres 23. Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu i jej odbiorcy
Wykres 24. Rodzaje przestępstw w powiecie hrubieszowskim w 2013 roku
Wykres 25. Dochody i wydatki Miasta Hrubieszów

Spis tabel

Tabela 1. Zestawienie powiązań pomiędzy priorytetami Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów a Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)
Tabela 2. Powiązania pomiędzy celami strategicznymi Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów i Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020
Tabela 3. Obiekty zabytkowe w Hrubieszowie
Tabela 4. Najważniejsi pracodawcy w Hrubieszowie
Tabela 5. Infrastruktura edukacyjna na terenie miasta Hrubieszów
Tabela 6. Przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą w Hrubieszowie
Tabela 7. Tereny inwestycyjne istniejące
Tabela 8. Inwestycje wykonane od 2007 roku związane z efektywnością energetyczną w Mieście Hrubieszów
Tabela 9. Projekty współfinansowanie z funduszy zewnętrznych realizowane przez Miasto i jednostki podległe
Tabela 10. Projekty współfinansowanie z funduszy zewnętrznych realizowane przez przedsiębiorców z terenu Hrubieszowa
Tabela 11. Projekty współfinansowanie z funduszy zewnętrznych realizowane przez Gminę Miejską Hrubieszów w partnerstwie z innymi jednostkami lub realizowanych na terenie miasta
Tabela 12. Wydziały Urzędu Miasta Hrubieszów odpowiedzialne za nadzór nad wdrażaniem poszczególnych celów operacyjnych strategii
Tabela 13. Wskaźniki monitorujące realizację Strategii Rozwoju Miasta Hrubieszów na lata 2015-2020

Spis fotografii

Fot. 1. Rzeka Huczwa i Kanał Ulga w Hrubieszowie
Fot. 2. Fragment mapy Cesarstwa Niemieckiego z 1794 roku(Hrubieszów należy do zaboru austriackiego)
Fot. 3. Hrubieszowskie murowane podziemia
Fot. 4. Obiekty sportowe Hrubieszowskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji
Fot. 5. Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Hrubieszowie – szpital
Fot. 6. Wioska Gotów w Masłomęczu
Fot. 7. Przebieg budowanej obwodnicy Hrubieszowa
Fot. 8. Fragment torów dawnej kolejki wąskotorowej i budynek stacji Hrubieszów Wąskotorowy
Fot. 9. Placówka straży granicznej i jednostki wojskowej w Hrubieszowie